નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

અઙ્ગુત્તરનિકાયો

નવકનિપાતપાળિ

૧. પઠમપણ્ણાસકં

૧. સમ્બોધિવગ્ગો

૧. સમ્બોધિસુત્તં

૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ –

‘‘સચે, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં પુચ્છેય્યું – ‘સમ્બોધિપક્ખિકાનં [સમ્બોધપક્ખિકાનં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], આવુસો, ધમ્માનં કા ઉપનિસા ભાવનાયા’તિ, એવં પુટ્ઠા તુમ્હે, ભિક્ખવે, તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં કિન્તિ બ્યાકરેય્યાથા’’તિ? ‘‘ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી’’તિ.

‘‘તેન હિ, ભિક્ખવે, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘સચે, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં પુચ્છેય્યું – ‘સમ્બોધિપક્ખિકાનં, આવુસો, ધમ્માનં કા ઉપનિસા ભાવનાયા’તિ, એવં પુટ્ઠા તુમ્હે, ભિક્ખવે, તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં બ્યાકરેય્યાથ –

‘‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ કલ્યાણમિત્તો હોતિ કલ્યાણસહાયો કલ્યાણસમ્પવઙ્કો . સમ્બોધિપક્ખિકાનં, આવુસો, ધમ્માનં અયં પઠમા ઉપનિસા ભાવનાય.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. સમ્બોધિપક્ખિકાનં, આવુસો, ધમ્માનં અયં દુતિયા ઉપનિસા ભાવનાય.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ યાયં કથા અભિસલ્લેખિકા ચેતોવિવરણસપ્પાયા, સેય્યથિદં – અપ્પિચ્છકથા સન્તુટ્ઠિકથા પવિવેકકથા અસંસગ્ગકથા વીરિયારમ્ભકથા સીલકથા સમાધિકથા પઞ્ઞાકથા વિમુત્તિકથા વિમુત્તિઞાણદસ્સનકથા, એવરૂપિયા કથાય નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી. સમ્બોધિપક્ખિકાનં, આવુસો, ધમ્માનં અયં તતિયા ઉપનિસા ભાવનાય.

"પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય, થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. સમ્બોધિપક્ખિકાનં, આવુસો, ધમ્માનં અયં ચતુત્થી ઉપનિસા ભાવનાય.

"પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ પઞ્ઞવા હોતિ ઉદયત્થગામિનિયા પઞ્ઞાય સમન્નાગતો અરિયાય નિબ્બેધિકાય સમ્મા દુક્ખક્ખયગામિનિયા. સમ્બોધિપક્ખિકાનં, આવુસો, ધમ્માનં અયં પઞ્ચમી ઉપનિસા ભાવનાય".

"કલ્યાણમિત્તસ્સેતં , ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પાટિકઙ્ખં કલ્યાણસહાયસ્સ કલ્યાણસમ્પવઙ્કસ્સ – સીલવા ભવિસ્સતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરિસ્સતિ આચારગોચરસમ્પન્નો અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખિસ્સતિ સિક્ખાપદેસુ.

"કલ્યાણમિત્તસ્સેતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પાટિકઙ્ખં કલ્યાણસહાયસ્સ કલ્યાણસમ્પવઙ્કસ્સ – યાયં કથા અભિસલ્લેખિકા ચેતોવિવરણસપ્પાયા, સેય્યથિદં – અપ્પિચ્છકથા સન્તુટ્ઠિકથા પવિવેકકથા અસંસગ્ગકથા વીરિયારમ્ભકથા સીલકથા સમાધિકથા પઞ્ઞાકથા વિમુત્તિકથા વિમુત્તિઞાણદસ્સનકથા, એવરૂપિયા કથાય નિકામલાભી ભવિસ્સતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી.

"કલ્યાણમિત્તસ્સેતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પાટિકઙ્ખં કલ્યાણસહાયસ્સ કલ્યાણસમ્પવઙ્કસ્સ – આરદ્ધવીરિયો વિહરિસ્સતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય, થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

"કલ્યાણમિત્તસ્સેતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પાટિકઙ્ખં કલ્યાણસહાયસ્સ કલ્યાણસમ્પવઙ્કસ્સ – પઞ્ઞવા ભવિસ્સતિ ઉદયત્થગામિનિયા પઞ્ઞાય સમન્નાગતો અરિયાય નિબ્બેધિકાય સમ્મા દુક્ખક્ખયગામિનિયા.

"તેન ચ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના ઇમેસુ પઞ્ચસુ ધમ્મેસુ પતિટ્ઠાય ચત્તારો ધમ્મા ઉત્તરિ [ઉત્તરિં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ભાવેતબ્બા – અસુભા ભાવેતબ્બા રાગસ્સ પહાનાય, મેત્તા ભાવેતબ્બા બ્યાપાદસ્સ પહાનાય, આનાપાનસ્સતિ [આનાપાનસતિ (સી॰ પી॰)] ભાવેતબ્બા વિતક્કુપચ્છેદાય, અનિચ્ચસઞ્ઞા ભાવેતબ્બા અસ્મિમાનસમુગ્ઘાતાય. અનિચ્ચસઞ્ઞિનો, ભિક્ખવે, અનત્તસઞ્ઞા સણ્ઠાતિ. અનત્તસઞ્ઞી અસ્મિમાનસમુગ્ઘાતં પાપુણાતિ દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિબ્બાન"ન્તિ . પઠમં.

૨. નિસ્સયસુત્તં

૨. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – "'નિસ્સયસમ્પન્નો નિસ્સયસમ્પન્નો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ભિક્ખુ નિસ્સયસમ્પન્નો હોતી"તિ? "સદ્ધં ચે, ભિક્ખુ, ભિક્ખુ નિસ્સાય અકુસલં પજહતિ કુસલં ભાવેતિ, પહીનમેવસ્સ તં અકુસલં હોતિ. હિરિં ચે, ભિક્ખુ, ભિક્ખુ નિસ્સાય...પે॰... ઓત્તપ્પં ચે, ભિક્ખુ, ભિક્ખુ નિસ્સાય...પે॰... વીરિયં ચે, ભિક્ખુ, ભિક્ખુ નિસ્સાય...પે॰... પઞ્ઞં ચે, ભિક્ખુ, ભિક્ખુ નિસ્સાય અકુસલં પજહતિ કુસલં ભાવેતિ, પહીનમેવસ્સ તં અકુસલં હોતિ . તં હિસ્સ ભિક્ખુનો અકુસલં પહીનં હોતિ સુપ્પહીનં, યંસ અરિયાય પઞ્ઞાય દિસ્વા પહીનં".

“તેન ચ પન, ભિક્ખુ, ભિક્ખુના ઇમેસુ પઞ્ચસુ ધમ્મેસુ પતિટ્ઠાય ચત્તારો ઉપનિસ્સાય વિહાતબ્બા. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખુ, ભિક્ખુ સઙ્ખાયેકં પટિસેવતિ, સઙ્ખાયેકં અધિવાસેતિ, સઙ્ખાયેકં પરિવજ્જેતિ, સઙ્ખાયેકં વિનોદેતિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, ભિક્ખુ નિસ્સયસમ્પન્નો હોતી”તિ. દુતિયં.

૩. મેઘિયસુત્તં

૩. એકં સમયં ભગવા ચાલિકાયં વિહરતિ ચાલિકાપબ્બતે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા મેઘિયો ભગવતો ઉપટ્ઠાકો હોતિ. અથ ખો આયસ્મા મેઘિયો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો આયસ્મા મેઘિયો ભગવન્તં એતદવોચ – “ઇચ્છામહં, ભન્તે, જન્તુગામં [જતુગામં (સી॰ અટ્ઠ॰, સ્યા॰ અટ્ઠ॰), જત્તુગામં (ક॰ અટ્ઠકથાયમ્પિ પાઠન્તરં)] પિણ્ડાય પવિસિતુ”ન્તિ. “યસ્સ દાનિ ત્વં, મેઘિય, કાલં મઞ્ઞસી”તિ.

અથ ખો આયસ્મા મેઘિયો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય જન્તુગામં પિણ્ડાય પાવિસિ. જન્તુગામે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન કિમિકાળાય નદિયા તીરં તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો આયસ્મા મેઘિયો કિમિકાળાય નદિયા તીરે જઙ્ઘાવિહારં [જઙ્ઘવિહારં (સ્યા॰ ક॰)] અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો અમ્બવનં પાસાદિકં રમણીયં. દિસ્વાનસ્સ એતદહોસિ – “પાસાદિકં વતિદં અમ્બવનં રમણીયં, અલં વતિદં કુલપુત્તસ્સ પધાનત્થિકસ્સ પધાનાય. સચે મં ભગવા અનુજાનેય્ય, આગચ્છેય્યાહં ઇમં અમ્બવનં પધાનાયા”તિ.

અથ ખો આયસ્મા મેઘિયો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મેઘિયો ભગવન્તં એતદવોચ – “ઇધાહં, ભન્તે, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય જન્તુગામં પિણ્ડાય પાવિસિં. જન્તુગામે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન કિમિકાળાય નદિયા તીરં તેનુપસઙ્કમિં. અદ્દસં ખો અહં, ભન્તે, કિમિકાળાય નદિયા તીરે જઙ્ઘાવિહારં અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો અમ્બવનં પાસાદિકં રમણીયં. દિસ્વાન મે એતદહોસિ – ‘પાસાદિકં વતિદં અમ્બવનં રમણીયં. અલં વતિદં કુલપુત્તસ્સ પધાનત્થિકસ્સ પધાનાય. સચે મં ભગવા અનુજાનેય્ય, આગચ્છેય્યાહં ઇમં અમ્બવનં પધાનાયા’તિ. સચે મં ભગવા અનુજાનેય્ય, ગચ્છેય્યાહં તં અમ્બવનં પધાનાયા”તિ. “આગમેહિ તાવ, મેઘિય ! એકકમ્હિ [એકકમ્હા (સી॰ પી॰)] તાવ [વત (ક॰)] યાવ અઞ્ઞોપિ કોચિ ભિક્ખુ આગચ્છતી”તિ [દિસ્સતૂતિ (સબ્બત્થ, ટીકાયમ્પિ પાઠન્તરં), આગચ્છતૂતિ, દિસ્સતીતિ (ટીકાયં પાઠન્તરાનિ)].

દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા મેઘિયો ભગવન્તં એતદવોચ – “ભગવતો, ભન્તે, નત્થિ કિઞ્ચિ ઉત્તરિ કરણીયં, નત્થિ કતસ્સ પટિચયો. મય્હં ખો પન, ભન્તે, અત્થિ ઉત્તરિ કરણીયં, અત્થિ કતસ્સ પટિચયો. સચે મં ભગવા અનુજાનેય્ય, ગચ્છેય્યાહં તં અમ્બવનં પધાનાયા”તિ. “આગમેહિ તાવ, મેઘિય, એકકમ્હિ તાવ યાવ અઞ્ઞોપિ કોચિ ભિક્ખુ આગચ્છતી”તિ.

તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા મેઘિયો ભગવન્તં એતદવોચ – “ભગવતો, ભન્તે, નત્થિ કિઞ્ચિ ઉત્તરિ કરણીયં, નત્થિ કતસ્સ પટિચયો. મય્હં ખો પન, ભન્તે, અત્થિ ઉત્તરિ કરણીયં, અત્થિ કતસ્સ પટિચયો. સચે મં ભગવા

અનુજાનેય્ય, ગચ્છેય્યાહં તં અમ્બવનં પધાનાયા’’તિ. ‘‘પધાનન્તિ ખો, મેઘિય, વદમાનં કિન્તિ વદેય્યામ! યસ્સ દાનિ ત્વં, મેઘિય, કાલં મઞ્ઞસી’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા મેઘિયો ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન તં અમ્બવનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં અમ્બવનં અજ્ઝોગાહેત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસીદિ. અથ ખો આયસ્મતો મેઘિયસ્સ તસ્મિં અમ્બવને વિહરન્તસ્સ યેભુય્યેન તયો પાપકા અકુસલા વિતક્કા સમુદાચરન્તિ, સેય્યથિદં – કામવિતક્કો, બ્યાપાદવિતક્કો, વિહિંસાવિતક્કો. અથ ખો આયસ્મતો મેઘિયસ્સ એતદહોસિ – ‘‘અચ્છરિયં વત ભો, અબ્ભુતં વત ભો! સદ્ધાય ચ વતમ્હા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા; અથ ચ પનિમેહિ તીહિ પાપકેહિ અકુસલેહિ વિતક્કેહિ અન્વાસત્તા – કામવિતક્કેન, બ્યાપાદવિતક્કેન, વિહિંસાવિતક્કેના’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા મેઘિયો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મેઘિયો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘ઇધ મય્હં, ભન્તે, તસ્મિં અમ્બવને વિહરન્તસ્સ યેભુય્યેન તયો પાપકા અકુસલા વિતક્કા સમુદાચરન્તિ, સેય્યથિદં – કામવિતક્કો, બ્યાપાદવિતક્કો, વિહિંસાવિતક્કો. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એતદહોસિ – ‘અચ્છરિયં વત ભો, અબ્ભુતં વત ભો! સદ્ધાય ચ વતમ્હા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા; અથ ચ પનિમેહિ તીહિ પાપકેહિ અકુસલેહિ વિતક્કેહિ અન્વાસત્તા – કામવિતક્કેન, બ્યાપાદવિતક્કેન, વિહિંસાવિતક્કેનાતિ’’’.

‘‘અપરિપક્કાય, મેઘિય, ચેતોવિમુત્તિયા પઞ્ચ ધમ્મા પરિપક્કાય સંવત્તન્તિ. કતમે પઞ્ચ? ઇધ, મેઘિય, ભિક્ખુ કલ્યાણમિત્તો હોતિ કલ્યાણસહાયો કલ્યાણસમ્પવઙ્કો. અપરિપક્કાય, મેઘિય, ચેતોવિમુત્તિયા અયં પઠમો ધમ્મો પરિપક્કાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, મેઘિય, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. અપરિપક્કાય, મેઘિય, ચેતોવિમુત્તિયા અયં દુતિયો ધમ્મો પરિપક્કાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, મેઘિય, યાયં કથા અભિસલ્લેખિકા ચેતોવિવરણસપ્પાયા, સેય્યથિદં – અપ્પિચ્છકથા સન્તુટ્ઠિકથા પવિવેકકથા અસંસગ્ગકથા વીરિયારમ્ભકથા સીલકથા સમાધિકથા પઞ્ઞાકથા વિમુત્તિકથા વિમુત્તિઞાણદસ્સનકથા, એવરૂપિયા કથાય નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી. અપરિપક્કાય, મેઘિય, ચેતોવિમુત્તિયા અયં તતિયો ધમ્મો પરિપક્કાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, મેઘિય, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય, થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. અપરિપક્કાય, મેઘિય, ચેતોવિમુત્તિયા અયં ચતુત્થો ધમ્મો પરિપક્કાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, મેઘિય, ભિક્ખુ પઞ્ઞવા હોતિ ઉદયત્થગામિનિયા પઞ્ઞાય સમન્નાગતો અરિયાય નિબ્બેધિકાય સમ્મા દુક્ખક્ખયગામિનિયા. અપરિપક્કાય, મેઘિય, ચેતોવિમુત્તિયા અયં પઞ્ચમો ધમ્મો પરિપક્કાય સંવત્તતિ.

‘‘કલ્યાણમિત્તસ્સેતં , મેઘિય, ભિક્ખુનો પાટિકઙ્ખં કલ્યાણસહાયસ્સ કલ્યાણસમ્પવઙ્કસ્સ – ‘સીલવા ભવિસ્સતિ...પે॰ ... સમાદાય સિક્ખિસ્સતિ સિક્ખાપદેસુ’’’.

‘‘કલ્યાણમિત્તસ્સેતં, મેઘિય, ભિક્ખુનો પાટિકઙ્ખં કલ્યાણસહાયસ્સ કલ્યાણસમ્પવઙ્કસ્સ – ‘યાયં કથા અભિસલ્લેખિકા ચેતોવિવરણસપ્પાયા, સેય્યથિદં – અપ્પિચ્છકથા...પે॰... વિમુત્તિઞાણદસ્સનકથા, એવરૂપિયા કથાય નિકામલાભી ભવિસ્સતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી’’’.

‘‘કલ્યાણમિત્તસ્સેતં, મેઘિય, ભિક્ખુનો પાટિકઙ્ખં કલ્યાણસહાયસ્સ કલ્યાણસમ્પવઙ્કસ્સ – ‘આરદ્ધવીરિયો વિહરિસ્સતિ...પે॰... અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ’’’.

‘‘કલ્યાણમિત્તસ્સેતં , મેઘિય, ભિક્ખુનો પાટિકઙ્ખં કલ્યાણસહાયસ્સ કલ્યાણસમ્પવઙ્કસ્સ – ‘પઞ્ઞવા ભવિસ્સતિ...પે॰... સમ્માદુક્ખક્ખયગામિનિયા’’’.

‘‘તેન ચ પન, મેઘિય, ભિક્ખુના ઇમેસુ પઞ્ચસુ ધમ્મેસુ પતિટ્ઠાય ચત્તારો ધમ્મા ઉત્તરિ ભાવેતબ્બા – અસુભા ભાવેતબ્બા રાગસ્સ પહાનાય, મેત્તા ભાવેતબ્બા બ્યાપાદસ્સ પહાનાય, આનાપાનસ્સતિ ભાવેતબ્બા વિતક્કુપચ્છેદાય, અનિચ્ચસઞ્ઞા ભાવેતબ્બા અસ્મિમાનસમુગ્ઘાતાય. અનિચ્ચસઞ્ઞિનો, મેઘિય, અનત્તસઞ્ઞા સણ્ઠાતિ. અનત્તસઞ્ઞી અસ્મિમાનસમુગ્ઘાતં પાપુણાતિ દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિબ્બાન’’ન્તિ. તતિયં.

૪. નન્દકસુત્તં

૪. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા નન્દકો ઉપટ્ઠાનસાલાયં ભિક્ખૂ ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનુપટ્ઠાનસાલા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા બહિદ્વારકોટ્ઠકે અટ્ઠાસિ કથાપરિયોસાનં આગમયમાનો. અથ ખો ભગવા કથાપરિયોસાનં વિદિત્વા ઉક્કાસેત્વા અગ્ગળં આકોટેસિ. વિવરિંસુ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો દ્વારં.

અથ ખો ભગવા ઉપટ્ઠાનસાલં પવિસિત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા આયસ્મન્તં નન્દકં એતદવોચ – ‘‘દીઘો ખો ત્યાયં, નન્દક, ધમ્મપરિયાયો ભિક્ખૂનં પટિભાસિ. અપિ મે પિટ્ઠિ આગિલાયતિ બહિદ્વારકોટ્ઠકે ઠિતસ્સ કથાપરિયોસાનં આગમયમાનસ્સા’’તિ.

એવં વુત્તે આયસ્મા નન્દકો સારજ્જમાનરૂપો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ન ખો પન મયં, ભન્તે, જાનામ ‘ભગવા બહિદ્વારકોટ્ઠકે ઠિતો’તિ. સચે હિ મયં, ભન્તે, જાનેય્યામ ‘ભગવા બહિદ્વારકોટ્ઠકે ઠિતો’તિ, એત્તકમ્પિ ( ) [(ધમ્મં) કત્થચિ] નો નપ્પટિભાસેય્યા’’તિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં નન્દકં સારજ્જમાનરૂપં વિદિત્વા આયસ્મન્તં નન્દકં એતદવોચ – ‘‘સાધુ, સાધુ, નન્દક! એતં ખો, નન્દક, તુમ્હાકં પતિરૂપં કુલપુત્તાનં સદ્ધાય અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતાનં, યં તુમ્હે ધમ્મિયા કથાય સન્નિસીદેય્યાથ. સન્નિપતિતાનં વો, નન્દક, દ્વયં કરણીયં – ધમ્મી વા કથા અરિયો વા તુણ્હીભાવો. [અ॰ નિ॰ ૮.૭૧; ૯.૧] સદ્ધો ચ, નન્દક, ભિક્ખુ હોતિ, નો ચ સીલવા. એવં સો તેનઙ્ગેન અપરિપૂરો હોતિ. તેન તં

અઙ્ગં પરિપૂરેતબ્બં – 'કિન્તાહં સદ્ધો ચ અસ્સં સીલવા ચા'તિ. યતો ચ ખો, નન્દક, ભિક્ખુ સદ્ધો ચ હોતિ સીલવા ચ, એવં સો તેનઙ્ગેન પરિપૂરો હોતિ.

''સદ્ધો ચ, નન્દક, ભિક્ખુ હોતિ સીલવા ચ, નો ચ લાભી અજ્ઝત્તં ચેતોસમાધિસ્સ. એવં સો તેનઙ્ગેન અપરિપૂરો હોતિ. તેન તં અઙ્ગં પરિપૂરેતબ્બં – 'કિન્તાહં સદ્ધો ચ અસ્સં સીલવા ચ લાભી ચ અજ્ઝત્તં ચેતોસમાધિસ્સા'તિ. યતો ચ ખો, નન્દક, ભિક્ખુ સદ્ધો ચ હોતિ સીલવા ચ લાભી ચ અજ્ઝત્તં ચેતોસમાધિસ્સ, એવં સો તેનઙ્ગેન પરિપૂરો હોતિ.

''સદ્ધો ચ, નન્દક, ભિક્ખુ હોતિ સીલવા ચ લાભી ચ અજ્ઝત્તં ચેતોસમાધિસ્સ, ન લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય. એવં સો તેનઙ્ગેન અપરિપૂરો હોતિ. સેય્યથાપિ, નન્દક, પાણકો ચતુપ્પાદકો અસ્સ. તસ્સ એકો પાદો ઓમકો લામકો. એવં સો તેનઙ્ગેન અપરિપૂરો અસ્સ. એવમેવં ખો, નન્દક, ભિક્ખુ સદ્ધો ચ હોતિ સીલવા ચ લાભી ચ અજ્ઝત્તં ચેતોસમાધિસ્સ, ન લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય. એવં સો તેનઙ્ગેન અપરિપૂરો હોતિ. તેન તં અઙ્ગં પરિપૂરેતબ્બં – 'કિન્તાહં સદ્ધો ચ અસ્સં સીલવા ચ લાભી ચ અજ્ઝત્તં ચેતોસમાધિસ્સ લાભી ચ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાયા'''તિ.

''યતો ચ ખો, નન્દક, ભિક્ખુ સદ્ધો ચ હોતિ સીલવા ચ લાભી ચ અજ્ઝત્તં ચેતોસમાધિસ્સ લાભી ચ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય, એવં સો તેનઙ્ગેન પરિપૂરો હોતી''તિ. ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પાવિસિ.

અથ ખો આયસ્મા નન્દકો અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ઇદાનિ, આવુસો, ભગવા ચતૂહિ પદેહિ કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – 'સદ્ધો ચ, નન્દક, ભિક્ખુ હોતિ, નો ચ સીલવા. એવં સો તેનઙ્ગેન અપરિપૂરો હોતિ. તેન તં અઙ્ગં પરિપૂરેતબ્બં – કિન્તાહં સદ્ધો ચ અસ્સં સીલવા ચા'તિ. યતો ચ ખો નન્દક ભિક્ખુ સદ્ધો ચ હોતિ સીલવા ચ, એવં સો તેનઙ્ગેન પરિપૂરો હોતિ. સદ્ધો ચ નન્દક ભિક્ખુ હોતિ સીલવા ચ, નો ચ લાભી અજ્ઝત્તં ચેતોસમાધિસ્સ...પે॰... લાભી ચ અજ્ઝત્તં ચેતોસમાધિસ્સ, ન લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય, એવં સો તેનઙ્ગેન અપરિપૂરો હોતિ. સેય્યથાપિ નન્દક પાણકો ચતુપ્પાદકો અસ્સ, તસ્સ એકો પાદો ઓમકો લામકો, એવં સો તેનઙ્ગેન અપરિપૂરો અસ્સ. એવમેવં ખો, નન્દક, ભિક્ખુ સદ્ધો ચ હોતિ સીલવા ચ, લાભી ચ અજ્ઝત્તં ચેતોસમાધિસ્સ, ન લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય, એવં સો તેનઙ્ગેન અપરિપૂરો હોતિ, તેન તં અઙ્ગં પરિપૂરેતબ્બં 'કિન્તાહં સદ્ધો ચ અસ્સં સીલવા ચ, લાભી ચ અજ્ઝત્તં ચેતોસમાધિસ્સ, લાભી ચ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાયા'તિ. યતો ચ ખો, નન્દક, ભિક્ખુ સદ્ધો ચ હોતિ સીલવા ચ લાભી ચ અજ્ઝત્તં ચેતોસમાધિસ્સ લાભી ચ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય, એવં સો તેનઙ્ગેન પરિપૂરો હોતી''તિ.

''પઞ્ચિમે, આવુસો, આનિસંસા કાલેન ધમ્મસ્સવને કાલેન ધમ્મસાકચ્છાય. કતમે પઞ્ચ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. યથા યથા, આવુસો, ભિક્ખુ ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ , તથા તથા સો સત્થુ પિયો ચ હોતિ મનાપો ચ ગરુ ચ ભાવનીયો ચ. અયં, આવુસો, પઠમો આનિસંસો કાલેન ધમ્મસ્સવને કાલેન ધમ્મસાકચ્છાય.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. યથા યથા, આવુસો, ભિક્ખુ ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં...પે॰... બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ, તથા તથા સો તસ્મિં ધમ્મે અત્થપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ ધમ્મપ્પટિસંવેદી ચ. અયં, આવુસો, દુતિયો આનિસંસો કાલેન ધમ્મસ્સવને કાલેન ધમ્મસાકચ્છાય.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. યથા યથા, આવુસો, ભિક્ખુ ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં...પે॰... બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ, તથા તથા સો તસ્મિં ધમ્મે ગમ્ભીરં અત્થપદં પઞ્ઞાય અતિવિજ્ઝ પસ્સતિ. અયં, આવુસો, તતિયો આનિસંસો કાલેન ધમ્મસ્સવને કાલેન ધમ્મસાકચ્છાય.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં...પે॰... બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. યથા યથા, આવુસો, ભિક્ખુ ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં...પે॰... બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ, તથા તથા નં સબ્રહ્મચારી ઉત્તરિ સમ્ભાવેન્તિ – ‘અદ્ધા અયમાયસ્મા પત્તો વા પજ્જતિ વા’. અયં, આવુસો, ચતુત્થો આનિસંસો કાલેન ધમ્મસ્સવને કાલેન ધમ્મસાકચ્છાય.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. યથા યથા, આવુસો, ભિક્ખુ ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં , કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ, તત્થ યે ખો ભિક્ખૂ સેખા અપ્પત્તમાનસા અનુત્તરં યોગક્ખેમં પત્થયમાના વિહરન્તિ, તે તં ધમ્મં સુત્વા વીરિયં આરભન્તિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય. યે પન તત્થ ભિક્ખૂ અરહન્તો ખીણાસવા વુસિતવન્તો કતકરણીયા ઓહિતભારા અનુપ્પત્તસદત્થા પરિક્ખીણભવસંયોજના સમ્મદઞ્ઞાવિમુત્તા, તે તં ધમ્મં સુત્વા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારંયેવ અનુયુત્તા વિહરન્તિ. અયં, આવુસો, પઞ્ચમો આનિસંસો કાલેન ધમ્મસ્સવને કાલેન ધમ્મસાકચ્છાય. ઇમે ખો, આવુસો, પઞ્ચ આનિસંસા કાલેન ધમ્મસ્સવને કાલેન ધમ્મસાકચ્છાયા’’તિ. ચતુત્થં.

૫. બલસુત્તં

૫. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, બલાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? પઞ્ઞાબલં, વીરિયબલં, અનવજ્જબલં, સઙ્ગાહબલં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, પઞ્ઞાબલં? યે ધમ્મા કુસલા કુસલસઙ્ખાતા યે ધમ્મા અકુસલા અકુસલસઙ્ખાતા યે ધમ્મા સાવજ્જા સાવજ્જસઙ્ખાતા યે ધમ્મા અનવજ્જા અનવજ્જસઙ્ખાતા યે ધમ્મા કણ્હા કણ્હસઙ્ખાતા યે ધમ્મા સુક્કા સુક્કસઙ્ખાતા યે ધમ્મા સેવિતબ્બા સેવિતબ્બસઙ્ખાતા યે ધમ્મા અસેવિતબ્બા અસેવિતબ્બસઙ્ખાતા યે ધમ્મા નાલમરિયા નાલમરિયસઙ્ખાતા યે ધમ્મા અલમરિયા અલમરિયસઙ્ખાતા, ત્યાસ્સ ધમ્મા પઞ્ઞાય વોદિટ્ઠા હોન્તિ વોચરિતા. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પઞ્ઞાબલં.

‘‘કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, વીરિયબલં? યે ધમ્મા અકુસલા અકુસલસઙ્ખાતા યે ધમ્મા સાવજ્જા સાવજ્જસઙ્ખાતા યે ધમ્મા કણ્હા કણ્હસઙ્ખાતા યે ધમ્મા અસેવિતબ્બા અસેવિતબ્બસઙ્ખાતા યે ધમ્મા નાલમરિયા નાલમરિયસઙ્ખાતા, તેસં ધમ્માનં પહાનાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. યે ધમ્મા કુસલા કુસલસઙ્ખાતા યે ધમ્મા અનવજ્જા અનવજ્જસઙ્ખાતા યે ધમ્મા સુક્કા સુક્કસઙ્ખાતા યે ધમ્મા સેવિતબ્બા

સેવિતબ્બસઞ્ઞાતા યે ધમ્મા અલમરિયા અલમરિયસઞ્ઞાતા, તેસં ધમ્માનં પટિલાભાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, વીરિયબલં.

''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનવજ્જબલં? ઇધ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો અનવજ્જેન કાયકમ્મેન સમન્નાગતો હોતિ, અનવજ્જેન વચીકમ્મેન સમન્નાગતો હોતિ, અનવજ્જેન મનોકમ્મેન સમન્નાગતો હોતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અનવજ્જબલં.

''કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, સઙ્ગાહબલં? ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, સઙ્ગહવત્થૂનિ – દાનં, પેય્યવજ્જં, અત્થચરિયા, સમાનત્તતા. એતદગ્ગં, ભિક્ખવે, દાનાનં યદિદં ધમ્મદાનં. એતદગ્ગં, ભિક્ખવે, પેય્યવજ્જાનં યદિદં અત્થિકસ્સ ઓહિતસોતસ્સ પુનપ્પુનં ધમ્મં દેસેતિ. એતદગ્ગં, ભિક્ખવે, અત્થચરિયાનં યદિદં અસ્સદ્ધં સદ્ધાસમ્પદાય સમાદપેતિ નિવેસેતિ પતિટ્ઠાપેતિ, દુસ્સીલં સીલસમ્પદાય... પે॰... મચ્છરિં ચાગસમ્પદાય...પે॰... દુપ્પઞ્ઞં પઞ્ઞાસમ્પદાય સમાદપેતિ નિવેસેતિ પતિટ્ઠાપેતિ. એતદગ્ગં, ભિક્ખવે, સમાનત્તતાનં યદિદં સોતાપન્નો સોતાપન્નસ્સ સમાનત્તો, સકદાગામી સકદાગામિસ્સ સમાનત્તો, અનાગામી અનાગામિસ્સ સમાનત્તો, અરહા અરહતો સમાનત્તો. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સઙ્ગાહબલં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ બલાનિ.

''ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ બલેહિ સમન્નાગતો અરિયસાવકો પઞ્ચ ભયાનિ સમતિક્કન્તો હોતિ. કતમાનિ પઞ્ચ? આજીવિકભયં, અસિલોકભયં, પરિસસારજ્જભયં, મરણભયં , દુગ્ગતિભયં. સ ખો સો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'નાહં આજીવિકભયસ્સ ભાયામિ. કિસ્સાહં આજીવિકભયસ્સ ભાયિસ્સામિ? અત્થિ મે ચત્તારિ બલાનિ – પઞ્ઞાબલં, વીરિયબલં, અનવજ્જબલં, સઙ્ગાહબલં. દુપ્પઞ્ઞો ખો આજીવિકભયસ્સ ભાયેય્ય. કુસીતો આજીવિકભયસ્સ ભાયેય્ય. સાવજ્જકાયકમ્મન્તવચીકમ્મન્તમનોકમ્મન્તો આજીવિકભયસ્સ ભાયેય્ય. અસઙ્ગાહકો આજીવિકભયસ્સ ભાયેય્ય. નાહં અસિલોકભયસ્સ ભાયામિ...પે॰... નાહં પરિસસારજ્જભયસ્સ ભાયામિ...પે॰... નાહં મરણભયસ્સ ભાયામિ...પે॰... નાહં દુગ્ગતિભયસ્સ ભાયામિ. કિસ્સાહં દુગ્ગતિભયસ્સ ભાયિસ્સામિ? અત્થિ મે ચત્તારિ બલાનિ – પઞ્ઞાબલં, વીરિયબલં, અનવજ્જબલં, સઙ્ગાહબલં. દુપ્પઞ્ઞો ખો દુગ્ગતિભયસ્સ ભાયેય્ય. કુસીતો દુગ્ગતિભયસ્સ ભાયેય્ય. સાવજ્જકાયકમ્મન્તવચીકમ્મન્તમનોકમ્મન્તો દુગ્ગતિભયસ્સ ભાયેય્ય. અસઙ્ગાહકો દુગ્ગતિભયસ્સ ભાયેય્ય. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ બલેહિ સમન્નાગતો અરિયસાવકો ઇમાનિ પઞ્ચ ભયાનિ સમતિક્કન્તો હોતી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. સેવનાસુત્તં

૬. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ...પે॰... આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

''પુગ્ગલોપિ , આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બો – સેવિતબ્બોપિ અસેવિતબ્બોપિ. ચીવરમ્પિ, આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બં – સેવિતબ્બમ્પિ અસેવિતબ્બમ્પિ. પિણ્ડપાતોપિ, આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બો – સેવિતબ્બોપિ અસેવિતબ્બોપિ. સેનાસનમ્પિ, આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બં – સેવિતબ્બમ્પિ અસેવિતબ્બમ્પિ. ગામનિગમોપિ, આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બો – સેવિતબ્બોપિ અસેવિતબ્બોપિ. જનપદપદેસોપિ આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બો – સેવિતબ્બોપિ અસેવિતબ્બોપિ.

‘‘‘પુગ્ગલોપિ, આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બો – સેવિતબ્બોપિ અસેવિતબ્બોપી’તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? તત્થ યં જઞ્ઞા પુગ્ગલં – ‘ઇમં ખો મે પુગ્ગલં સેવતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ; યે ચ ખો મે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા તે ચ કસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ; યસ્સ ચમ્હિ અત્થાય અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સો ચ મે સામઞ્ઞત્થો ન ભાવનાપારિપૂરિં ગચ્છતી’તિ, તેનાવુસો, પુગ્ગલેન સો પુગ્ગલો રત્તિભાગં વા દિવસભાગં વા સઙ્ખાપિ અનાપુચ્છા પક્કમિતબ્બં નાનુબન્ધિતબ્બો.

‘‘તત્થ યં જઞ્ઞા પુગ્ગલં – ‘ઇમં ખો મે પુગ્ગલં સેવતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ; યે ચ ખો મે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા તે ચ અપ્પકસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ; યસ્સ ચમ્હિ અત્થાય અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સો ચ મે સામઞ્ઞત્થો ન ભાવનાપારિપૂરિં ગચ્છતી’તિ, તેનાવુસો, પુગ્ગલેન સો પુગ્ગલો સઙ્ખાપિ અનાપુચ્છા પક્કમિતબ્બં નાનુબન્ધિતબ્બો.

‘‘તત્થ યં જઞ્ઞા પુગ્ગલં – ‘ઇમં ખો મે પુગ્ગલં સેવતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ; યે ચ ખો મે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા તે ચ કસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ; યસ્સ ચમ્હિ અત્થાય અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સો ચ મે સામઞ્ઞત્થો ભાવનાપારિપૂરિં ગચ્છતી’તિ, તેનાવુસો, પુગ્ગલેન સો પુગ્ગલો સઙ્ખાપિ અનુબન્ધિતબ્બો ન પક્કમિતબ્બં.

‘‘તત્થ યં જઞ્ઞા પુગ્ગલં – ‘ઇમં ખો મે પુગ્ગલં સેવતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ; યે ચ ખો મે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા તે ચ અપ્પકસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ; યસ્સ ચમ્હિ અત્થાય અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સો ચ મે સામઞ્ઞત્થો ભાવનાપારિપૂરિં ગચ્છતી’તિ, તેનાવુસો, પુગ્ગલેન સો પુગ્ગલો યાવજીવં અનુબન્ધિતબ્બો ન પક્કમિતબ્બં અપિ પનુજ્જમાનેન [પણુજ્જમાનેન (?)]. ‘પુગ્ગલોપિ, આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બો – સેવિતબ્બોપિ અસેવિતબ્બોપી’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘‘ચીવરમ્પિ, આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બં – સેવિતબ્બમ્પિ અસેવિતબ્બમ્પી’તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? તત્થ યં જઞ્ઞા ચીવરં – ‘ઇદં ખો મે ચીવરં સેવતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તી’તિ, એવરૂપં ચીવરં ન સેવિતબ્બં . તત્થ યં જઞ્ઞા ચીવરં – ‘ઇદં ખો મે ચીવરં સેવતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તી’તિ, એવરૂપં ચીવરં સેવિતબ્બં. ‘ચીવરમ્પિ , આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બં – સેવિતબ્બમ્પિ અસેવિતબ્બમ્પી’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘‘પિણ્ડપાતોપિ, આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બો – સેવિતબ્બોપિ અસેવિતબ્બોપી’તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? તત્થ યં જઞ્ઞા પિણ્ડપાતં – ‘ઇમં ખો મે પિણ્ડપાતં સેવતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તી’તિ, એવરૂપો પિણ્ડપાતો ન સેવિતબ્બો. તત્થ યં જઞ્ઞા પિણ્ડપાતં – ‘ઇમં ખો મે પિણ્ડપાતં સેવતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તી’તિ, એવરૂપો પિણ્ડપાતો સેવિતબ્બો.

‘પિણ્ડપાતોપિ, આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બો – સેવિતબ્બોપિ અસેવિતબ્બોપી’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘‘સેનાસનમ્પિ, આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બં – સેવિતબ્બમ્પિ અસેવિતબ્બમ્પી’તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? તત્થ યં જઞ્ઞા સેનાસનં – ‘‘ઇદં ખો મે સેનાસનં સેવતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તી’તિ, એવરૂપં સેનાસનં ન સેવિતબ્બં. તત્થ યં જઞ્ઞા સેનાસનં – ‘ઇદં ખો મે સેનાસનં સેવતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ , કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તી’તિ, એવરૂપં સેનાસનં સેવિતબ્બં. ‘સેનાસનમ્પિ, આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બં – સેવિતબ્બમ્પિ અસેવિતબ્બમ્પી’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘‘ગામનિગમોપિ, આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બો – સેવિતબ્બોપિ અસેવિતબ્બોપી’તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? તત્થ યં જઞ્ઞા ગામનિગમં – ‘ઇમં ખો મે ગામનિગમં સેવતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તી’તિ, એવરૂપો ગામનિગમો ન સેવિતબ્બો. તત્થ યં જઞ્ઞા ગામનિગમં – ‘ઇમં ખો, મે ગામનિગમં સેવતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તી’તિ, એવરૂપો ગામનિગમો સેવિતબ્બો. ‘ગામનિગમોપિ, આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બો – સેવિતબ્બોપિ અસેવિતબ્બોપી’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘‘જનપદપદેસોપિ , આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બો – સેવિતબ્બોપિ અસેવિતબ્બોપી’તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? તત્થ યં જઞ્ઞા જનપદપદેસં – ‘ઇમં ખો મે જનપદપદેસં સેવતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તી’તિ, એવરૂપો જનપદપદેસો ન સેવિતબ્બો. તત્થ યં જઞ્ઞા જનપદપદેસં – ‘ઇમં ખો મે જનપદપદેસં સેવતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તી’તિ, એવરૂપો જનપદપદેસો સેવિતબ્બો. ‘જનપદપદેસોપિ, આવુસો, દુવિધેન વેદિતબ્બો – સેવિતબ્બોપિ અસેવિતબ્બોપી’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્ત’’ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. સુતવાસુત્તં

૭. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. અથ ખો સુતવા પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સુતવા પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘એકમિદાહં, ભન્તે, સમયં ભગવા ઇધેવ રાજગહે વિહરામિ ગિરિબ્બજે. તત્ર મે, ભન્તે, ભગવતો સમ્મુખા સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – ‘યો સો, સુતવા [સુતવ (સ્યા॰)], ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞાવિમુત્તો, અભબ્બો સો પઞ્ચ ઠાનાનિ અજ્ઝાચરિતું – અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સઞ્ચિચ્ચ પાણં જીવિતા વોરોપેતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદાતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ મેથુનં ધમ્મં પટિસેવિતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સમ્પજાનમુસા [સમ્પજાનં મુસા (ક॰ સી॰)] ભાસિતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સન્નિધિકારકં કામે પરિભુઞ્જિતું સેય્યથાપિ પુબ્બે અગારિયભૂતો’તિ. કચ્ચિ મેતં, ભન્તે, ભગવતો સુસ્સુતં સુગ્ગહિતં સુમનસિકતં સૂપધારિત’’ન્તિ?

‘‘તગ્ઘ તે એતં, સુતવા, સુસ્સુતં સુગ્ગહિતં સુમનસિકતં સૂપધારિતં. પુબ્બે ચાહં, સુતવા, એતરહિ ચ એવં વદામિ – ‘યો સો ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞાવિમુત્તો, અભબ્બો સો નવ ઠાનાનિ અજ્ઝાચરિતું – અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સઞ્ચિચ્ચ પાણં જીવિતા વોરોપેતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદાતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ મેથુનં ધમ્મં પટિસેવિતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સમ્પજાનમુસા ભાસિતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સન્નિધિકારકં કામે પરિભુઞ્જિતું સેય્યથાપિ પુબ્બે અગારિયભૂતો, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ છન્દાગતિં ગન્તું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ દોસાગતિં ગન્તું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ મોહાગતિં ગન્તું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ ભયાગતિં ગન્તું’. પુબ્બે ચાહં, સુતવા, એતરહિ ચ એવં વદામિ – ‘યો સો ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞાવિમુત્તો, અભબ્બો સો ઇમાનિ નવ ઠાનાનિ અજ્ઝાચરિતુ’’’ન્તિ. સત્તમં.

૮. સજ્ઝસુત્તં

૮. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. અથ ખો સજ્ઝો પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સજ્ઝો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘એકમિદાહં, ભન્તે, સમયં ભગવા ઇધેવ રાજગહે વિહરામિ ગિરિબ્બજે. તત્ર મે, ભન્તે, ભગવતો સમ્મુખા સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – ‘યો સો, સજ્ઝ, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞાવિમુત્તો, અભબ્બો સો પઞ્ચ ઠાનાનિ અજ્ઝાચરિતું – અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સઞ્ચિચ્ચ પાણં જીવિતા વોરોપેતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદાતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ મેથુનં ધમ્મં પટિસેવિતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સમ્પજાનમુસા ભાસિતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સન્નિધિકારકં કામે પરિભુઞ્જિતું સેય્યથાપિ પુબ્બે અગારિયભૂતો’તિ. કચ્ચિ મેતં, ભન્તે, ભગવતો સુસ્સુતં સુગ્ગહિતં સુમનસિકતં સૂપધારિત’’ન્તિ?

‘‘તગ્ઘ તે એતં, સજ્ઝ, સુસ્સુતં સુગ્ગહિતં સુમનસિકતં સૂપધારિતં. પુબ્બે ચાહં, સજ્ઝ , એતરહિ ચ એવં વદામિ – ‘યો સો ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞાવિમુત્તો, અભબ્બો સો નવ ઠાનાનિ અજ્ઝાચરિતું – અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સઞ્ચિચ્ચ પાણં જીવિતા વોરોપેતું...પે॰... અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સન્નિધિકારકં કામે પરિભુઞ્જિતું સેય્યથાપિ પુબ્બે અગારિયભૂતો, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ બુદ્ધં પચ્ચક્ખાતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ ધમ્મં પચ્ચક્ખાતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સઙ્ઘં પચ્ચક્ખાતું, અભબ્બો ખીણાસવો ભિક્ખુ સિક્ખં પચ્ચક્ખાતું’. પુબ્બે ચાહં, સજ્ઝ, એતરહિ ચ એવં વદામિ – ‘યો સો ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞાવિમુત્તો, અભબ્બો સો ઇમાનિ નવ ઠાનાનિ અજ્ઝાચરિતુ’’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. પુગ્ગલસુત્તં

૯. ‘‘નવયિમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે નવ? અરહા, અરહત્તાય પટિપન્નો, અનાગામી, અનાગામિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો, સકદાગામી, સકદાગામિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો ,

સોતાપન્નો, સોતાપત્તિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો, પુથુજ્જનો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, નવ પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. નવમં.

૧૦. આહુનેય્યસુત્તં

૧૦. ''નવયિમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા આહુનેય્યા પાહુનેય્યા દક્ખિણેય્યા અઞ્જલિકરણીયા અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમે નવ? અરહા, અરહત્તાય પટિપન્નો, અનાગામી, અનાગામિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો, સકદાગામી, સકદાગામિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો, સોતાપન્નો, સોતાપત્તિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો, ગોત્રભૂ – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, નવ પુગ્ગલા આહુનેય્યા...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા''તિ. દસમં.

સમ્બોધિવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

સમ્બોધિ નિસ્સયો ચેવ, મેઘિય નન્દકં બલં;
સેવના સુતવા સજ્ઝો, પુગ્ગલો આહુનેય્યેન ચાતિ.

૨. સીહનાદવગ્ગો

૧. સીહનાદસુત્તં

૧૧. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''વુત્થો મે, ભન્તે, સાવત્થિયં વસ્સાવાસો. ઇચ્છામહં, ભન્તે, જનપદચારિકં પક્કમિતુ''ન્તિ. ''યસ્સદાનિ ત્વં, સારિપુત્ત, કાલં મઞ્ઞસી''તિ. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ અચિરપક્કન્તે આયસ્મન્તે સારિપુત્તે ભગવન્તં એતદવોચ – ''આયસ્મા મં, ભન્તે, સારિપુત્તો આસજ્જ અપ્પટિનિસ્સજ્જ ચારિકં પક્કન્તો''તિ. અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં, ભિક્ખુ, મમ વચનેન સારિપુત્તં આમન્તેહિ – 'સત્થા તં, આવુસો સારિપુત્ત, આમન્તેતી'''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ''સત્થા તં, આવુસો સારિપુત્ત, આમન્તેતી''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો તસ્સ ભિક્ખુનો પચ્ચસ્સોસિ.

તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ચ મહામોગ્ગલ્લાનો [મહામોગ્ગલાનો (ક॰)] આયસ્મા ચ આનન્દો અવાપુરણં [અપાપુરણં (સ્યા॰ ક॰)] આદાય વિહારે આહિણ્ડન્તિ [વિહારેન વિહારં અન્વાહિણ્ડન્તિ (સી॰ પી॰), વિહારં આહિણ્ડન્તિ (સ્યા॰)] – ''અભિક્કમથાયસ્મન્તો, અભિક્કમથાયસ્મન્તો! ઇદાનાયસ્મા સારિપુત્તો ભગવતો સમ્મુખા સીહનાદં નદિસ્સતી''તિ. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં ભગવા એતદવોચ – ''ઇધ તે, સારિપુત્ત, અઞ્ઞતરો સબ્રહ્મચારી ખીયનધમ્મં આપન્નો – 'આયસ્મા મં, ભન્તે, સારિપુત્તો આસજ્જ અપ્પટિનિસ્સજ્જચારિકં પક્કન્તો'''તિ.

''યસ્સ નૂન, ભન્તે, કાયે કાયગતાસતિ અનુપટ્ઠિતા અસ્સ, સો ઇધ અઞ્ઞતરં સબ્રહ્મચારિં આસજ્જ અપ્પટિનિસ્સજ્જ ચારિકં પક્કમેય્ય.

''સેય્યથાપિ, ભન્તે, પથવિયં સુચિમ્પિ નિક્ખિપન્તિ અસુચિમ્પિ નિક્ખિપન્તિ ગૂથગતમ્પિ નિક્ખિપન્તિ મુત્તગતમ્પિ નિક્ખિપન્તિ ખેળગતમ્પિ નિક્ખિપન્તિ પુબ્બગતમ્પિ નિક્ખિપન્તિ લોહિતગતમ્પિ નિક્ખિપન્તિ, ન ચ તેન પથવી અટ્ટીયતિ વા હરાયતિ વા જિગુચ્છતિ વા; એવમેવં ખો અહં, ભન્તે, પથવીસમેન ચેતસા વિહરામિ વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન. યસ્સ નૂન, ભન્તે, કાયે કાયગતાસતિ અનુપટ્ઠિતા અસ્સ, સો ઇધ અઞ્ઞતરં સબ્રહ્મચારિં આસજ્જ અપ્પટિનિસ્સજ્જ ચારિકં પક્કમેય્ય.

''સેય્યથાપિ, ભન્તે, આપસ્મિં સુચિમ્પિ ધોવન્તિ અસુચિમ્પિ ધોવન્તિ ગૂથગતમ્પિ... મુત્તગતમ્પિ... ખેળગતમ્પિ... પુબ્બગતમ્પિ... લોહિતગતમ્પિ ધોવન્તિ, ન ચ તેન આપો અટ્ટીયતિ વા હરાયતિ વા જિગુચ્છતિ વા; એવમેવં ખો અહં, ભન્તે, આપોસમેન ચેતસા વિહરામિ વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન. યસ્સ નૂન, ભન્તે, કાયે કાયગતાસતિ અનુપટ્ઠિતા અસ્સ, સો ઇધ અઞ્ઞતરં સબ્રહ્મચારિં આસજ્જ અપ્પટિનિસ્સજ્જ ચારિકં પક્કમેય્ય.

‘‘સેય્યથાપિ, ભન્તે, તેજો સુચિમ્પિ ડહતિ અસુચિમ્પિ ડહતિ ગૂથગતમ્પિ... મુત્તગતમ્પિ... ખેળગતમ્પિ... પુબ્બગતમ્પિ... લોહિતગતમ્પિ ડહતિ, ન ચ તેન તેજો અટ્ટીયતિ વા હરાયતિ વા જિગુચ્છતિ વા; એવમેવં ખો અહં , ભન્તે, તેજોસમેન ચેતસા વિહરામિ વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન. યસ્સ નૂન, ભન્તે, કાયે કાયગતાસતિ અનુપટ્ઠિતા અસ્સ, સો ઇધ અઞ્ઞતરં સબ્રહ્મચારિં આસજ્જ અપ્પટિનિસ્સજ્જ ચારિકં પક્કમેય્ય.

‘‘સેય્યથાપિ, ભન્તે, વાયો સુચિમ્પિ ઉપવાયતિ અસુચિમ્પિ ઉપવાયતિ ગૂથગતમ્પિ... મુત્તગતમ્પિ... ખેળગતમ્પિ... પુબ્બગતમ્પિ... લોહિતગતમ્પિ ઉપવાયતિ, ન ચ તેન વાયો અટ્ટીયતિ વા હરાયતિ વા જિગુચ્છતિ વા; એવમેવં ખો અહં, ભન્તે, વાયોસમેન ચેતસા વિહરામિ વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન. યસ્સ નૂન, ભન્તે, કાયે કાયગતાસતિ અનુપટ્ઠિતા અસ્સ, સો ઇધ અઞ્ઞતરં સબ્રહ્મચારિં આસજ્જ અપ્પટિનિસ્સજ્જ ચારિકં પક્કમેય્ય.

‘‘સેય્યથાપિ , ભન્તે, રજોહરણં સુચિમ્પિ પુઞ્છતિ અસુચિમ્પિ પુઞ્છતિ ગૂથગતમ્પિ... મુત્તગતમ્પિ... ખેળગતમ્પિ... પુબ્બગતમ્પિ... લોહિતગતમ્પિ પુઞ્છતિ, ન ચ તેન રજોહરણં અટ્ટીયતિ વા હરાયતિ વા જિગુચ્છતિ વા; એવમેવં ખો અહં, ભન્તે, રજોહરણસમેન ચેતસા વિહરામિ વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન. યસ્સ નૂન, ભન્તે, કાયે કાયગતાસતિ અનુપટ્ઠિતા અસ્સ, સો ઇધ અઞ્ઞતરં સબ્રહ્મચારિં આસજ્જ અપ્પટિનિસ્સજ્જ ચારિકં પક્કમેય્ય.

‘‘સેય્યથાપિ, ભન્તે, ચણ્ડાલકુમારકો વા ચણ્ડાલકુમારિકા વા કળોપિહત્થો નન્તકવાસી ગામં વા નિગમં વા પવિસન્તો નીચચિત્તંયેવ ઉપટ્ઠપેત્વા પવિસતિ; એવમેવં ખો અહં, ભન્તે, ચણ્ડાલકુમારકચણ્ડાલકુમારિકાસમેન ચેતસા વિહરામિ વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન. યસ્સ નૂન, ભન્તે, કાયે કાયગતાસતિ અનુપટ્ઠિતા અસ્સ, સો ઇધ અઞ્ઞતરં સબ્રહ્મચારિં આસજ્જ અપ્પટિનિસ્સજ્જ ચારિકં પક્કમેય્ય.

‘‘સેય્યથાપિ, ભન્તે, ઉસભો છિન્નવિસાણો સૂરતો સુદન્તો સુવિનીતો રથિયાય રથિયં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં અન્વાહિણ્ડન્તો ન કિઞ્ચિ હિંસતિ પાદેન વા વિસાણેન વા; એવમેવં ખો અહં, ભન્તે, ઉસભછિન્નવિસાણસમેન ચેતસા વિહરામિ વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન. યસ્સ નૂન, ભન્તે, કાયે કાયગતાસતિ અનુપટ્ઠિતા અસ્સ, સો ઇધ અઞ્ઞતરં સબ્રહ્મચારિં આસજ્જ અપ્પટિનિસ્સજ્જ ચારિકં પક્કમેય્ય.

‘‘સેય્યથાપિ, ભન્તે, ઇત્થી વા પુરિસો વા દહરો યુવા મણ્ડનકજાતિકો સીસંન્હાતો અહિકુણપેન વા કુક્કુરકુણપેન વા મનુસ્સકુણપેન વા કણ્ઠે આસત્તેન અટ્ટીયેય્ય હરાયેય્ય જિગુચ્છેય્ય; એવમેવં ખો અહં, ભન્તે, ઇમિના પૂતિકાયેન અટ્ટીયામિ હરાયામિ જિગુચ્છામિ. યસ્સ નૂન, ભન્તે, કાયે કાયગતાસતિ અનુપટ્ઠિતા અસ્સ, સો ઇધ અઞ્ઞતરં સબ્રહ્મચારિં આસજ્જ અપ્પટિનિસ્સજ્જ ચારિકં પક્કમેય્ય.

‘‘સેય્યથાપિ , ભન્તે, પુરિસો મેદકથાલિકં પરિહરેય્ય છિદ્દાવછિદ્દં ઉગ્ઘરન્તં પગ્ઘરન્તં; એવમેવં ખો અહં, ભન્તે, ઇમં કાયં પરિહરામિ છિદ્દાવછિદ્દં ઉગ્ઘરન્તં પગ્ઘરન્તં. યસ્સ નૂન, ભન્તે, કાયે કાયગતાસતિ અનુપટ્ઠિતા અસ્સ, સો ઇધ અઞ્ઞતરં સબ્રહ્મચારિં આસજ્જ અપ્પટિનિસ્સજ્જ ચારિકં પક્કમેય્યા’’તિ.

અથ ખો સો ભિક્ખુ ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા ભગવતો પાદેસુ સિરસા નિપતિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''અચ્ચયો મં, ભન્તે, અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યો અહં આયસ્મન્તં સારિપુત્તં અસતા તુચ્છા મુસા અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખિં. તસ્સ મે, ભન્તે, ભગવા અચ્ચયં અચ્ચયતો પટિગ્ગણ્હતુ આયતિં સંવરાયા''તિ. ''તગ્ઘ તં [ત્વં (સી॰ પી॰)], ભિક્ખુ, અચ્ચયો અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યો ત્વં સારિપુત્તં અસતા તુચ્છા મુસા અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખિ. યતો ચ ખો ત્વં, ભિક્ખુ, અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોસિ, તં તે મયં પટિગ્ગણ્હામ. વુદ્ધિહેસા, ભિક્ખુ, અરિયસ્સ વિનયે યો અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોતિ આયતિં સંવરં આપજ્જતી''તિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં આમન્તેસિ – ''ખમ, સારિપુત્ત, ઇમસ્સ મોઘપુરિસસ્સ, પુરા તસ્સ તત્થેવ સત્તધા મુદ્ધા ફલતી''તિ [ફલિસ્સતીતિ (ક॰ સી॰ સ્યા॰ પી॰ ક॰) અટ્ઠકથાસુ પન ''ફલતીતિ'' ઇત્વેવ દિસ્સતિ]. ''ખમામહં, ભન્તે, તસ્સ આયસ્મતો સચે મં સો આયસ્મા એવમાહ – 'ખમતુ ચ મે સો આયસ્મા'''તિ. પઠમં.

૨. સઉપાદિસેસસુત્તં

૧૨. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિ. અથ ખો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ એતદહોસિ – ''અતિપ્પગો ખો તાવ સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિતું, યંનૂનાહં યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં આરામો તેનુપસઙ્કમેય્ય''ન્તિ. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં આરામો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તેહિ અઞ્ઞતિત્થિયેહિ પરિબ્બાજકેહિ સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ.

તેન ખો પન સમયેન તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – ''યો હિ કોચિ, આવુસો, સઉપાદિસેસો કાલં કરોતિ, સબ્બો સો અપરિમુત્તો નિરયા અપરિમુત્તો તિરચ્છાનયોનિયા અપરિમુત્તો પેત્તિવિસયા અપરિમુત્તો અપાયદુગ્ગતિવિનિપાતા''તિ. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં ભાસિતં નેવ અભિનન્દિ નપ્પટિક્કોસિ. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ – ''ભગવતો સન્તિકે એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થં આજાનિસ્સામી''તિ. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ –

''ઇધાહં, ભન્તે, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિં. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એતદહોસિ – 'અતિપ્પગો ખો તાવ સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિતું; યંનૂનાહં યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં આરામો તેનુપસઙ્કમેય્ય'ન્તિ. અથ ખો અહં, ભન્તે, યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં આરામો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા તેહિ અઞ્ઞતિત્થિયેહિ પરિબ્બાજકેહિ સદ્ધિં સમ્મોદિં. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિં. તેન ખો પન સમયેન તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – 'યો હિ કોચિ, આવુસો, સઉપાદિસેસો કાલં કરોતિ, સબ્બો સો અપરિમુત્તો નિરયા

અપરિમુત્તો તિરચ્છાનયોનિયા અપરિમુત્તો પેત્તિવિસયા અપરિમુત્તો અપાયદુગ્ગતિવિનિપાતા’તિ. અથ ખો અહં, ભન્તે, તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં ભાસિતં નેવ અભિનન્દિં નપ્પટિક્કોસિં. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિં – ‘ભગવતો સન્તિકે એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થં આજાનિસ્સામી’’’તિ.

‘‘કે ચ [કેચિ (સ્યા॰ પી॰), તે ચ (ક॰)], સારિપુત્ત, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા બાલા અબ્યત્તા, કે ચ [કેચિ (સ્યા॰ પી॰ ક॰) અ॰ નિ॰ ૬.૪૪ પાળિયા સંસન્દેતબ્બં] સઉપાદિસેસં વા ‘સઉપાદિસેસો’તિ જાનિસ્સન્તિ, અનુપાદિસેસં વા ‘અનુપાદિસેસો’તિ જાનિસ્સન્તિ’’!

‘‘નવયિમે, સારિપુત્ત, પુગ્ગલા સઉપાદિસેસા કાલં કુરુમાના પરિમુત્તા નિરયા પરિમુત્તા તિરચ્છાનયોનિયા પરિમુત્તા પેત્તિવિસયા પરિમુત્તા અપાયદુગ્ગતિવિનિપાતા. કતમે નવ? ઇધ , સારિપુત્ત, એકચ્ચો પુગ્ગલો સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ, સમાધિસ્મિં પરિપૂરકારી , પઞ્ઞાય મત્તસો કારી. સો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા અન્તરાપરિનિબ્બાયી હોતિ. અયં, સારિપુત્ત , પઠમો પુગ્ગલો સઉપાદિસેસો કાલં કુરુમાનો પરિમુત્તો નિરયા પરિમુત્તો તિરચ્છાનયોનિયા પરિમુત્તો પેત્તિવિસયા પરિમુત્તો અપાયદુગ્ગતિવિનિપાતા.

‘‘પુન ચપરં, સારિપુત્ત, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ, સમાધિસ્મિં પરિપૂરકારી, પઞ્ઞાય મત્તસો કારી. સો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઉપહચ્ચપરિનિબ્બાયી હોતિ…પે॰… અસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ…પે॰… સસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ…પે॰… ઉદ્ધંસોતો હોતિ અકનિટ્ઠગામી. અયં, સારિપુત્ત, પઞ્ચમો પુગ્ગલો સઉપાદિસેસો કાલં કુરુમાનો પરિમુત્તો નિરયા પરિમુત્તો તિરચ્છાનયોનિયા પરિમુત્તો પેત્તિવિસયા પરિમુત્તો અપાયદુગ્ગતિવિનિપાતા.

‘‘પુન ચપરં, સારિપુત્ત, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ, સમાધિસ્મિં મત્તસો કારી, પઞ્ઞાય મત્તસો કારી. સો તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામી હોતિ, સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ. અયં, સારિપુત્ત, છટ્ઠો પુગ્ગલો સઉપાદિસેસો કાલં કુરુમાનો પરિમુત્તો નિરયા…પે॰… પરિમુત્તો અપાયદુગ્ગતિવિનિપાતા.

‘‘પુન ચપરં, સારિપુત્ત, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ, સમાધિસ્મિં મત્તસો કારી, પઞ્ઞાય મત્તસો કારી. સો તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા એકબીજી હોતિ, એકંયેવ માનુસકં ભવં નિબ્બત્તેત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ. અયં, સારિપુત્ત, સત્તમો પુગ્ગલો સઉપાદિસેસો કાલં કુરુમાનો પરિમુત્તો નિરયા…પે॰… પરિમુત્તો અપાયદુગ્ગતિવિનિપાતા.

‘‘પુન ચપરં, સારિપુત્ત, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ, સમાધિસ્મિં મત્તસો કારી, પઞ્ઞાય મત્તસો કારી. સો તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા કોલંકોલો હોતિ, દ્વે વા તીણિ વા કુલાનિ સન્ધાવિત્વા સંસરિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ. અયં, સારિપુત્ત, અટ્ઠમો પુગ્ગલો સઉપાદિસેસો કાલં કુરુમાનો પરિમુત્તો નિરયા…પે॰… પરિમુત્તો અપાયદુગ્ગતિવિનિપાતા.

‘‘પુન ચપરં, સારિપુત્ત, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ, સમાધિસ્મિં મત્તસો કારી, પઞ્ઞાય મત્તસો કારી. સો તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સત્તક્ખત્તુપરમો હોતિ, સત્તક્ખત્તુપરમં દેવે ચ મનુસ્સે ચ

સન્ધાવિત્વા સંસરિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ. અયં, સારિપુત્ત, નવમો પુગ્ગલો સઉપાદિસેસો કાલં કુરુમાનો પરિમુત્તો નિરયા પરિમુત્તો તિરચ્છાનયોનિયા પરિમુત્તો પેત્તિવિસયા પરિમુત્તો અપાયદુગ્ગતિવિનિપાતા.

‘‘કે ચ, સારિપુત્ત, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા બાલા અબ્યત્તા, કે ચ સઉપાદિસેસં વા ‘સઉપાદિસેસો’તિ જાનિસ્સન્તિ, અનુપાદિસેસં વા ‘અનુપાદિસેસો’તિ જાનિસ્સન્તિ! ઇમે ખો, સારિપુત્ત, નવ પુગ્ગલા સઉપાદિસેસા કાલં કુરુમાના પરિમુત્તા નિરયા પરિમુત્તા તિરચ્છાનયોનિયા પરિમુત્તા પેત્તિવિસયા પરિમુત્તા અપાયદુગ્ગતિવિનિપાતા. ન તાવાયં, સારિપુત્ત, ધમ્મપરિયાયો પટિભાસિ ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં ઉપાસિકાનં. તં કિસ્સ હેતુ? માયિમં ધમ્મપરિયાયં સુત્વા પમાદં આહરિંસૂતિ [આહરિંસુ (સી॰ પી॰)]. અપિ ચ મયા [અપિ ચાયં (?)], સારિપુત્ત, ધમ્મપરિયાયો પઞ્હાધિપ્પાયેન ભાસિતો’’તિ. દુતિયં.

૩. કોટ્ઠિકસુત્તં

૧૩. અથ ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો [મહાકોટ્ઠિતો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ‘યં કમ્મં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં, તં મે કમ્મં સમ્પરાયવેદનીયં હોતૂ’તિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ? ‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ‘યં કમ્મં સુખવેદનીયં [સુખવેદનિયં (ક॰) મ॰ નિ॰ ૩.૮ પસ્સિતબ્બં], તં મે કમ્મં દુક્ખવેદનીયં [દુક્ખવેદનિયં (ક॰)] હોતૂ’તિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ? ‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ‘યં કમ્મં સુખવેદનીયં [સુખવેદનિયં (ક॰) મ॰ નિ॰ ૩.૮ પસ્સિતબ્બં], તં મે કમ્મં દુક્ખવેદનીયં [દુક્ખવેદનિયં (ક॰)] હોતૂ’તિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ? ‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં પનાવુસો, સારિપુત્ત, ‘યં કમ્મં દુક્ખવેદનીયં, તં મે કમ્મં સુખવેદનીયં હોતૂ’તિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ? ‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ‘યં કમ્મં પરિપક્કવેદનીયં, તં મે કમ્મં અપરિપક્કવેદનીયં હોતૂ’તિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ? ‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, ‘યં કમ્મં અપરિપક્કવેદનીયં, તં મે કમ્મં પરિપક્કવેદનીયં હોતૂ’તિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ? ‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ‘યં કમ્મં બહુવેદનીયં, તં મે કમ્મં અપ્પવેદનીયં હોતૂ’તિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ? ‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

“‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત , ‘યં કમ્મં અપ્પવેદનીયં, તં મે કમ્મં બહુવેદનીયં હોતૂ’તિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ? ‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

“કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ‘યં કમ્મં વેદનીયં, તં મે કમ્મં અવેદનીયં હોતૂ’તિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ? ‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

“કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, ‘યં કમ્મં અવેદનીયં, તં મે કમ્મં વેદનીયં હોતૂ’તિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ? ‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

“‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, યં કમ્મં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં તં મે કમ્મં સમ્પરાયવેદનીયં હોતૂતિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ.

“‘‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, યં કમ્મં સમ્પરાયવેદનીયં તં મે કમ્મં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હોતૂતિ , એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ.

“‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, યં કમ્મં સુખવેદનીયં તં મે કમ્મં દુક્ખવેદનીયં હોતૂતિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ.

“‘‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, યં કમ્મં દુક્ખવેદનીયં તં મે કમ્મં સુખવેદનીયં હોતૂતિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ.

“‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, યં કમ્મં પરિપક્કવેદનીયં તં મે કમ્મં અપરિપક્કવેદનીયં હોતૂતિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ.

“‘‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, યં કમ્મં અપરિપક્કવેદનીયં તં મે કમ્મં પરિપક્કવેદનીયં હોતૂતિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ.

“‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, યં કમ્મં બહુવેદનીયં તં મે કમ્મં અપ્પવેદનીયં હોતૂતિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ.

“‘‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, યં કમ્મં અપ્પવેદનીયં તં મે કમ્મં બહુવેદનીયં હોતૂતિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ.

“‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, યં કમ્મં વેદનીયં તં મે કમ્મં અવેદનીયં હોતૂતિ , એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ.

“‘‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, યં કમ્મં અવેદનીયં તં મે કમ્મં વેદનીયં હોતૂતિ, એતસ્સ અત્થાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ. અથ કિમત્થં ચરહાવુસો, ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ?

‘‘યં ખ્વસ્સ [યં ખો (ક॰)], આવુસો, અઞ્ઞાતં અદિટ્ઠં અપ્પત્તં અસચ્છિકતં અનભિસમેતં, તસ્સ ઞાણાય દસ્સનાય પત્તિયા સચ્છિકિરિયાય અભિસમયાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ [વુસ્સતિ (સ્યા॰)]. (‘‘કિં પનસ્સાવુસો, અઞ્ઞાતં અદિટ્ઠં અપ્પત્તં અસચ્છિકતં અનભિસમેતં, યસ્સ ઞાણાય દસ્સનાય પત્તિયા સચ્છિકિરિયાય અભિસમયાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ?) [( ) સ્યા॰ ક॰ પોત્થકેસુ નત્થિ] ‘‘‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ ખ્વસ્સ [ખો યં (ક॰)], આવુસો, અઞ્ઞાતં અદિટ્ઠં અપ્પત્તં અસચ્છિકતં અનભિસમેતં. તસ્સ ઞાણાય દસ્સનાય પત્તિયા સચ્છિકિરિયાય અભિસમયાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ. અયં ‘દુક્ખસમુદયો’તિ ખ્વસ્સ, આવુસો…પે॰… ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ ખ્વસ્સ, આવુસો…પે॰… ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ ખ્વસ્સ, આવુસો, અઞ્ઞાતં અદિટ્ઠં અપ્પત્તં અસચ્છિકતં અનભિસમેતં. તસ્સ ઞાણાય દસ્સનાય પત્તિયા સચ્છિકિરિયાય અભિસમયાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ. ઇદં ખ્વસ્સ [ઇતિ ખો યં (ક॰)], આવુસો, અઞ્ઞાતં અદિટ્ઠં અપ્પત્તં અસચ્છિકતં અનભિસમેતં. તસ્સ [યસ્સ (?)] ઞાણાય દસ્સનાય પત્તિયા સચ્છિકિરિયાય અભિસમયાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ. તતિયં.

૪. સમિદ્ધિસુત્તં

૧૪. અથ ખો આયસ્મા સમિદ્ધિ યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં સમિદ્ધિં આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ – ‘‘કિમારમ્મણા, સમિદ્ધિ, પુરિસસ્સ સઙ્કપ્પવિતક્કા ઉપ્પજ્જન્તી’’તિ? ‘‘નામરૂપારમ્મણા, ભન્તે’’તિ. ‘‘તે પન, સમિદ્ધિ, ક્વ નાનત્તં ગચ્છન્તી’’તિ? ‘‘ધાતૂસુ, ભન્તે’’તિ. ‘‘તે પન, સમિદ્ધિ, કિંસમુદયા’’તિ? ‘‘ફસ્સસમુદયા, ભન્તે’’તિ. ‘‘તે પન, સમિદ્ધિ, કિંસમોસરણા’’તિ? ‘‘વેદનાસમોસરણા, ભન્તે’’તિ. ‘‘તે પન , સમિદ્ધિ, કિંપમુખા’’તિ? ‘‘સમાધિપ્પમુખા, ભન્તે’’તિ. ‘‘તે પન, સમિદ્ધિ, કિંઅધિપતેય્યા’’તિ? ‘‘સતાધિપતેય્યા, ભન્તે’’તિ. ‘‘તે પન, સમિદ્ધિ, કિંઉત્તરા’’તિ? ‘‘પઞ્ઞુત્તરા, ભન્તે’’તિ. ‘‘તે પન, સમિદ્ધિ, કિંસારા’’તિ? ‘‘વિમુત્તિસારા, ભન્તે’’તિ. ‘‘તે પન, સમિદ્ધિ, કિંઓગધા’’તિ? ‘‘અમતોગધા, ભન્તે’’તિ.

‘‘‘કિમારમ્મણા, સમિદ્ધિ, પુરિસસ્સ સઙ્કપ્પવિતક્કા ઉપ્પજ્જન્તી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નામરૂપારમ્મણા, ભન્તે’તિ વદેસિ. ‘તે પન, સમિદ્ધિ, ક્વ નાનત્તં ગચ્છન્તી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ધાતૂસુ, ભન્તે’તિ વદેસિ. ‘તે પન, સમિદ્ધિ, કિંસમુદયા’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ફસ્સસમુદયા, ભન્તે’તિ વદેસિ. ‘તે પન, સમિદ્ધિ, કિંસમોસરણા’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘વેદનાસમોસરણા, ભન્તે’તિ વદેસિ. ‘તે પન, સમિદ્ધિ, કિંપમુખા’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘સમાધિપ્પમુખા, ભન્તે’તિ વદેસિ. ‘તે પન, સમિદ્ધિ, કિંઅધિપતેય્યા’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘સતાધિપતેય્યા, ભન્તે’તિ વદેસિ. ‘તે પન, સમિદ્ધિ, કિંઉત્તરા’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘પઞ્ઞુત્તરા, ભન્તે’તિ વદેસિ. ‘તે પન, સમિદ્ધિ, કિંસારા’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘વિમુત્તિસારા, ભન્તે’તિ વદેસિ. ‘તે પન, સમિદ્ધિ, કિંઓગધા’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘અમતોગધા, ભન્તે’તિ વદેસિ. સાધુ સાધુ, સમિદ્ધિ! સાધુ ખો ત્વં, સમિદ્ધિ, પુટ્ઠો [પઞ્હં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] પુટ્ઠો વિસ્સજ્જેસિ, તેન ચ મા મઞ્ઞી’’તિ. ચતુત્થં.

૫. ગણ્ડસુત્તં

૧૫. ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગણ્ડો અનેકવસ્સગણિકો. તસ્સસ્સુ ગણ્ડસ્સ નવ વણમુખાનિ નવ અભેદનમુખાનિ. તતો યં કિઞ્ચિ પગ્ઘરેય્ય – અસુચિયેવ પગ્ઘરેય્ય, દુગ્ગન્ધંયેવ પગ્ઘરેય્ય, જેગુચ્છિયંયેવ

[જેગુચ્છિયેવ (ક॰)] પગ્ઘરેય્ય; યં કિઞ્ચિ પસવેય્ય – અસુચિયેવ પસવેય્ય, દુગ્ગન્ધંયેવ પસવેય્ય, જેગુચ્છિયંયેવ પસવેય્ય.

''ગણ્ડોતિ ખો, ભિક્ખવે, ઇમસ્સેતં ચાતુમહાભૂતિકસ્સ [ચાતુમ્મહાભૂતિકસ્સ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] કાયસ્સ અધિવચનં માતાપેત્તિકસમ્ભવસ્સ ઓદનકુમ્માસૂપચયસ્સ અનિચ્ચુચ્છાદનપરિમદ્દનભેદનવિદ્ધંસનધમ્મસ્સ. તસ્સસ્સુ ગણ્ડસ્સ નવ વણમુખાનિ નવ અભેદનમુખાનિ. તતો યં કિઞ્ચિ પગ્ઘરતિ – અસુચિયેવ પગ્ઘરતિ, દુગ્ગન્ધંયેવ પગ્ઘરતિ, જેગુચ્છિયંયેવ પગ્ઘરતિ; યં કિઞ્ચિ પસવતિ – અસુચિયેવ પસવતિ, દુગ્ગન્ધંયેવ પસવતિ, જેગુચ્છિયંયેવ પસવતિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં કાયે નિબ્બિન્દથા''તિ. પઞ્ચમં.

૬. સઞ્ઞાસુત્તં

૧૬. ''નવયિમા, ભિક્ખવે, સઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા મહપ્ફલા હોન્તિ મહાનિસંસા અમતોગધા અમતપરિયોસાના. કતમા નવ ? અસુભસઞ્ઞા, મરણસઞ્ઞા, આહારે પટિકૂલસઞ્ઞા [પટિક્કૂલસઞ્ઞા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], સબ્બલોકે અનભિરતસઞ્ઞા [અનભિરતિસઞ્ઞા (ક॰) અ॰ નિ॰ ૫.૧૨૧-૧૨૨], અનિચ્ચસઞ્ઞા, અનિચ્ચે દુક્ખસઞ્ઞા, દુક્ખે અનત્તસઞ્ઞા, પહાનસઞ્ઞા, વિરાગસઞ્ઞા – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, નવ સઞ્ઞા, ભાવિતા બહુલીકતા મહપ્ફલા હોન્તિ મહાનિસંસા અમતોગધા અમતપરિયોસાના''તિ. છટ્ઠં.

૭. કુલસુત્તં

૧૭. ''નવહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં કુલં અનુપગન્ત્વા વા નાલં ઉપગન્તું, ઉપગન્ત્વા વા નાલં નિસીદિતું. કતમેહિ નવહિ? ન મનાપેન પચ્ચુટ્ઠેન્તિ, ન મનાપેન અભિવાદેન્તિ, ન મનાપેન આસનં દેન્તિ, સન્તમસ્સ પરિગુહન્તિ, બહુકમ્પિ થોકં દેન્તિ, પણીતમ્પિ લૂખં દેન્તિ, અસક્કચ્ચં દેન્તિ નો સક્કચ્ચં, ન ઉપનિસીદન્તિ ધમ્મસ્સવનાય, ભાસિતમસ્સ ન સુસ્સૂસન્તિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, નવહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં કુલં અનુપગન્ત્વા વા નાલં ઉપગન્તું ઉપગન્ત્વા વા નાલં નિસીદિતું.

''નવહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં કુલં અનુપગન્ત્વા વા અલં ઉપગન્તું, ઉપગન્ત્વા વા અલં નિસીદિતું. કતમેહિ નવહિ? મનાપેન પચ્ચુટ્ઠેન્તિ, મનાપેન અભિવાદેન્તિ, મનાપેન આસનં દેન્તિ, સન્તમસ્સ ન પરિગુહન્તિ, બહુકમ્પિ બહુકં દેન્તિ, પણીતમ્પિ પણીતં દેન્તિ, સક્કચ્ચં દેન્તિ નો અસક્કચ્ચં, ઉપનિસીદન્તિ ધમ્મસ્સવનાય, ભાસિતમસ્સ સુસ્સૂસન્તિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, નવહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં કુલં અનુપગન્ત્વા વા અલં ઉપગન્તું, ઉપગન્ત્વા વા અલં નિસીદિતુ''ન્તિ. સત્તમં.

૮. નવઙ્ગુપોસથસુત્તં

૧૮. ''નવહિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ઉપોસથો ઉપવુત્થો મહપ્ફલો હોતિ મહાનિસંસો મહાજુતિકો મહાવિપ્ફારો. કથં ઉપવુત્થો ચ, ભિક્ખવે, નવહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ઉપોસથો મહપ્ફલો હોતિ મહાનિસંસો મહાજુતિકો મહાવિપ્ફારો? ઇધ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'યાવજીવં અરહન્તો પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતા નિહિતદણ્ડા નિહિતસત્થા લજ્જી દયાપન્ના સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પિનો વિહરન્તિ; અહમ્પજ્જ ઇમઞ્ચ રત્તિં ઇમઞ્ચ દિવસં પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો નિહિતદણ્ડો નિહિતસત્થો

લજ્જી દયાપન્નો સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરામિ. ઇમિનાપઙ્ગેન [ઇમિનાપિ અઙ્ગેન (ક॰ સી॰)] અરહતં અનુકરોમિ; ઉપોસથો ચ મે ઉપવુત્થો ભવિસ્સતી’તિ. ઇમિના પઠમેન અઙ્ગેન સમન્નાગતો હોતિ...પે॰ ....

‘‘‘યાવજીવં અરહન્તો ઉચ્ચાસયનમહાસયનં પહાય ઉચ્ચાસયનમહાસયના પટિવિરતા નીચસેય્યં કપ્પેન્તિ – મઞ્ચકે વા તિણસન્થારકે વા; અહમ્પજ્જ ઇમઞ્ચ રત્તિં ઇમઞ્ચ દિવસં ઉચ્ચાસયનમહાસયનં પહાય ઉચ્ચાસયનમહાસયના પટિવિરતો નીચસેય્યં કપ્પેમિ – મઞ્ચકે વા તિણસન્થારકે વા. ઇમિનાપઙ્ગેન અરહતં અનુકરોમિ; ઉપોસથો ચ મે ઉપવુત્થો ભવિસ્સતી’તિ. ઇમિના અટ્ઠમેન અઙ્ગેન સમન્નાગતો હોતિ.

‘‘મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં તથા તતિયં તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન [અબ્યાપજ્ઝેન (ક॰), અબ્યાબજ્ઝેન (?)] ફરિત્વા વિહરતિ. ઇમિના નવમેન અઙ્ગેન સમન્નાગતો હોતિ. એવં ઉપવુત્થો ખો, ભિક્ખવે, નવહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ઉપોસથો મહપ્ફલો હોતિ મહાનિસંસો મહાજુતિકો મહાવિપ્ફારો’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. દેવતાસુત્તં

૧૯. ‘‘ઇમઞ્ચ, ભિક્ખવે, રત્તિં સમ્બહુલા દેવતા અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં જેતવનં ઓભાસેત્વા યેનાહં તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠંસુ. એકમન્તં ઠિતા ખો, ભિક્ખવે, તા દેવતા મં એતદવોચું – ‘ઉપસઙ્કમિંસુ નો, ભન્તે, પુબ્બે મનુસ્સભૂતાનં પબ્બજિતા અગારાનિ. તે મયં, ભન્તે, પચ્ચુટ્ઠિમ્હ, નો ચ ખો અભિવાદિમ્હ. તા મયં, ભન્તે, અપરિપુણ્ણકમ્મન્તા વિપ્પટિસારિનિયો પચ્ચાનુતાપિનિયો હીનં કાયં ઉપપન્ના’’’તિ.

‘‘અપરાપિ મં, ભિક્ખવે, સમ્બહુલા દેવતા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચું – ‘ઉપસઙ્કમિંસુ નો, ભન્તે, પુબ્બે મનુસ્સભૂતાનં પબ્બજિતા અગારાનિ. તે મયં, ભન્તે, પચ્ચુટ્ઠિમ્હ અભિવાદિમ્હ [પચ્ચુટ્ઠિમ્હ ચ અભિવાદિમ્હ ચ (સ્યા॰)], નો ચ તેસં આસનં અદમ્હ. તા મયં, ભન્તે, અપરિપુણ્ણકમ્મન્તા વિપ્પટિસારિનિયો પચ્ચાનુતાપિનિયો હીનં કાયં ઉપપન્ના’’’તિ.

‘‘અપરાપિ મં, ભિક્ખવે, સમ્બહુલા દેવતા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચું – ‘ઉપસઙ્કમિંસુ નો, ભન્તે, પુબ્બે મનુસ્સભૂતાનં પબ્બજિતા અગારાનિ. તે મયં, ભન્તે, પચ્ચુટ્ઠિમ્હ અભિવાદિમ્હ [પચ્ચુટ્ઠિમ્હ ચ અભિવાદિમ્હ ચ (સ્યા॰)] આસનં [આસનઞ્ચ (સી॰ સ્યા॰)] અદમ્હ, નો ચ ખો યથાસત્તિ યથાબલં સંવિભજિમ્હ...પે॰... યથાસત્તિ યથાબલં [યથાબલં ચ (?)] સંવિભજિમ્હ, નો ચ ખો ઉપનિસીદિમ્હ ધમ્મસ્સવનાય...પે॰... ઉપનિસીદિમ્હ [ઉપનિસીદિમ્હ ચ (સ્યા॰)] ધમ્મસ્સવનાય, નો ચ ખો ઓહિતસોતા ધમ્મં સુણિમ્હ...પે॰... ઓહિતસોતા ચ ધમ્મં સુણિમ્હ, નો ચ ખો સુત્વા ધમ્મં ધારયિમ્હ...પે॰... સુત્વા ચ ધમ્મં ધારયિમ્હ, નો ચ ખો ધાતાનં ધમ્માનં અત્થં ઉપપરિક્ખિમ્હ...પે॰... ધાતાનઞ્ચ ધમ્માનં અત્થં ઉપપરિક્ખિમ્હ, નો ચ ખો અત્થમઞ્ઞાય ધમ્મમઞ્ઞાય ધમ્માનુધમ્મં પટિપજ્જિમ્હ. તા મયં, ભન્તે, અપરિપુણ્ણકમ્મન્તા વિપ્પટિસારિનિયો પચ્ચાનુતાપિનિયો હીનં કાયં ઉપપન્ના’’’તિ.

"અપરાપિ મં, ભિક્ખવે, સમ્બહુલા દેવતા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચું – 'ઉપસઙ્કમિંસુ નો, ભન્તે, પુબ્બે મનુસ્સભૂતાનં પબ્બજિતા અગારાનિ. તે મયં, ભન્તે, પચ્ચુટ્ઠિમ્હ અભિવાદિમ્હ [પચ્ચુટ્ઠિમ્હ ચ અભિવાદિમ્હ ચ (સ્યા॰)], આસનં [આસનઞ્ચ (સી॰ સ્યા॰)] અદમ્હ, યથાસત્તિ યથાબલં [યથાબલં ચ (?)] સંવિભજિમ્હ, ઉપનિસીદિમ્હ [ઉપનિસીદિમ્હ ચ (સ્યા॰)] ધમ્મસ્સવનાય, ઓહિતસોતા ચ ધમ્મં સુણિમ્હ, સુત્વા ચ ધમ્મં ધારયિમ્હ, ધાતાનઞ્ચ ધમ્માનં અત્થં ઉપપરિક્ખિમ્હ, અત્થમઞ્ઞાય ધમ્મમઞ્ઞાય ધમ્માનુધમ્મં [ધમ્માનુધમ્મઞ્ચ (?)] પટિપજ્જિમ્હ. તા મયં, ભન્તે, પરિપુણ્ણકમ્મન્તા અવિપ્પટિસારિનિયો અપચ્ચાનુતાપિનિયો પણીતં કાયં ઉપપન્ના'તિ. એતાનિ, ભિક્ખવે, રુક્ખમૂલાનિ એતાનિ સુઞ્ઞાગારાનિ. ઝાયથ, ભિક્ખવે, મા પમાદત્થ, મા પચ્છા વિપ્પટિસારિનો અહુવત્થ સેય્યથાપિ તા પુરિમિકા દેવતા"તિ. નવમં.

૧૦. વેલામસુત્તં

૨૦. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો અનાથપિણ્ડિકો ગહપતિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અનાથપિણ્ડિકં ગહપતિં ભગવા એતદવોચ –

"અપિ નુ તે, ગહપતિ, કુલે દાનં દીયતી"તિ? "દીયતિ મે, ભન્તે, કુલે દાનં; તઞ્ચ ખો લૂખં કણાજકં બિળઙ્ગદુતિય"ન્તિ. "લૂખઞ્ચેપિ [લૂખં વાપિ (સ્યા॰), લૂખઞ્ચાપિ (ક॰)], ગહપતિ, દાનં દેતિ પણીતં વા; તઞ્ચ અસક્કચ્ચં દેતિ, અચિત્તીકત્વા [અચિત્તિં કત્વા (ક॰), અપચિત્તિં કત્વા (સ્યા॰), અચિત્તિકત્વા (પી॰)] દેતિ, અસહત્થા દેતિ, અપવિદ્ધં [અપવિટ્ઠં (સ્યા॰)] દેતિ, અનાગમનદિટ્ઠિકો દેતિ. યત્થ યત્થ તસ્સ તસ્સ દાનસ્સ વિપાકો નિબ્બત્તતિ, ન ઉળારાય ભત્તભોગાય ચિત્તં નમતિ, ન ઉળારાય વત્થભોગાય ચિત્તં નમતિ, ન ઉળારાય યાનભોગાય ચિત્તં નમતિ, ન ઉળારેસુ પઞ્ચસુ કામગુણેસુ ભોગાય ચિત્તં નમતિ. યેપિસ્સ તે હોન્તિ પુત્તાતિ વા દારાતિ વા દાસાતિ વા પેસ્સાતિ વા કમ્મકરાતિ વા, તેપિ ન સુસ્સૂસન્તિ ન સોતં ઓદહન્તિ ન અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠપેન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં [એવઞ્ચેતં (સ્યા॰ ક॰)], ગહપતિ, હોતિ અસક્કચ્ચં કતાનં કમ્માનં વિપાકો".

"લૂખઞ્ચેપિ, ગહપતિ, દાનં દેતિ પણીતં વા; તઞ્ચ સક્કચ્ચં દેતિ, ચિત્તીકત્વા દેતિ, સહત્થા દેતિ, અનપવિદ્ધં દેતિ, આગમનદિટ્ઠિકો દેતિ. યત્થ યત્થ તસ્સ તસ્સ દાનસ્સ વિપાકો નિબ્બત્તતિ, ઉળારાય ભત્તભોગાય ચિત્તં નમતિ, ઉળારાય વત્થભોગાય ચિત્તં નમતિ, ઉળારાય યાનભોગાય ચિત્તં નમતિ, ઉળારેસુ પઞ્ચસુ કામગુણેસુ ભોગાય ચિત્તં નમતિ. યેપિસ્સ તે હોન્તિ પુત્તાતિ વા દારાતિ વા દાસાતિ વા પેસ્સાતિ વા કમ્મકરાતિ વા, તેપિ સુસ્સૂસન્તિ સોતં ઓદહન્તિ અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠપેન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ગહપતિ, હોતિ સક્કચ્ચં કતાનં કમ્માનં વિપાકો.

"ભૂતપુબ્બં, ગહપતિ, વેલામો નામ બ્રાહ્મણો અહોસિ. સો એવરૂપં દાનં અદાસિ મહાદાનં. ચતુરાસીતિ સુવણ્ણપાતિસહસ્સાનિ અદાસિ રૂપિયપૂરાનિ , ચતુરાસીતિ રૂપિયપાતિસહસ્સાનિ અદાસિ સુવણ્ણપૂરાનિ, ચતુરાસીતિ કંસપાતિસહસ્સાનિ અદાસિ હિરઞ્ઞપૂરાનિ , ચતુરાસીતિ હત્થિસહસ્સાનિ અદાસિ સોવણ્ણાલઙ્કારાનિ સોવણ્ણધજાનિ હેમજાલપ્પટિચ્છન્નાનિ [હેમજાલસઞ્છન્નાનિ (સી॰ પી॰)], ચતુરાસીતિ રથસહસ્સાનિ અદાસિ સીહચમ્મપરિવારાનિ બ્યગ્ઘચમ્મપરિવારાનિ દીપિચમ્મપરિવારાનિ પણ્ડુકમ્બલપરિવારાનિ સોવણ્ણાલઙ્કારાનિ સોવણ્ણધજાનિ હેમજાલપ્પટિચ્છન્નાનિ, ચતુરાસીતિ ધેનુસહસ્સાનિ અદાસિ દુકૂલસન્ધનાનિ [દુકૂલસન્દસ્સનાનિ

(સી॰), દુકૂલસણ્હાનિ (સ્યા॰), દુકૂલસન્થનાનિ (પી॰), દુહસન્દનાનિ (દી॰ નિ॰ ૨.૨૬૩), દુકૂલસન્દનાનિ (તત્થ પાઠન્તરં)] કંસૂપધારણાનિ, ચતુરાસીતિ કઞ્ઞાસહસ્સાનિ અદાસિ આમુત્તમણિકુણ્ડલાયો [આમુક્કમણિકુણ્ડલાયો (?)], ચતુરાસીતિ પલ્લઙ્કસહસ્સાનિ અદાસિ ગોનકત્થતાનિ પટિકત્થતાનિ પટલિકત્થતાનિ કદલિમિગપવરપચ્ચત્થરણાનિ સઉત્તરચ્છદાનિ ઉભતોલોહિતકૂપધાનાનિ, ચતુરાસીતિ વત્થકોટિસહસ્સાનિ અદાસિ ખોમસુખુમાનં કોસેય્યસુખુમાનં કમ્બલસુખુમાનં કપ્પાસિકસુખુમાનં, કો પન વાદો અન્નસ્સ પાનસ્સ ખજ્જસ્સ ભોજ્જસ્સ લેય્યસ્સ પેય્યસ્સ, નજ્જો મઞ્ઞે વિસ્સન્દન્તિ [વિસ્સન્દતિ (સી॰ પી॰)].

‘‘સિયા ખો પન તે, ગહપતિ, એવમસ્સ – ‘અઞ્ઞો નૂન તેન સમયેન વેલામો બ્રાહ્મણો અહોસિ, સો [યો (?)] તં દાનં અદાસિ મહાદાન’ન્તિ. ન ખો પનેતં, ગહપતિ, એવં દટ્ઠબ્બં. અહં તેન સમયેન વેલામો બ્રાહ્મણો અહોસિં. અહં તં દાનં અદાસિં મહાદાનં. તસ્મિં ખો પન, ગહપતિ, દાને ન કોચિ દક્ખિણેય્યો અહોસિ, ન તં કોચિ દક્ખિણં વિસોધેતિ.

‘‘યં, ગહપતિ, વેલામો બ્રાહ્મણો દાનં અદાસિ મહાદાનં, યો ચેકં દિટ્ઠિસમ્પન્નં ભોજેય્ય, ઇદં તતો મહપ્ફલતરં.

( ) [(યઞ્ચ ગહપતિ વેલામો બ્રાહ્મણો દાનં અદાસિ મહાદાનં) (સી॰ પી॰)] ‘‘યો ચ સતં દિટ્ઠિસમ્પન્નાનં ભોજેય્ય, યો ચેકં સકદાગામિં ભોજેય્ય, ઇદં તતો મહપ્ફલતરં.

( ) [(યઞ્ચ ગહપતિ વેલામો બ્રાહ્મણો દાનં અદાસિ મહાદાનં) (સી॰ પી॰)] ‘‘યો ચ સતં સકદાગામીનં ભોજેય્ય, યો ચેકં અનાગામિં ભોજેય્ય...પે॰... યો ચ સતં અનાગામીનં ભોજેય્ય, યો ચેકં અરહન્તં ભોજેય્ય... યો ચ સતં અરહન્તાનં ભોજેય્ય, યો ચેકં પચ્ચેકબુદ્ધં ભોજેય્ય ... યો ચ સતં પચ્ચેકબુદ્ધાનં ભોજેય્ય, યો ચ તથાગતં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં ભોજેય્ય... યો ચ બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં ભોજેય્ય... યો ચ ચાતુદ્દિસં સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ વિહારં કારાપેય્ય... યો ચ પસન્નચિત્તો બુદ્ધઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ સઙ્ઘઞ્ચ સરણં ગચ્છેય્ય... યો ચ પસન્નચિત્તો સિક્ખાપદાનિ સમાદિયેય્ય – પાણાતિપાતા વેરમણિં, અદિન્નાદાના વેરમણિં, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણિં, મુસાવાદા વેરમણિં, સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના વેરમણિં, યો ચ અન્તમસો ગન્ધોહનમત્તમ્પિ [ગન્ધૂહનમત્તમ્પિ (સી॰), ગદ્દૂહનમત્તમ્પિ (સ્યા॰ પી॰) મ॰ નિ॰ ૩.૨૧૧] મેત્તચિત્તં ભાવેય્ય, ( ) [(યો ચ અચ્છરાસઙ્ઘાતમત્તમ્પિ અનિચ્ચસઞ્ઞં ભાવેય્ય) (ક॰)] ઇદં તતો મહપ્ફલતરં.

‘‘યઞ્ચ, ગહપતિ, વેલામો બ્રાહ્મણો દાનં અદાસિ મહાદાનં, યો ચેકં દિટ્ઠિસમ્પન્નં ભોજેય્ય... યો ચ સતં દિટ્ઠિસમ્પન્નાનં ભોજેય્ય, યો ચેકં સકદાગામિં ભોજેય્ય... યો ચ સતં સકદાગામીનં ભોજેય્ય, યો ચેકં અનાગામિં ભોજેય્ય... યો ચ સતં અનાગામીનં ભોજેય્ય, યો ચેકં અરહન્તં ભોજેય્ય... યો ચ સતં અરહન્તાનં ભોજેય્ય, યો ચેકં પચ્ચેકબુદ્ધં ભોજેય્ય... યો ચ સતં પચ્ચેકબુદ્ધાનં ભોજેય્ય, યો ચ તથાગતં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં ભોજેય્ય... યો ચ બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં ભોજેય્ય, યો ચ ચાતુદ્દિસં સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ વિહારં કારાપેય્ય... યો ચ પસન્નચિત્તો બુદ્ધઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ સઙ્ઘઞ્ચ સરણં ગચ્છેય્ય, યો ચ પસન્નચિત્તો સિક્ખાપદાનિ સમાદિયેય્ય – પાણાતિપાતા વેરમણિં... સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના વેરમણિં, યો ચ અન્તમસો ગન્ધોહનમત્તમ્પિ મેત્તચિત્તં ભાવેય્ય , યો ચ અચ્છરાસઙ્ઘાતમત્તમ્પિ અનિચ્ચસઞ્ઞં ભાવેય્ય, ઇદં તતો મહપ્ફલતર’’ન્તિ. દસમં.

સીહનાદવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

નાદો સઉપાદિસેસો ચ, કોટ્ઠિકેન સમિદ્ધિના;
ગણ્ડસઞ્ઞા કુલં મેત્તા, દેવતા વેલામેન ચાતિ.

૩. સત્તાવાસવગ્ગો

૧. તિઠાનસુત્તં

૨૧. ‘‘તીહિ , ભિક્ખવે, ઠાનેહિ ઉત્તરકુરુકા મનુસ્સા દેવે ચ તાવતિંસે અધિગ્ગણ્હન્તિ જમ્બુદીપકે ચ મનુસ્સે. કતમેહિ તીહિ? અમમા, અપરિગ્ગહા, નિયતાયુકા, વિસેસગુણા [વિસેસભુનો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ઠાનેહિ ઉત્તરકુરુકા મનુસ્સા દેવે ચ તાવતિંસે અધિગ્ગણ્હન્તિ જમ્બુદીપકે ચ મનુસ્સે.

‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ઠાનેહિ દેવા તાવતિંસા ઉત્તરકુરુકે ચ મનુસ્સે અધિગ્ગણ્હન્તિ જમ્બુદીપકે ચ મનુસ્સે. કતમેહિ તીહિ? દિબ્બેન આયુના, દિબ્બેન વણ્ણેન, દિબ્બેન સુખેન – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ઠાનેહિ દેવા તાવતિંસા ઉત્તરકુરુકે ચ મનુસ્સે અધિગ્ગણ્હન્તિ જમ્બુદીપકે ચ મનુસ્સે.

[કથા॰ ૨૭૧] ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ઠાનેહિ જમ્બુદીપકા મનુસ્સા ઉત્તરકુરુકે ચ મનુસ્સે અધિગ્ગણ્હન્તિ દેવે ચ તાવતિંસે. કતમેહિ તીહિ? સૂરા, સતિમન્તો, ઇધ બ્રહ્મચરિયવાસો – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ઠાનેહિ જમ્બુદીપકા મનુસ્સા ઉત્તરકુરુકે ચ મનુસ્સે અધિગ્ગણ્હન્તિ દેવે ચ તાવતિંસે’’તિ. પઠમં.

૨. અસ્સખળુઙ્કસુત્તં

૨૨. [અ॰ નિ॰ ૩.૧૪૧] ‘‘તયો ચ, ભિક્ખવે, અસ્સખળુઙ્કે દેસેસ્સામિ તયો ચ પુરિસખળુઙ્કે તયો ચ અસ્સપરસ્સે [અસ્સસદસ્સે (સી॰ સ્યા॰ પી॰) અ॰ નિ॰ ૩.૧૪૨] તયો ચ પુરિસપરસ્સે [પુરિસસદસ્સે (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] તયો ચ ભદ્દે અસ્સાજાનીયે તયો ચ ભદ્દે પુરિસાજાનીયે. તં સુણાથ.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, તયો અસ્સખળુઙ્કા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અસ્સખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો હોતિ, ન વણ્ણસમ્પન્નો, ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અસ્સખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ, ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અસ્સખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો અસ્સખળુઙ્કા.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, તયો પુરિસખળુઙ્કા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો હોતિ, ન વણ્ણસમ્પન્નો, ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ, ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો હોતિ, ન વણ્ણસમ્પન્નો ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ઇદમસ્સ જવસ્મિં વદામિ. અભિધમ્મે ખો પન અભિવિનયે પઞ્હં પુટ્ઠો સંસાદેતિ [સંસારેતિ (ક॰) અ॰ નિઆ॰ ૧.૩.૧૪૧], નો વિસ્સજ્જેતિ. ઇદમસ્સ ન વણ્ણસ્મિં વદામિ. ન ખો પન લાભી હોતિ

ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ઇદમસ્સ ન આરોહપરિણાહસ્મિં વદામિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો હોતિ, ન વણ્ણસમ્પન્નો ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ, ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ઇદમસ્સ જવસ્મિં વદામિ. અભિધમ્મે ખો પન અભિવિનયે પઞ્હં પુટ્ઠો વિસ્સજ્જેતિ, નો સંસાદેતિ. ઇદમસ્સ વણ્ણસ્મિં વદામિ. ન ખો પન લાભી હોતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ઇદમસ્સ ન આરોહપરિણાહસ્મિં વદામિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ, ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો.

''કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ઇદમસ્સ જવસ્મિં વદામિ. અભિધમ્મે ખો પન અભિવિનયે પઞ્હં પુટ્ઠો વિસ્સજ્જેતિ, નો સંસાદેતિ. ઇદમસ્સ વણ્ણસ્મિં વદામિ. લાભી ખો પન હોતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ઇદમસ્સ આરોહપરિણાહસ્મિં વદામિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુરિસખળુઙ્કા.

''કતમે ચ, ભિક્ખવે, તયો અસ્સપરસ્સા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અસ્સપરસ્સો...પે॰... જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો અસ્સપરસ્સા.

''કતમે ચ, ભિક્ખવે, તયો પુરિસપરસ્સા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુરિસપરસ્સો...પે॰... જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ.

''કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુરિસપરસ્સો...પે॰... જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ, તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. ઇદમસ્સ જવસ્મિં વદામિ. અભિધમ્મે ખો પન અભિવિનયે પઞ્હં પુટ્ઠો વિસ્સજ્જેતિ, નો સંસાદેતિ. ઇદમસ્સ વણ્ણસ્મિં વદામિ. લાભી ખો પન હોતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ઇદમસ્સ આરોહપરિણાહસ્મિં વદામિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુરિસપરસ્સો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુરિસપરસ્સા.

''કતમે ચ, ભિક્ખવે, તયો ભદ્દા અસ્સાજાનીયા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ભદ્દો અસ્સાજાનીયો...પે॰... જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ભદ્દા અસ્સાજાનીયા.

''કતમે ચ, ભિક્ખવે, તયો ભદ્દા પુરિસાજાનીયા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ભદ્દો પુરિસાજાનીયો...પે॰... જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભદ્દો પુરિસાજાનીયો…પે॰… જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદમસ્સ જવસ્મિં વદામિ. અભિધમ્મે ખો પન અભિવિનયે પઞ્હં પુટ્ઠો વિસ્સજ્જેતિ, નો સંસાદેતિ. ઇદમસ્સ વણ્ણસ્મિં વદામિ. લાભી ખો પન હોતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ઇદમસ્સ આરોહપરિણાહસ્મિં વદામિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભદ્દો પુરિસાજાનીયો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ભદ્દા પુરિસાજાનીયા’’તિ. દુતિયં.

૩. તણ્હામૂલકસુત્તં

૨૩. [દી॰ નિ॰ ૨.૧૦૩] ‘‘નવ, ભિક્ખવે, તણ્હામૂલકે ધમ્મે દેસેસ્સામિ, તં સુણાથ. કતમે ચ, ભિક્ખવે, નવ તણ્હામૂલકા ધમ્મા? તણ્હં પટિચ્ચ પરિયેસના, પરિયેસનં પટિચ્ચ લાભો, લાભં પટિચ્ચ વિનિચ્છયો, વિનિચ્છયં પટિચ્ચ છન્દરાગો, છન્દરાગં પટિચ્ચ અજ્ઝોસાનં, અજ્ઝોસાનં પટિચ્ચ પરિગ્ગહો, પરિગ્ગહં પટિચ્ચ મચ્છરિયં, મચ્છરિયં પટિચ્ચ આરક્ખો, આરક્ખાધિકરણં દણ્ડાદાનં સત્થાદાનં કલહવિગ્ગહવિવાદતુવંતુવંપેસુઞ્ઞમુસાવાદા અનેકે પાપકા અકુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, નવ તણ્હામૂલકા ધમ્મા’’તિ. તતિયં.

૪. સત્તાવાસસુત્તં

૨૪. [દી॰ નિ॰ ૩.૩૪૧] ‘‘નવયિમે, ભિક્ખવે, સત્તાવાસા. કતમે નવ? સન્તિ, ભિક્ખવે, સત્તા નાનત્તકાયા નાનત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ મનુસ્સા, એકચ્ચે ચ દેવા, એકચ્ચે ચ વિનિપાતિકા. અયં પઠમો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તિ , ભિક્ખવે, સત્તા નાનત્તકાયા એકત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ દેવા બ્રહ્મકાયિકા પઠમાભિનિબ્બત્તા. અયં દુતિયો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તિ , ભિક્ખવે, સત્તા એકત્તકાયા નાનત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ દેવા આભસ્સરા. અયં તતિયો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, સત્તા એકત્તકાયા એકત્તસઞ્ઞિનો, સેય્યથાપિ દેવા સુભકિણ્હા. અયં ચતુત્થો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, સત્તા અસઞ્ઞિનો અપ્પટિસંવેદિનો, સેય્યથાપિ દેવા અસઞ્ઞસત્તા. અયં પઞ્ચમો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તિ , ભિક્ખવે, સત્તા સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનૂપગા. અયં છટ્ઠો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, સત્તા સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનૂપગા. અયં સત્તમો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, સત્તા સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનૂપગા. અયં અટ્ઠમો સત્તાવાસો.

‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, સત્તા સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપગા. અયં નવમો સત્તાવાસો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, નવ સત્તાવાસા’’તિ. ચતુત્થં.

૫. પઞ્ઞાસુત્તં

૨૫. ‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પઞ્ઞાય ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ, તસ્સેતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો કલ્લં વચનાય – ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી’’’તિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પઞ્ઞાય ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ? ‘વીતરાગં મે ચિત્ત’ન્તિ પઞ્ઞાય ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘વીતદોસં મે ચિત્ત’ન્તિ પઞ્ઞાય ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘વીતમોહં મે ચિત્ત’ન્તિ પઞ્ઞાય ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘અસરાગધમ્મં મે ચિત્ત’ન્તિ પઞ્ઞાય ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘અસદોસધમ્મં મે ચિત્ત’ન્તિ પઞ્ઞાય ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘અસમોહધમ્મં મે ચિત્ત’ન્તિ પઞ્ઞાય ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘અનાવત્તિધમ્મં મે ચિત્તં કામભવાયા’તિ પઞ્ઞાય ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘અનાવત્તિધમ્મં મે ચિત્તં રૂપભવાયા’તિ પઞ્ઞાય ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘અનાવત્તિધમ્મં મે ચિત્તં અરૂપભવાયા’તિ પઞ્ઞાય ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પઞ્ઞાય ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ, તસ્સેતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો કલ્લં વચનાય – ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી’’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. સિલાયૂપસુત્તં

૨૬. એકં સમયં આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ ચન્દિકાપુત્તો રાજગહે વિહરન્તિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તત્ર ખો આયસ્મા ચન્દિકાપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ ( ) [(આવુસો…પે॰… એતદવોચ) (સી॰)] – ‘‘દેવદત્તો, આવુસો, ભિક્ખૂનં એવં ધમ્મં દેસેતિ – ‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો ચેતસા ચિતં હોતિ, તસ્સેતં ભિક્ખુનો કલ્લં વેય્યાકરણાય – ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી’’’તિ.

એવં વુત્તે આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં ચન્દિકાપુત્તં એતદવોચ – ‘‘ન ખો, આવુસો ચન્દિકાપુત્ત, દેવદત્તો ભિક્ખૂનં એવં ધમ્મં દેસેતિ – ‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો ચેતસા ચિતં હોતિ, તસ્સેતં ભિક્ખુનો કલ્લં વેય્યાકરણાય – ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી’તિ. એવઞ્ચ ખો, આવુસો, ચન્દિકાપુત્ત, દેવદત્તો ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ – ‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો ચેતસા ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ, તસ્સેતં ભિક્ખુનો કલ્લં વેય્યાકરણાય – ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી’’’તિ.

દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા ચન્દિકાપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘દેવદત્તો, આવુસો, ભિક્ખૂનં એવં ધમ્મં દેસેતિ – ‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો ચેતસા ચિતં હોતિ, તસ્સેતં ભિક્ખુનો કલ્લં વેય્યાકરણાય – ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી’’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં ચન્દિકાપુત્તં એતદવોચ – ‘‘ન ખો, આવુસો ચન્દિકાપુત્ત, દેવદત્તો ભિક્ખૂનં એવં ધમ્મં દેસેતિ – ‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો ચેતસા ચિતં હોતિ, તસ્સેતં ભિક્ખુનો કલ્લં વેય્યાકરણાય – ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી’તિ. એવઞ્ચ ખો, આવુસો ચન્દિકાપુત્ત, દેવદત્તો ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ

– ‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો ચેતસા ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ, તસ્સેતં ભિક્ખુનો કલ્લં વેય્યાકરણાય – ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી’’’તિ.

તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા ચન્દિકાપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘દેવદત્તો, આવુસો, ભિક્ખૂનં એવં ધમ્મં દેસેતિ – ‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો ચેતસા ચિતં હોતિ, તસ્સેતં ભિક્ખુનો કલ્લં વેય્યાકરણાય – ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી’’’તિ. તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં ચન્દિકાપુત્તં એતદવોચ – ‘‘ન ખો, આવુસો ચન્દિકાપુત્ત, દેવદત્તો ભિક્ખૂનં એવં ધમ્મં દેસેતિ – ‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો ચેતસા ચિતં હોતિ, તસ્સેતં ભિક્ખુનો કલ્લં વેય્યાકરણાય – ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી’તિ. એવઞ્ચ ખો, આવુસો ચન્દિકાપુત્ત, દેવદત્તો ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ – ‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો ચેતસા ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ, તસ્સેતં ભિક્ખુનો કલ્લં વેય્યાકરણાય – ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી’’’તિ.

‘‘કથઞ્ચ, આવુસો, ભિક્ખુનો ચેતસા ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ? ‘વીતરાગં મે ચિત્ત’ન્તિ ચેતસા ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘વીતદોસં મે ચિત્ત’ન્તિ ચેતસા ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘વીતમોહં મે ચિત્ત’ન્તિ ચેતસા ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘અસરાગધમ્મં મે ચિત્ત’ન્તિ ચેતસા ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘અસદોસધમ્મં મે ચિત્ત’ન્તિ ચેતસા ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘અસમોહધમ્મં મે ચિત્ત’ન્તિ ચેતસા ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘અનાવત્તિધમ્મં મે ચિત્તં કામભવાયા’તિ ચેતસા ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘અનાવત્તિધમ્મં મે ચિત્તં રૂપભવાયા’તિ ચેતસા ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ; ‘અનાવત્તિધમ્મં મે ચિત્તં અરૂપભવાયા’તિ ચેતસા ચિત્તં સુપરિચિતં હોતિ. એવં સમ્મા વિમુત્તચિત્તસ્સ ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો ભુસા ચેપિ ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ચક્ખુસ્સ આપાથં આગચ્છન્તિ, નેવસ્સ ચિત્તં પરિયાદિયન્તિ; અમિસ્સીકતમેવસ્સ ચિત્તં હોતિ ઠિતં આનેઞ્જપ્પત્તં, વયં ચસ્સાનુપસ્સતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, આવુસો, સિલાયૂપો સોળસકુક્કુકો. તસ્સસ્સુ અટ્ઠ કુક્કૂ હેટ્ઠા નેમઙ્ગમા, અટ્ઠ કુક્કૂ ઉપરિ નેમસ્સ. અથ પુરત્થિમાય ચેપિ દિસાય આગચ્છેય્ય ભુસા વાતવુટ્ઠિ, નેવ નં સઙ્કમ્પેય્ય ન સમ્પવેધેય્ય; અથ પચ્છિમાય... અથ ઉત્તરાય... અથ દક્ખિણાય ચેપિ દિસાય આગચ્છેય્ય ભુસા વાતવુટ્ઠિ, નેવ નં સઙ્કમ્પેય્ય ન સમ્પવેધેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? ગમ્ભીરત્તા, આવુસો, નેમસ્સ, સુનિખાતત્તા સિલાયૂપસ્સ. એવમેવં ખો, આવુસો, સમ્મા વિમુત્તચિત્તસ્સ ભિક્ખુનો ભુસા ચેપિ ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ચક્ખુસ્સ આપાથં આગચ્છન્તિ, નેવસ્સ ચિત્તં પરિયાદિયન્તિ; અમિસ્સીકતમેવસ્સ ચિત્તં હોતિ ઠિતં આનેઞ્જપ્પત્તં, વયં ચસ્સાનુપસ્સતિ.

‘‘ભુસા ચેપિ સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા... ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા... જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા... કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા... મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા મનસ્સ આપાથં આગચ્છન્તિ, નેવસ્સ ચિત્તં પરિયાદિયન્તિ; અમિસ્સીકતમેવસ્સ ચિત્તં હોતિ ઠિતં આનેઞ્જપ્પત્તં, વયં ચસ્સાનુપસ્સતી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. પઠમવેરસુત્તં

૨૭. [અ॰ નિ॰ ૯.૯૨; સં॰ નિ॰ ૫.૧૦૨૪] અથ ખો અનાથપિણ્ડિકો ગહપતિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અનાથપિણ્ડિકં ગહપતિં ભગવા એતદવોચ –

‘‘યતો ખો, ગહપતિ, અરિયસાવકસ્સ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ, ચતૂહિ ચ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ, સો આકઙ્ખમાનો અત્તનાવ અત્તાનં બ્યાકરેય્ય – ‘ખીણનિરયોમ્હિ ખીણતિરચ્છાનયોનિ ખીણપેત્તિવિસયો ખીણાપાયદુગ્ગતિવિનિપાતો, સોતાપન્નોહમસ્મિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો’’’તિ.

‘‘કતમાનિ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ? યં, ગહપતિ, પાણાતિપાતી પાણાતિપાતપચ્ચયા દિટ્ઠધમ્મિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, સમ્પરાયિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ, પાણાતિપાતા પટિવિરતો નેવ દિટ્ઠધમ્મિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ન સમ્પરાયિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ન ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. પાણાતિપાતા પટિવિરતસ્સ એવં તં ભયં વેરં વૂપસન્તં હોતિ.

‘‘યં, ગહપતિ, અદિન્નાદાયી…પે॰… કામેસુમિચ્છાચારી… મુસાવાદી… સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાયી સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાનપચ્ચયા દિટ્ઠધમ્મિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, સમ્પરાયિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ, સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતો નેવ દિટ્ઠધમ્મિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ન સમ્પરાયિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ન ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતસ્સ એવં તં ભયં વેરં વૂપસન્તં હોતિ. ઇમાનિ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ.

‘‘કતમેહિ ચતૂહિ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’’’તિ.

ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ.

સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો ઉજુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો ઞાયપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો સામીચિપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો; યદિદં ચત્તારિ પુરિસયુગાનિ અટ્ઠ પુરિસપુગ્ગલા એસ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો આહુનેય્યો પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ.

અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગતો હોતિ અખણ્ડેહિ અચ્છિદ્દેહિ અસબલેહિ અકમ્માસેહિ ભુજિસ્સેહિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થેહિ અપરામટ્ઠેહિ સમાધિસંવત્તનિકેહિ. ઇમેહિ ચતૂહિ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ.

‘‘યતો ખો, ગહપતિ, અરિયસાવકસ્સ ઇમાનિ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ, ઇમેહિ ચ ચતૂહિ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ, સો આકઙ્ખમાનો અત્તનાવ અત્તાનં બ્યાકરેય્ય – ‘ખીણનિરયોમ્હિ ખીણતિરચ્છાનયોનિ ખીણપેત્તિવિસયો ખીણાપાયદુગ્ગતિવિનિપાતો; સોતાપન્નોહમસ્મિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો’’’તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયવેરસુત્તં

૨૮. [સં॰ નિ॰ ૫.૧૦૨૫] ‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ, ચતૂહિ ચ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ, સો આકઙ્ખમાનો અત્તનાવ અત્તાનં બ્યાકરેય્ય – ‘ખીણનિરયોમ્હિ ખીણતિરચ્છાનયોનિ ખીણપેત્તિવિસયો ખીણાપાયદુગ્ગતિવિનિપાતો; સોતાપન્નોહમસ્મિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો’’’તિ.

‘‘કતમાનિ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ? યં, ભિક્ખવે, પાણાતિપાતી પાણાતિપાતપચ્ચયા દિટ્ઠધમ્મિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, સમ્પરાયિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ, પાણાતિપાતા પટિવિરતો…પે॰… એવં તં ભયં વેરં વૂપસન્તં હોતિ.

‘‘યં, ભિક્ખવે, અદિન્નાદાયી…પે॰… સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાયી સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાનપચ્ચયા દિટ્ઠધમ્મિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, સમ્પરાયિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ, સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતો નેવ દિટ્ઠધમ્મિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ન સમ્પરાયિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ન ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતસ્સ એવં તં ભયં વેરં વૂપસન્તં હોતિ. ઇમાનિ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ.

‘‘કતમેહિ ચતૂહિ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – ‘ઇતિપિ સો ભગવા…પે॰… સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. ધમ્મે…પે॰… સઙ્ઘે… અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગતો હોતિ અખણ્ડેહિ અચ્છિદ્દેહિ અસબલેહિ અકમ્માસેહિ ભુજિસ્સેહિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થેહિ અપરામટ્ઠેહિ સમાધિસંવત્તનિકેહિ. ઇમેહિ ચતૂહિ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમાનિ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ, ઇમેહિ ચ ચતૂહિ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ, સો આકઙ્ખમાનો અત્તનાવ અત્તાનં બ્યાકરેય્ય – ‘ખીણનિરયોમ્હિ ખીણતિરચ્છાનયોનિ ખીણપેત્તિવિસયો ખીણાપાયદુગ્ગતિવિનિપાતો ; સોતાપન્નોહમસ્મિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો’’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. આઘાતવત્થુસુત્તં

૨૯. [વિભ॰ ૯૬૦; દી॰ નિ॰ ૩.૩૪૦; અ॰ નિ॰ ૧૦.૭૯] ‘‘નવયિમાનિ, ભિક્ખવે, આઘાતવત્થૂનિ. કતમાનિ નવ? ‘અનત્થં મે અચરી’તિ આઘાતં બન્ધતિ; ‘અનત્થં મે ચરતી’તિ આઘાતં બન્ધતિ; ‘અનત્થં મે ચરિસ્સતી’તિ આઘાતં બન્ધતિ; ‘પિયસ્સ મે મનાપસ્સ અનત્થં અચરી’તિ…પે॰… ‘અનત્થં ચરતી’તિ…પે॰… ‘અનત્થં ચરિસ્સતી’તિ આઘાતં બન્ધતિ; ‘અપ્પિયસ્સ મે અમનાપસ્સ અત્થં અચરી’તિ …પે॰… ‘અત્થં ચરતી’તિ…પે॰… ‘અત્થં ચરિસ્સતી’તિ આઘાતં બન્ધતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, નવ આઘાતવત્થૂની’’તિ. નવમં.

૧૦. આઘાતપટિવિનયસુત્તં

૩૦. [દી॰ નિ॰ ૩.૩૪૦, ૩૫૯] ‘‘નવયિમે, ભિક્ખવે, આઘાતપટિવિનયા. કતમે નવ? ‘અનત્થં મે અચરિ [અચરીતિ (સ્યા॰), એવં ‘‘ચરતિ, ચરિસ્સતિ’’ પદેસુપિ], તં કુતેત્થ લબ્ભા’તિ આઘાતં પટિવિનેતિ; ‘અનત્થં મે ચરતિ, તં કુતેત્થ લબ્ભા’તિ આઘાતં પટિવિનેતિ; ‘અનત્થં મે ચરિસ્સતિ, તં કુતેત્થ લબ્ભા’તિ આઘાતં

પટિવિનેતિ; પિયસ્સ મે મનાપસ્સ અનત્થં અચરિ…પે॰… અનત્થં ચરતિ…પે॰… ‘અનત્થં ચરિસ્સતિ, તં કુતેત્થ લબ્ભા’તિ આઘાતં પટિવિનેતિ; અપ્પિયસ્સ મે અમનાપસ્સ અત્થં અચરિ…પે॰… અત્થં ચરતિ…પે॰… ‘અત્થં ચરિસ્સતિ, તં કુતેત્થ લબ્ભા’તિ આઘાતં પટિવિનેતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, નવ આઘાતપટિવિનયા’’તિ. દસમં.

૧૧. અનુપુબ્બનિરોધસુત્તં

૩૧. ‘‘નવયિમે, ભિક્ખવે, અનુપુબ્બનિરોધા. કતમે નવ? પઠમં ઝાનં સમાપન્નસ્સ કામસઞ્ઞા [આમિસ્સસઞ્ઞા (સ્યા॰)] નિરુદ્ધા હોતિ; દુતિયં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વિતક્કવિચારા નિરુદ્ધા હોન્તિ; તતિયં ઝાનં સમાપન્નસ્સ પીતિ નિરુદ્ધા હોતિ; ચતુત્થં ઝાનં સમાપન્નસ્સ અસ્સાસપસ્સાસા નિરુદ્ધા હોન્તિ; આકાસાનઞ્ચાયતનં સમાપન્નસ્સ રૂપસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ; વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમાપન્નસ્સ આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ; આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમાપન્નસ્સ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ ; નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમાપન્નસ્સ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ; સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નસ્સ સઞ્ઞા ચ વેદના ચ નિરુદ્ધા હોન્તિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, નવ અનુપુબ્બનિરોધા’’તિ [દી॰ નિ॰ ૩.૩૪૪, ૩૪૯]. એકાદસમં.

સત્તાવાસવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

તિઠાનં ખળુઙ્કો તણ્હા, સત્તપઞ્ઞા સિલાયુપો;
દ્વે વેરા દ્વે આઘાતાનિ, અનુપુબ્બનિરોધેન ચાતિ.

૪. મહાવગ્ગો

૧. અનુપુબ્બવિહારસુત્તં

૩૨. [દી॰ નિ॰ ૩.૩૪૪, ૩૫૯] ‘‘નવયિમે , ભિક્ખવે, અનુપુબ્બવિહારા. કતમે નવ? [એત્થ સી॰ પી॰ પોત્થકેસુ ‘‘ઇધ ભિક્ખવે ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહી’’ તિઆદિના વિત્થરેન પાઠો દિસ્સતિ] પઠમં ઝાનં, દુતિયં ઝાનં, તતિયં ઝાનં, ચતુત્થં ઝાનં, આકાસાનઞ્ચાયતનં, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, નવ અનુપુબ્બવિહારા’’તિ. પઠમં.

૨. અનુપુબ્બવિહારસમાપત્તિસુત્તં

૩૩. ‘‘નવયિમા, ભિક્ખવે [નવ ભિક્ખવે (?)], અનુપુબ્બવિહારસમાપત્તિયો દેસેસ્સામિ, તં સુણાથ…પે॰… કતમા ચ, ભિક્ખવે, નવ અનુપુબ્બવિહારસમાપત્તિયો? યત્થ કામા નિરુજ્ઝન્તિ, યે ચ કામે નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ, ‘અદ્ધા તે આયસ્મન્તો નિચ્છાતા નિબ્બુતા તિણ્ણા પારઙ્ગતા તદઙ્ગેના’તિ વદામિ. ‘કત્થ કામા નિરુજ્ઝન્તિ, કે ચ કામે નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ – અહમેતં ન જાનામિ અહમેતં ન પસ્સામી’તિ, ઇતિ યો એવં વદેય્ય, સો એવમસ્સ વચનીયો – ‘ઇધાવુસો , ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્થ કામા નિરુજ્ઝન્તિ, તે ચ કામે નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તી’તિ. અદ્ધા, ભિક્ખવે, અસઠો અમાયાવી ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દેય્ય અનુમોદેય્ય; ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા નમસ્સમાનો પઞ્જલિકો પયિરુપાસેય્ય.

‘‘યત્થ વિતક્કવિચારા નિરુજ્ઝન્તિ, યે ચ વિતક્કવિચારે નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ, ‘અદ્ધા તે આયસ્મન્તો નિચ્છાતા નિબ્બુતા તિણ્ણા પારઙ્ગતા તદઙ્ગેના’તિ વદામિ. ‘કત્થ વિતક્કવિચારા નિરુજ્ઝન્તિ, કે ચ વિતક્કવિચારે નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ – અહમેતં ન જાનામિ અહમેતં ન પસ્સામી’તિ, ઇતિ યો એવં વદેય્ય, સો એવમસ્સ વચનીયો – ‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; એત્થ વિતક્કવિચારા નિરુજ્ઝન્તિ, તે ચ વિતક્કવિચારે નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તી’તિ. અદ્ધા, ભિક્ખવે, અસઠો અમાયાવી ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દેય્ય અનુમોદેય્ય; ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા નમસ્સમાનો પઞ્જલિકો પયિરુપાસેય્ય.

‘‘યત્થ પીતિ નિરુજ્ઝતિ, યે ચ પીતિં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ, ‘અદ્ધા તે આયસ્મન્તો નિચ્છાતા નિબ્બુતા તિણ્ણા પારઙ્ગતા તદઙ્ગેના’તિ વદામિ. ‘કત્થ પીતિ નિરુજ્ઝતિ, કે ચ પીતિં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ – અહમેતં ન જાનામિ અહમેતં ન પસ્સામી’તિ, ઇતિ યો એવં વદેય્ય, સો એવમસ્સ વચનીયો – ‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા…પે॰… તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; એત્થ પીતિ નિરુજ્ઝતિ, તે ચ પીતિં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તી’તિ. અદ્ધા, ભિક્ખવે, અસઠો અમાયાવી ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દેય્ય અનુમોદેય્ય; ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા નમસ્સમાનો પઞ્જલિકો પયિરુપાસેય્ય.

‘‘યત્થ ઉપેક્ખાસુખં નિરુજ્ઝતિ, યે ચ ઉપેક્ખાસુખં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ, ‘અદ્ધા તે આયસ્મન્તો નિચ્છાતા નિબ્બુતા તિણ્ણા પારઙ્ગતા તદઙ્ગેના’તિ વદામિ. ‘કત્થ ઉપેક્ખાસુખં નિરુજ્ઝતિ, કે ચ ઉપેક્ખાસુખં

નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ – અહમેતં ન જાનામિ અહમેતં ન પસ્સામી’તિ, ઇતિ યો એવં વદેય્ય, સો એવમસ્સ વચનીયો – ‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના…પે॰… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; એત્થ ઉપેક્ખાસુખં નિરુજ્ઝતિ, તે ચ ઉપેક્ખાસુખં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તી’તિ. અદ્ધા, ભિક્ખવે, અસઠો અમાયાવી ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દેય્ય અનુમોદેય્ય; ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા નમસ્સમાનો પઞ્જલિકો પયિરુપાસેય્ય.

‘‘યત્થ રૂપસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ, યે ચ રૂપસઞ્ઞં [યત્થ રૂપસઞ્ઞા નિરુજ્ઝન્તિ, યે ચ રૂપસઞ્ઞા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ, ‘અદ્ધા તે આયસ્મન્તો નિચ્છાતા નિબ્બુતા તિણ્ણા પારઙ્ગતા તદઙ્ગેના’તિ વદામિ. ‘કત્થ રૂપસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ , કે ચ રૂપસઞ્ઞં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ – અહમેતં ન જાનામિ અહમેતં ન પસ્સામી’તિ, ઇતિ યો એવં વદેય્ય, સો એવમસ્સ વચનીયો – ‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા અનન્તો આકાસોતિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્થ રૂપસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ, તે ચ રૂપસઞ્ઞં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તી’તિ. અદ્ધા, ભિક્ખવે, અસઠો અમાયાવી ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દેય્ય અનુમોદેય્ય; ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા નમસ્સમાનો પઞ્જલિકો પયિરુપાસેય્ય.

‘‘યત્થ આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ, યે ચ આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ, ‘અદ્ધા તે આયસ્મન્તો નિચ્છાતા નિબ્બુતા તિણ્ણા પારઙ્ગતા તદઙ્ગેના’તિ વદામિ. ‘કત્થ આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ, કે ચ આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ – અહમેતં ન જાનામિ અહમેતં ન પસ્સામી’તિ, ઇતિ યો એવં વદેય્ય, સો એવમસ્સ વચનીયો – ‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ અનન્તં વિઞ્ઞાણન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્થ આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ, તે ચ આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તી’તિ. અદ્ધા, ભિક્ખવે, અસઠો અમાયાવી ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દેય્ય અનુમોદેય્ય; ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા નમસ્સમાનો પઞ્જલિકો પયિરુપાસેય્ય.

‘‘યત્થ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ, યે ચ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ, ‘અદ્ધા તે આયસ્મન્તો નિચ્છાતા નિબ્બુતા તિણ્ણા પારઙ્ગતા તદઙ્ગેના’તિ વદામિ. ‘કત્થ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ, કે ચ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ – અહમેતં ન જાનામિ અહમેતં ન પસ્સામી’તિ, ઇતિ યો એવં વદેય્ય, સો એવમસ્સ વચનીયો – ‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ નત્થિ કિઞ્ચીતિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્થ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ, તે ચ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તી’તિ. અદ્ધા, ભિક્ખવે, અસઠો અમાયાવી ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દેય્ય અનુમોદેય્ય ; ‘સાધૂ’તિ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા નમસ્સમાનો પઞ્જલિકો પયિરુપાસેય્ય.

‘‘યત્થ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ, યે ચ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ, ‘અદ્ધા તે આયસ્મન્તો નિચ્છાતા નિબ્બુતા તિણ્ણા પારઙ્ગતા તદઙ્ગેના’તિ વદામિ. ‘કત્થ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ, કે ચ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ – અહમેતં ન જાનામિ અહમેતં ન પસ્સામી’તિ, ઇતિ યો એવં વદેય્ય, સો એવમસ્સ વચનીયો – ‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં

સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્થ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ, તે ચ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તી'તિ. અદ્ધા, ભિક્ખવે, અસઠો અમાયાવી 'સાધૂ'તિ ભાસિતં અભિનન્દેય્ય અનુમોદેય્ય; 'સાધૂ'તિ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા નમસ્સમાનો પઞ્જલિકો પયિરુપાસેય્ય.

''યત્થ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ, યે ચ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ, 'અદ્ધા તે આયસ્મન્તો નિચ્છાતા નિબ્બુતા તિણ્ણા પારઙ્ગતા તદઙ્ગેના'તિ વદામિ. 'કત્થ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ, કે ચ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તિ – અહમેતં ન જાનામિ અહમેતં ન પસ્સામી'તિ, ઇતિ યો એવં વદેય્ય, સો એવમસ્સ વચનીયો – 'ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્થ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ, તે ચ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞં નિરોધેત્વા નિરોધેત્વા વિહરન્તી'તિ. અદ્ધા, ભિક્ખવે, અસઠો અમાયાવી 'સાધૂ'તિ ભાસિતં અભિનન્દેય્ય અનુમોદેય્ય; 'સાધૂ'તિ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા નમસ્સમાનો પઞ્જલિકો પયિરુપાસેય્ય. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, નવ અનુપુબ્બવિહારસમાપત્તિયો''તિ. દુતિયં.

૩. નિબ્બાનસુખસુત્તં

૩૪. એકં સમયં આયસ્મા સારિપુત્તો રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''સુખમિદં, આવુસો, નિબ્બાનં. સુખમિદં , આવુસો, નિબ્બાન''ન્તિ. એવં વુત્તે આયસ્મા ઉદાયી આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ''કિં પનેત્થ, આવુસો સારિપુત્ત, સુખં યદેત્થ નત્થિ વેદયિત''ન્તિ? ''એતદેવ ખ્વેત્થ, આવુસો, સુખં યદેત્થ નત્થિ વેદયિતં. પઞ્ચિમે, આવુસો, કામગુણા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા, સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા...પે॰... ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા... જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા... કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા – ઇમે ખો, આવુસો, પઞ્ચ કામગુણા. યં ખો, આવુસો, ઇમે પઞ્ચ કામગુણે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, ઇદં વુચ્ચતાવુસો, કામસુખં.

''ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુનો ઇમિના વિહારેન વિહરતો કામસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ, સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ, આવુસો, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ તે કામસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. યો ખો પનાવુસો, આબાધો દુક્ખમેતં વુત્તં ભગવતા. ઇમિનાપિ ખો એતં, આવુસો, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા સુખં નિબ્બાનં.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા...પે॰... દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુનો ઇમિના વિહારેન વિહરતો વિતક્કસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ, સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ, આવુસો, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ તે વિતક્કસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ . સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. યો ખો પનાવુસો, આબાધો દુક્ખમેતં વુત્તં ભગવતા. ઇમિનાપિ ખો એતં, આવુસો, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા સુખં નિબ્બાનં.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા...પે॰... તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુનો ઇમિના વિહારેન વિહરતો પીતિસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ, સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ , આવુસો, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ તે પીતિસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. યો ખો પનાવુસો, આબાધો દુક્ખમેતં વુત્તં ભગવતા. ઇમિનાપિ ખો એતં, આવુસો, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા સુખં નિબ્બાનં.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુનો ઇમિના વિહારેન વિહરતો ઉપેક્ખાસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ, સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ, આવુસો, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ તે ઉપેક્ખાસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. યો ખો પનાવુસો, આબાધો દુક્ખમેતં વુત્તં ભગવતા. ઇમિનાપિ ખો એતં, આવુસો, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા સુખં નિબ્બાનં.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા અનન્તો આકાસોતિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુનો ઇમિના વિહારેન વિહરતો રૂપસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ, સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ, આવુસો, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ તે રૂપસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ . સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. યો ખો પનાવુસો, આબાધો દુક્ખમેતં વુત્તં ભગવતા. ઇમિનાપિ ખો એતં, આવુસો, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા સુખં નિબ્બાનં.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ અનન્તં વિઞ્ઞાણન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ ચે , આવુસો, ભિક્ખુનો ઇમિના વિહારેન વિહરતો આકાસાનઞ્ચાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ, સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ, આવુસો, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ તે આકાસાનઞ્ચાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. યો ખો પનાવુસો, આબાધો દુક્ખમેતં વુત્તં ભગવતા. ઇમિનાપિ ખો એતં, આવુસો, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા સુખં નિબ્બાનં.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ, નત્થિ કિઞ્ચીતિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુનો ઇમિના વિહારેન વિહરતો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ, સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ, આવુસો, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ તે વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. યો ખો પનાવુસો, આબાધો દુક્ખમેતં વુત્તં ભગવતા. ઇમિનાપિ ખો એતં, આવુસો, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા સુખં નિબ્બાનં.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુનો ઇમિના વિહારેન વિહરતો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ, સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ, આવુસો, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ તે આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ હોતિ આબાધો. યો ખો

પનાવુસો, આબાધો દુક્ખમેતં વુત્તં ભગવતા. ઇમિનાપિ ખો એતં, આવુસો, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા સુખં નિબ્બાનં.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. ઇમિનાપિ ખો એતં, આવુસો, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા સુખં નિબ્બાન’’ન્તિ. તતિયં.

૪. ગાવીઉપમાસુત્તં

૩૫. ‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, ગાવી પબ્બતેય્યા બાલા અબ્યત્તા અખેત્તઞ્ઞૂ અકુસલા વિસમે પબ્બતે ચરિતું. તસ્સા એવમસ્સ – ‘યંનૂનાહં અગતપુબ્બઞ્ચેવ દિસં ગચ્છેય્યં, અખાદિતપુબ્બાનિ ચ તિણાનિ ખાદેય્યં, અપીતપુબ્બાનિ ચ પાનીયાનિ પિવેય્ય’ન્તિ. સા પુરિમં પાદં ન સુપ્પતિટ્ઠિતં પતિટ્ઠાપેત્વા પચ્છિમં પાદં ઉદ્ધરેય્ય. સા ન ચેવ અગતપુબ્બં દિસં ગચ્છેય્ય, ન ચ અખાદિતપુબ્બાનિ તિણાનિ ખાદેય્ય, ન ચ અપીતપુબ્બાનિ પાનીયાનિ પિવેય્ય; યસ્મિં ચસ્સા પદેસે ઠિતાય એવમસ્સ – ‘યંનૂનાહં અગતપુબ્બઞ્ચેવ દિસં ગચ્છેય્યં, અખાદિતપુબ્બાનિ ચ તિણાનિ ખાદેય્યં, અપીતપુબ્બાનિ ચ પાનીયાનિ પિવેય્ય’ન્તિ તઞ્ચ પદેસં ન સોત્થિના પચ્ચાગચ્છેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સા, ભિક્ખવે, ગાવી પબ્બતેય્યા બાલા અબ્યત્તા અખેત્તઞ્ઞૂ અકુસલા વિસમે પબ્બતે ચરિતું. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ બાલો અબ્યત્તો અખેત્તઞ્ઞૂ અકુસલો વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; સો તં નિમિત્તં ન આસેવતિ ન ભાવેતિ ન બહુલીકરોતિ ન સ્વાધિટ્ઠિતં અધિટ્ઠાતિ.

‘‘તસ્સ એવં હોતિ – ‘યંનૂનાહં વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય’ન્તિ. સો ન સક્કોતિ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતું. તસ્સ એવં હોતિ – ‘યંનૂનાહં વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય’ન્તિ. સો ન સક્કોતિ વિવિચ્ચેવ કામેહિ…પે॰… પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતું. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ‘ભિક્ખુ ઉભતો ભટ્ઠો ઉભતો પરિહીનો, સેય્યથાપિ સા ગાવી પબ્બતેય્યા બાલા અબ્યત્તા અખેત્તઞ્ઞૂ અકુસલા વિસમે પબ્બતે ચરિતું’’’.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગાવી પબ્બતેય્યા પણ્ડિતા બ્યત્તા ખેત્તઞ્ઞૂ કુસલા વિસમે પબ્બતે ચરિતું. તસ્સા એવમસ્સ – ‘યંનૂનાહં અગતપુબ્બઞ્ચેવ દિસં ગચ્છેય્યં, અખાદિતપુબ્બાનિ ચ તિણાનિ ખાદેય્યં, અપીતપુબ્બાનિ ચ પાનીયાનિ પિવેય્ય’ન્તિ. સા પુરિમં પાદં સુપ્પતિટ્ઠિતં પતિટ્ઠાપેત્વા પચ્છિમં પાદં ઉદ્ધરેય્ય. સા અગતપુબ્બઞ્ચેવ દિસં ગચ્છેય્ય, અખાદિતપુબ્બાનિ ચ તિણાનિ ખાદેય્ય, અપીતપુબ્બાનિ ચ પાનીયાનિ પિવેય્ય. યસ્મિં ચસ્સા પદેસે ઠિતાય એવમસ્સ – ‘યંનૂનાહં અગતપુબ્બઞ્ચેવ દિસં ગચ્છેય્યં, અખાદિતપુબ્બાનિ ચ તિણાનિ ખાદેય્યં, અપીતપુબ્બાનિ ચ પાનીયાનિ પિવેય્ય’ન્તિ તઞ્ચ પદેસં સોત્થિના પચ્ચાગચ્છેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સા, ભિક્ખવે, ગાવી પબ્બતેય્યા પણ્ડિતા બ્યત્તા ખેત્તઞ્ઞૂ કુસલા વિસમે પબ્બતે ચરિતું. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ પણ્ડિતો બ્યત્તો ખેત્તઞ્ઞૂ કુસલો વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તં નિમિત્તં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ સ્વાધિટ્ઠિતં અધિટ્ઠાતિ.

''તસ્સ એવં હોતિ – 'યંનૂનાહં વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય'ન્તિ. સો દુતિયં ઝાનં અનભિહિંસમાનો વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા... દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તં નિમિત્તં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ સ્વાધિટ્ઠિતં અધિટ્ઠાતિ.

''તસ્સ એવં હોતિ – 'યંનૂનાહં પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરેય્યં સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેય્યં યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારીતિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય'ન્તિ. સો તતિયં ઝાનં અનભિહિંસમાનો પીતિયા ચ વિરાગા...પે॰... તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તં નિમિત્તં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ સ્વાધિટ્ઠિતં અધિટ્ઠાતિ.

''તસ્સ એવં હોતિ – 'યંનૂનાહં સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય'ન્તિ. સો ચતુત્થં ઝાનં અનભિહિંસમાનો સુખસ્સ ચ પહાના...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તં નિમિત્તં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ સ્વાધિટ્ઠિતં અધિટ્ઠાતિ.

''તસ્સ એવં હોતિ – 'યંનૂનાહં સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા અનન્તો આકાસોતિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય'ન્તિ. સો આકાસાનઞ્ચાયતનં અનભિહિંસમાનો સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા ...પે॰... આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તં નિમિત્તં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ સ્વાધિટ્ઠિતં અધિટ્ઠાતિ.

''તસ્સ એવં હોતિ – 'યંનૂનાહં સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ અનન્તં વિઞ્ઞાણન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય'ન્તિ. સો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં અનભિહિંસમાનો સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'અનન્તં વિઞ્ઞાણ'ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તં નિમિત્તં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ સ્વાધિટ્ઠિતં અધિટ્ઠાતિ.

''તસ્સ એવં હોતિ – 'યંનૂનાહં સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ નત્થિ કિઞ્ચીતિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય'ન્તિ. સો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં અનભિહિંસમાનો સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'નત્થિ કિઞ્ચી'તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તં નિમિત્તં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ સ્વાધિટ્ઠિતં અધિટ્ઠાતિ.

''તસ્સ એવં હોતિ – 'યંનૂનાહં સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય'ન્તિ. સો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં અનભિહિંસમાનો સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તં નિમિત્તં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ સ્વાધિટ્ઠિતં અધિટ્ઠાતિ.

''તસ્સ એવં હોતિ – 'યંનૂનાહં સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય'ન્તિ. સો સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં અનભિહિંસમાનો સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તં તદેવ સમાપત્તિં સમાપજ્જતિપિ વુટ્ઠાતિપિ, તસ્સ મુદુ ચિત્તં હોતિ કમ્મઞ્ઞં. મુદુના કમ્મઞ્ઞેન ચિત્તેન અપ્પમાણો સમાધિ હોતિ સુભાવિતો. સો અપ્પમાણેન સમાધિના સુભાવિતેન યસ્સ યસ્સ અભિઞ્ઞાસચ્છિકરણીયસ્સ ધમ્મસ્સ ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ અભિઞ્ઞાસચ્છિકિરિયાય તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિ આયતને.

‘‘સો સચે આકઙ્ખતિ – ‘અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભવેય્યં, એકોપિ હુત્વા બહુધા અસ્સં, બહુધાપિ હુત્વા એકો અસ્સં...પે॰... યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેય્ય’ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિ આયતને.

‘‘સો સચે આકઙ્ખતિ – દિબ્બાય સોતધાતુયા...પે॰... સતિ સતિ આયતને.

‘‘સો સચે આકઙ્ખતિ – ‘પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનેય્યં, સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વીતરાગં વા ચિત્તં વીતરાગં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, સદોસં વા ચિત્તં સદોસં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વીતદોસં વા ચિત્તં વીતદોસં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, સમોહં વા ચિત્તં સમોહં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વીતમોહં વા ચિત્તં... સંખિત્તં વા ચિત્તં... વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં... મહગ્ગતં વા ચિત્તં... અમહગ્ગતં વા ચિત્તં... સઉત્તરં વા ચિત્તં... અનુત્તરં વા ચિત્તં... સમાહિતં વા ચિત્તં... અસમાહિતં વા ચિત્તં... વિમુત્તં વા ચિત્તં... અવિમુત્તં વા ચિત્તં અવિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનેય્ય’ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિ આયતને.

‘‘સો સચે આકઙ્ખતિ – ‘અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરેય્યં, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો... પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરેય્ય’ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિ આયતને.

‘‘સો સચે આકઙ્ખતિ – ‘દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન...પે॰... યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનેય્ય’ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિ આયતને.

‘‘સો સચે આકઙ્ખતિ – ‘આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય’ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિ આયતને’’તિ. ચતુત્થં.

૫. ઝાનસુત્તં

૩૬. ‘‘પઠમમ્પાહં , ભિક્ખવે, ઝાનં નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામિ ; દુતિયમ્પાહં, ભિક્ખવે, ઝાનં નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામિ; તતિયમ્પાહં, ભિક્ખવે, ઝાનં નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામિ; ચતુત્થમ્પાહં, ભિક્ખવે, ઝાનં નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામિ; આકાસાનઞ્ચાયતનમ્પાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામિ; વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનમ્પાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામિ; આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનમ્પાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામિ; નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનમ્પાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામિ; સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધમ્પાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામિ.

‘‘‘પઠમમ્પાહં, ભિક્ખવે, ઝાનં નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામી’તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ

રૂપગતં વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં, તે ધમ્મે અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો સમનુપસ્સતિ. સો તેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પટિવાપેતિ [પતિટ્ઠાપેતિ (સ્યા॰), પટિપાદેતિ (ક॰) મ॰ નિ॰ ૨.૧૩૩ પસ્સિતબ્બં]. સો તેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પટિવાપેત્વા [પતિટ્ઠાપેત્વા (સ્યા॰), પટિપાદેત્વા (ક॰)] અમતાય ધાતુયા ચિત્તં ઉપસંહરતિ – 'એતં સન્તં એતં પણીતં યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન'ન્તિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ. નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ, તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ઇસ્સાસો વા ઇસ્સાસન્તેવાસી વા તિણપુરિસરૂપકે વા મત્તિકાપુઞ્જે વા યોગ્ગં કરિત્વા, સો અપરેન સમયેન દૂરેપાતી ચ હોતિ અક્ખણવેધી ચ મહતો ચ કાયસ્સ પદાલેતા [પદાલિતા (ક॰) અ॰ નિ॰ ૩.૧૩૪; ૪.૧૮૧]; એવમેવં ખો , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ રૂપગતં વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં, તે ધમ્મે અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો સમનુપસ્સતિ. સો તેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પટિવાપેતિ . સો તેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પટિવાપેત્વા અમતાય ધાતુયા ચિત્તં ઉપસંહરતિ – 'એતં સન્તં એતં પણીતં યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન'ન્તિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ. નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ, તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. 'પઠમમ્પાહં , ભિક્ખવે, ઝાનં નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામી'તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

''દુતિયમ્પાહં, ભિક્ખવે, ઝાનં નિસ્સાય...પે॰... તતિયમ્પાહં, ભિક્ખવે, ઝાનં નિસ્સાય... 'ચતુત્થમ્પાહં, ભિક્ખવે, ઝાનં નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામી'તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ રૂપગતં વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં, તે ધમ્મે અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો સમનુપસ્સતિ. સો તેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પટિવાપેતિ. સો તેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પટિવાપેત્વા અમતાય ધાતુયા ચિત્તં ઉપસંહરતિ – 'એતં સન્તં એતં પણીતં યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન'ન્તિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ. નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ, તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા.

''સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, ઇસ્સાસો વા ઇસ્સાસન્તેવાસી વા તિણપુરિસરૂપકે વા મત્તિકાપુઞ્જે વા યોગ્ગં કરિત્વા, સો અપરેન સમયેન દૂરેપાતી ચ હોતિ અક્ખણવેધી ચ મહતો ચ કાયસ્સ પદાલેતા ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના, દુક્ખસ્સ ચ પહાના, પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ રૂપગતં વેદનાગતં...પે॰... અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. 'ચતુત્થમ્પાહં , ભિક્ખવે, ઝાનં નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામી'તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘‘આકાસાનઞ્ચાયતનમ્પાહં, ભિક્ખવે, ઝાનં નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામી’તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં, તે ધમ્મે અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો સમનુપસ્સતિ. સો તેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પટિવાપેતિ. સો તેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પટિવાપેત્વા અમતાય ધાતુયા ચિત્તં ઉપસંહરતિ – ‘એતં સન્તં એતં પણીતં યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન’ન્તિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ. નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ, તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ઇસ્સાસો વા ઇસ્સાસન્તેવાસી વા તિણપુરિસરૂપકે વા મત્તિકાપુઞ્જે વા યોગ્ગં કરિત્વા, સો અપરેન સમયેન દૂરેપાતી ચ હોતિ અક્ખણવેધી ચ મહતો ચ કાયસ્સ પદાલેતા; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં...પે॰... અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. ‘આકાસાનઞ્ચાયતનમ્પાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામી’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘‘વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનમ્પાહં , ભિક્ખવે, નિસ્સાય...પે॰... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનમ્પાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામી’તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં . કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં, તે ધમ્મે અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો સમનુપસ્સતિ. સો તેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પટિવાપેતિ. સો તેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પટિવાપેત્વા અમતાય ધાતુયા ચિત્તં ઉપસંહરતિ – ‘એતં સન્તં એતં પણીતં યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન’ન્તિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ. નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ, તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ઇસ્સાસો વા ઇસ્સાસન્તેવાસી વા તિણપુરિસરૂપકે વા મત્તિકાપુઞ્જે વા યોગ્ગં કરિત્વા, સો અપરેન સમયેન દૂરેપાતી ચ હોતિ અક્ખણવેધી ચ મહતો ચ કાયસ્સ પદાલેતા; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં, તે ધમ્મે અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો સમનુપસ્સતિ. સો તેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પટિવાપેતિ. સો તેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પટિવાપેત્વા અમતાય ધાતુયા ચિત્તં ઉપસંહરતિ – ‘એતં સન્તં એતં પણીતં યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન’ન્તિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ. નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ, તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા.
‘આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનમ્પાહં, નિસ્સાય આસવાનં ખયં વદામી’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

''ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, યાવતા સઞ્ઞાસમાપત્તિ તાવતા અઞ્ઞાપટિવેધો. યાનિ ચ ખો ઇમાનિ, ભિક્ખવે, નિસ્સાય દ્વે આયતનાનિ – નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ ચ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધો ચ, ઝાયીહેતે , ભિક્ખવે, સમાપત્તિકુસલેહિ સમાપત્તિવુટ્ઠાનકુસલેહિ સમાપજ્જિત્વા વુટ્ઠહિત્વા સમ્મા અક્ખાતબ્બાનીતિ વદામી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. આનન્દસુત્તં

૩૭. એકં સમયં આયસ્મા આનન્દો કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. તત્ર ખો આયસ્મા આનન્દો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''આવુસો ભિક્ખવે''તિ. ''આવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો આનન્દસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા આનન્દો એતદવોચ –

''અચ્છરિયં, આવુસો, અબ્ભુતં, આવુસો! યાવઞ્ચિદં તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સમ્બાધે ઓકાસાધિગમો અનુબુદ્ધો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય. તદેવ નામ ચક્ખું ભવિસ્સતિ તે રૂપા તઞ્ચાયતનં નો પટિસંવેદિસ્સતિ [પટિસંવેદયતિ (ક॰)]. તદેવ નામ સોતં ભવિસ્સતિ તે સદ્દા તઞ્ચાયતનં નો પટિસંવેદિસ્સતિ. તદેવ નામ ઘાનં ભવિસ્સતિ તે ગન્ધા તઞ્ચાયતનં નો પટિસંવેદિસ્સતિ. સાવ નામ જિવ્હા ભવિસ્સતિ તે રસા તઞ્ચાયતનં નો પટિસંવેદિસ્સતિ. સોવ નામ કાયો ભવિસ્સતિ તે ફોટ્ઠબ્બા તઞ્ચાયતનં નો પટિસંવેદિસ્સતી''તિ.

એવં વુત્તે આયસ્મા ઉદાયી આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ''સઞ્ઞીમેવ નુ ખો, આવુસો આનન્દ, તદાયતનં નો પટિસંવેદેતિ ઉદાહુ અસઞ્ઞી''તિ? ''સઞ્ઞીમેવ ખો, આવુસો, તદાયતનં નો પટિસંવેદેતિ, નો અસઞ્ઞી''તિ.

''કિંસઞ્ઞી પનાવુસો, તદાયતનં નો પટિસંવેદેતી''તિ? ''ઇધાવુસો, ભિક્ખુ, સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા 'અનન્તો આકાસો'તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એવંસઞ્ઞીપિ ખો, આવુસો, તદાયતનં નો પટિસંવેદેતિ.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'અનન્તં વિઞ્ઞાણ'ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એવંસઞ્ઞીપિ ખો, આવુસો, તદાયતનં નો પટિસંવેદેતિ.

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'નત્થિ કિઞ્ચી'તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એવંસઞ્ઞીપિ ખો , આવુસો, તદાયતનં નો પટિસંવેદેતી''તિ.

''એકમિદાહં, આવુસો, સમયં સાકેતે વિહરામિ અઞ્જનવને મિગદાયે. અથ ખો, આવુસો, જટિલવાસિકા [જટિલગાહિયા (સી॰ પી॰), જડિલભાગિકા (સ્યા॰)] ભિક્ખુની યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતા ખો, આવુસો, જટિલવાસિકા ભિક્ખુની મં એતદવોચ – 'યાયં, ભન્તે આનન્દ, સમાધિ ન ચાભિનતો ન ચાપનતો ન ચ સસઙ્ખારનિગ્ગય્હવારિતગતો [સસઙ્ખારનિગ્ગય્હવારિતવતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), સસઙ્ખારનિગ્ગય્હવારિવાવટો (ક॰) અ॰ નિ॰ ૩.૧૦૨; ૫.૨૭; દી॰ નિ॰ ૩.૩૫૫], વિમુત્તત્તા ઠિતો, ઠિતત્તા સન્તુસિતો, સન્તુસિતત્તા નો પરિતસ્સતિ. અયં, ભન્તે આનન્દ, સમાધિ કિંફલો વુત્તો ભગવતા'''તિ?

‘‘એવં વુત્તે, સોહં, આવુસો, જટિલવાસિકં ભિક્ખુનિં એતદવોચં – ‘યાયં, ભગિનિ, સમાધિ ન ચાભિનતો ન ચાપનતો ન ચ સસઙ્ખારનિગ્ગય્હવારિતગતો, વિમુત્તત્તા ઠિતો, ઠિતત્તા સન્તુસિતો, સન્તુસિતત્તા નો પરિતસ્સતિ. અયં, ભગિનિ, સમાધિ અઞ્ઞાફલો વુત્તો ભગવતા’તિ. એવંસઞ્ઞીપિ ખો, આવુસો, તદાયતનં નો પટિસંવેદેતી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. લોકાયતિકસુત્તં

૩૮. અથ ખો દ્વે લોકાયતિકા બ્રાહ્મણા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે બ્રાહ્મણા ભગવન્તં એતદવોચું –

‘‘પૂરણો, ભો ગોતમ, કસ્સપો સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી અપરિસેસં ઞાણદસ્સનં પટિજાનાતિ – ‘ચરતો ચ મે તિટ્ઠતો ચ સુત્તસ્સ ચ જાગરસ્સ ચ સતતં સમિતં ઞાણદસ્સનં પચ્ચુપટ્ઠિત’ન્તિ. સો એવમાહ – ‘અહં અનન્તેન ઞાણેન અનન્તં લોકં જાનં પસ્સં વિહરામી’તિ. અયમ્પિ [અયમ્પિ હિ (સ્યા॰ ક॰)], ભો ગોતમ, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી અપરિસેસં ઞાણદસ્સનં પટિજાનાતિ – ‘ચરતો ચ મે તિટ્ઠતો ચ સુત્તસ્સ ચ જાગરસ્સ ચ સતતં સમિતં ઞાણદસ્સનં પચ્ચુપટ્ઠિત’ન્તિ. સો [સોપિ (?)] એવમાહ – ‘અહં અનન્તેન ઞાણેન અનન્તં લોકં જાનં પસ્સં વિહરામી’તિ. ઇમેસં, ભો ગોતમ, ઉભિન્નં ઞાણવાદાનં ઉભિન્નં અઞ્ઞમઞ્ઞં વિપચ્ચનીકવાદાનં કો સચ્ચં આહ કો મુસા’’તિ?

‘‘અલં, બ્રાહ્મણા! તિટ્ઠતેતં – ‘ઇમેસં ઉભિન્નં ઞાણવાદાનં ઉભિન્નં અઞ્ઞમઞ્ઞં વિપચ્ચનીકવાદાનં કો સચ્ચં આહ કો મુસા’તિ. ધમ્મં વો, બ્રાહ્મણા, દેસેસ્સામિ, તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભો’’તિ ખો તે બ્રાહ્મણા ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘સેય્યથાપિ, બ્રાહ્મણા, ચત્તારો પુરિસા ચતુદ્દિસા ઠિતા પરમેન જવેન ચ સમન્નાગતા પરમેન ચ પદવીતિહારેન. તે એવરૂપેન જવેન સમન્નાગતા અસ્સુ, સેય્યથાપિ નામ દળ્હધમ્મા [દળ્હધમ્મો (સબ્બત્થ) અ॰ નિ॰ ૪.૪૫; મ॰ નિ॰ ૧.૧૧૬ ચ, તંસંવણ્ણનાટીકાયો ચ મોગ્ગલ્લાનબ્યાકરણઞ્ચ ઓલોકેતબ્બા] ધનુગ્ગહો સિક્ખિતો કતહત્થો કતૂપાસનો લહુકેન અસનેન અપ્પકસિરેન તિરિયં તાલચ્છાયં [તાલચ્છાતિં (સી॰ સ્યા॰ પી॰), તાલચ્છાદિં (ક॰) અ॰ નિ॰ ૪.૪૫; મ॰ નિ॰ ૧.૧૬૧ પસ્સિતબ્બં] અતિપાતેય્ય; એવરૂપેન ચ પદવીતિહારેન, સેય્યથાપિ નામ પુરત્થિમા સમુદ્દા પચ્છિમો સમુદ્દો અથ પુરત્થિમાય દિસાય ઠિતો પુરિસો એવં વદેય્ય – ‘અહં ગમનેન લોકસ્સ અન્તં પાપુણિસ્સામી’તિ. સો અઞ્ઞત્રેવ અસિતપીતખાયિતસાયિતા અઞ્ઞત્ર ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મા અઞ્ઞત્ર નિદ્દાકિલમથપટિવિનોદના વસ્સસતાયુકો વસ્સસતજીવી વસ્સસતં ગન્ત્વા અપ્પત્વાવ લોકસ્સ અન્તં અન્તરા કાલં કરેય્ય. અથ પચ્છિમાય દિસાય...પે॰... અથ ઉત્તરાય દિસાય... અથ દક્ખિણાય દિસાય ઠિતો પુરિસો એવં વદેય્ય – ‘અહં ગમનેન લોકસ્સ અન્તં પાપુણિસ્સામી’તિ. સો અઞ્ઞત્રેવ અસિતપીતખાયિતસાયિતા અઞ્ઞત્ર ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મા અઞ્ઞત્ર નિદ્દાકિલમથપટિવિનોદના વસ્સસતાયુકો વસ્સસતજીવી વસ્સસતં ગન્ત્વા અપ્પત્વાવ લોકસ્સ અન્તં અન્તરા કાલં કરેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? નાહં, બ્રાહ્મણા, એવરૂપાય સન્ધાવનિકાય લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં દટ્ઠેય્યં પત્તેય્યન્તિ વદામિ. ન ચાહં, બ્રાહ્મણા, અપ્પત્વાવ લોકસ્સ અન્તં દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયં વદામિ.

‘‘પચ્છિમે, બ્રાહ્મણા, કામગુણા અરિયસ્સ વિનયે લોકોતિ વુચ્ચતિ. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા; સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા...પે॰... ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા... જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા... કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા; ઇમે ખો, બ્રાહ્મણા, પઞ્ચ કામગુણા અરિયસ્સ વિનયે લોકોતિ વુચ્ચતિ.

‘‘ઇધ, બ્રાહ્મણા, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણા, ‘ભિક્ખુ લોકસ્સ અન્તમાગમ્મ, લોકસ્સ અન્તે વિહરતિ’. તમઞ્ઞે એવમાહંસુ – ‘અયમ્પિ લોકપરિયાપન્નો, અયમ્પિ અનિસ્સટો લોકમ્હા’તિ. અહમ્પિ હિ [અહમ્પિ (સી॰ પી॰)], બ્રાહ્મણા, એવં વદામિ – ‘અયમ્પિ લોકપરિયાપન્નો, અયમ્પિ અનિસ્સટો લોકમ્હા’’’તિ.

‘‘પુન ચપરં, બ્રાહ્મણા, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા...પે॰... દુતિયં ઝાનં... તતિયં ઝાનં... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણા, ‘ભિક્ખુ લોકસ્સ અન્તમાગમ્મ લોકસ્સ અન્તે વિહરતિ’. તમઞ્ઞે એવમાહંસુ – ‘અયમ્પિ લોકપરિયાપન્નો, અયમ્પિ અનિસ્સટો લોકમ્હા’તિ. અહમ્પિ હિ, બ્રાહ્મણા, એવં વદામિ – ‘અયમ્પિ લોકપરિયાપન્નો, અયમ્પિ અનિસ્સટો લોકમ્હા’’’તિ.

‘‘પુન ચપરં, બ્રાહ્મણા, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણા, ‘ભિક્ખુ લોકસ્સ અન્તમાગમ્મ લોકસ્સ અન્તે વિહરતિ’. તમઞ્ઞે એવમાહંસુ – ‘અયમ્પિ લોકપરિયાપન્નો, અયમ્પિ અનિસ્સટો લોકમ્હા’તિ . અહમ્પિ હિ, બ્રાહ્મણા, એવં વદામિ – ‘અયમ્પિ લોકપરિયાપન્નો, અયમ્પિ અનિસ્સટો લોકમ્હા’’’તિ.

‘‘પુન ચપરં, બ્રાહ્મણા, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ...પે॰... સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ...પે॰... સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણા , ‘ભિક્ખુ લોકસ્સ અન્તમાગમ્મ લોકસ્સ અન્તે વિહરતિ’. તમઞ્ઞે એવમાહંસુ – ‘અયમ્પિ લોકપરિયાપન્નો, અયમ્પિ અનિસ્સટો લોકમ્હા’તિ. અહમ્પિ હિ, બ્રાહ્મણા, એવં વદામિ – ‘અયમ્પિ લોકપરિયાપન્નો, અયમ્પિ અનિસ્સટો લોકમ્હા’’’તિ.

‘‘પુન ચપરં, બ્રાહ્મણા, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણા, ‘ભિક્ખુ લોકસ્સ અન્તમાગમ્મ લોકસ્સ અન્તે વિહરતિ તિણ્ણો લોકે વિસત્તિક’’’ન્તિ. સત્તમં.

૮. દેવાસુરસઙ્ગામસુત્તં

૩૯. ‘‘ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, દેવાસુરસઙ્ગામો સમુપબ્યૂળ્હો [સમુપબ્બૂળ્હો (સી॰ પી॰)] અહોસિ. તસ્મિં ખો પન, ભિક્ખવે, સઙ્ગામે અસુરા જિનિંસુ, દેવા પરાજયિંસુ [પરાજિયિંસુ (સી॰ સ્યા॰ ક॰)]. પરાજિતા ચ, ભિક્ખવે, દેવા [દેવા ભીતા (પી॰)] અપયિંસુયેવ [અપયંસ્વેવ (સી॰)] ઉત્તરેનાભિમુખા, અભિયિંસુ [અભિયંસુ (સી॰)] અસુરા. અથ ખો, ભિક્ખવે, દેવાનં એતદહોસિ – ‘અભિયન્તેવ ખો અસુરા. યંનૂન મયં દુતિયમ્પિ અસુરેહિ

સઙ્ગામેય્યામા’તિ. દુતિયમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, દેવા અસુરેહિ સઙ્ગામેસું. દુતિયમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, અસુરાવ જિનિંસુ, દેવા પરાજયિંસુ. પરાજિતા ચ, ભિક્ખવે, દેવા અપયિંસુયેવ ઉત્તરેનાભિમુખા, અભિયિંસુ અસુરા’’.

અથ ખો, ભિક્ખવે, દેવાનં એતદહોસિ – ‘અભિયન્તેવ ખો અસુરા. યંનૂન મયં તતિયમ્પિ અસુરેહિ સઙ્ગામેય્યામા’તિ. તતિયમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, દેવા અસુરેહિ સઙ્ગામેસું. તતિયમ્પિ ખો , ભિક્ખવે, અસુરાવ જિનિંસુ, દેવા પરાજયિંસુ. પરાજિતા ચ, ભિક્ખવે, દેવા ભીતા દેવપુરંયેવ પવિસિંસુ. દેવપુરગતાનઞ્ચ પન [પુન (ક॰)], ભિક્ખવે, દેવાનં એતદહોસિ – ‘ભીરુત્તાનગતેન ખો દાનિ મયં એતરહિ અત્તના વિહરામ અકરણીયા અસુરેહી’તિ. અસુરાનમ્પિ, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘ભીરુત્તાનગતેન ખો દાનિ દેવા એતરહિ અત્તના વિહરન્તિ અકરણીયા અમ્હેહી’તિ.

‘‘ભૂતપુબ્બં , ભિક્ખવે, દેવાસુરસઙ્ગામો સમુપબ્યૂળ્હો અહોસિ. તસ્મિં ખો પન, ભિક્ખવે, સઙ્ગામે દેવા જિનિંસુ, અસુરા પરાજયિંસુ. પરાજિતા ચ, ભિક્ખવે, અસુરા અપયિંસુયેવ દક્ખિણેનાભિમુખા, અભિયિંસુ દેવા. અથ ખો, ભિક્ખવે, અસુરાનં એતદહોસિ – ‘અભિયન્તેવ ખો દેવા. યંનૂન મયં દુતિયમ્પિ દેવેહિ સઙ્ગામેય્યામા’તિ. દુતિયમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, અસુરા દેવેહિ સઙ્ગામેસું. દુતિયમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, દેવા જિનિંસુ, અસુરા પરાજયિંસુ. પરાજિતા ચ, ભિક્ખવે, અસુરા અપયિંસુયેવ દક્ખિણેનાભિમુખા, અભિયિંસુ દેવા’’.

અથ ખો, ભિક્ખવે, અસુરાનં એતદહોસિ – ‘અભિયન્તેવ ખો દેવા. યંનૂન મયં તતિયમ્પિ દેવેહિ સઙ્ગામેય્યામા’તિ. તતિયમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, અસુરા દેવેહિ સઙ્ગામેસું. તતિયમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, દેવા જિનિંસુ, અસુરા પરાજયિંસુ. પરાજિતા ચ, ભિક્ખવે, અસુરા ભીતા અસુરપુરંયેવ પવિસિંસુ. અસુરપુરગતાનઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, અસુરાનં એતદહોસિ – ‘ભીરુત્તાનગતેન ખો દાનિ મયં એતરહિ અત્તના વિહરામ અકરણીયા દેવેહી’તિ. દેવાનમ્પિ, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘ભીરુત્તાનગતેન ખો દાનિ અસુરા એતરહિ અત્તના વિહરન્તિ અકરણીયા અમ્હેહી’તિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, યસ્મિં સમયે ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, તસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે ભિક્ખુસ્સ એવં હોતિ – ‘ભીરુત્તાનગતેન ખો દાનાહં એતરહિ અત્તના વિહરામિ અકરણીયો મારસ્સા’તિ . મારસ્સાપિ, ભિક્ખવે, પાપિમતો એવં હોતિ – ‘ભીરુત્તાનગતેન ખો દાનિ ભિક્ખુ એતરહિ અત્તના વિહરતિ અકરણીયો મય્હ’’’ન્તિ.

‘‘યસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં… તતિયં ઝાનં… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, તસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે ભિક્ખુસ્સ એવં હોતિ – ‘ભીરુત્તાનગતેન ખો દાનાહં એતરહિ અત્તના વિહરામિ અકરણીયો મારસ્સા’તિ. મારસ્સાપિ, ભિક્ખવે, પાપિમતો એવં હોતિ – ‘ભીરુત્તાનગતેન ખો દાનિ ભિક્ખુ એતરહિ અત્તના વિહરતિ, અકરણીયો મય્હ’’’ન્તિ.

‘‘યસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ‘ભિક્ખુ અન્તમકાસિ મારં, અપદં વધિત્વા મારચક્ખું અદસ્સનં ગતો પાપિમતો તિણ્ણો લોકે વિસત્તિક’’’ન્તિ.

‘‘યસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ... સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ... સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ... સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ‘ભિક્ખુ અન્તમકાસિ મારં, અપદં વધિત્વા મારચક્ખું અદસ્સનં ગતો પાપિમતો તિણ્ણો લોકે વિસત્તિક’’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. નાગસુત્તં

૪૦. ‘‘યસ્મિં , ભિક્ખવે, સમયે આરઞ્ઞિકસ્સ નાગસ્સ ગોચરપસુતસ્સ હત્થીપિ હત્થિનિયોપિ હત્થિકલભાપિ હત્થિચ્છાપાપિ પુરતો પુરતો ગન્ત્વા તિણગ્ગાનિ છિન્દન્તિ, તેન, ભિક્ખવે, આરઞ્ઞિકો નાગો અટ્ટીયતિ હરાયતિ જિગુચ્છતિ. યસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે આરઞ્ઞિકસ્સ નાગસ્સ ગોચરપસુતસ્સ હત્થીપિ હત્થિનિયોપિ હત્થિકલભાપિ હત્થિચ્છાપાપિ ઓભગ્ગોભગ્ગં સાખાભઙ્ગં ખાદન્તિ, તેન, ભિક્ખવે, આરઞ્ઞિકો નાગો અટ્ટીયતિ હરાયતિ જિગુચ્છતિ. યસ્મિં , ભિક્ખવે, સમયે આરઞ્ઞિકસ્સ નાગસ્સ ઓગાહં ઓતિણ્ણસ્સ હત્થીપિ હત્થિનિયોપિ હત્થિકલભાપિ હત્થિચ્છાપાપિ પુરતો પુરતો ગન્ત્વા સોણ્ડાય ઉદકં આલોળેન્તિ, તેન, ભિક્ખવે, આરઞ્ઞિકો નાગો અટ્ટીયતિ હરાયતિ જિગુચ્છતિ. યસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે આરઞ્ઞિકસ્સ નાગસ્સ ઓગાહા ઉત્તિણ્ણસ્સ હત્થિનિયો કાયં ઉપનિઘંસન્તિયો ગચ્છન્તિ, તેન, ભિક્ખવે, આરઞ્ઞિકો નાગો અટ્ટીયતિ હરાયતિ જિગુચ્છતિ.

‘‘તસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે આરઞ્ઞિકસ્સ નાગસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો એતરહિ આકિણ્ણો વિહરામિ હત્થીહિ હત્થિનીહિ હત્થિકલભેહિ હત્થિચ્છાપેહિ . છિન્નગ્ગાનિ ચેવ તિણાનિ ખાદામિ, ઓભગ્ગોભગ્ગઞ્ચ મે સાખાભઙ્ગં ખાદન્તિ [ખાદિતં (સ્યા॰ ક॰) મહાવ॰ ૪૬૭ પસ્સિતબ્બં], આવિલાનિ ચ પાનીયાનિ પિવામિ, ઓગાહા ચ [ઓગાહાપિ ચ (સ્યા॰ ક॰) મહાવ॰ ૪૬૭ પસ્સિતબ્બં] મે ઉત્તિણ્ણસ્સ હત્થિનિયો કાયં ઉપનિઘંસન્તિયો ગચ્છન્તિ. યંનૂનાહં એકો ગણસ્મા વૂપકટ્ઠો વિહરેય્ય’ન્તિ. સો અપરેન સમયેન એકો ગણસ્મા વૂપકટ્ઠો વિહરતિ, અચ્છિન્નગ્ગાનિ ચેવ તિણાનિ ખાદતિ, ઓભગ્ગોભગ્ગઞ્ચસ્સ સાખાભઙ્ગં ન ખાદન્તિ [ન ઓભગ્ગોભગ્ગઞ્ચ સાખાભઙ્ગં ખાદતિ (સ્યા॰ ક॰)], અનાવિલાનિ ચ પાનીયાનિ પિવતિ, ઓગાહા ચસ્સ ઉત્તિણ્ણસ્સ ન હત્થિનિયો કાયં ઉપનિઘંસન્તિયો ગચ્છન્તિ.

‘‘તસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે આરઞ્ઞિકસ્સ નાગસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો પુબ્બે આકિણ્ણો વિહાસિં હત્થીહિ હત્થિનીહિ હત્થિકલભેહિ હત્થિચ્છાપેહિ, છિન્નગ્ગાનિ ચેવ તિણાનિ ખાદિં, ઓભગ્ગોભગ્ગઞ્ચ મે સાખાભઙ્ગં ખાદિંસુ, આવિલાનિ ચ પાનીયાનિ અપાયિં, ઓગાહા [એત્થ પિસદ્દો સબ્બત્થપિ નત્થિ] ચ મે ઉત્તિણ્ણસ્સ હત્થિનિયો કાયં ઉપનિઘંસન્તિયો અગમંસુ. સોહં એતરહિ એકો ગણસ્મા વૂપકટ્ઠો વિહરામિ, અચ્છિન્નગ્ગાનિ ચેવ તિણાનિ ખાદામિ, ઓભગ્ગોભગ્ગઞ્ચ મે સાખાભઙ્ગં ન ખાદન્તિ, અનાવિલાનિ ચ પાનીયાનિ પિવામિ, ઓગાહા ચ મે ઉત્તિણ્ણસ્સ ન હત્થિનિયો કાયં ઉપનિઘંસન્તિયો ગચ્છન્તી’તિ. સો સોણ્ડાય સાખાભઙ્ગં ભઞ્જિત્વા સાખાભઙ્ગેન કાયં પરિમજ્જિત્વા અત્તમનો સોણ્ડં સંહરતિ [કણ્ડું સંહન્તિ (સી॰ પી॰) કણ્ડું સંહનતિ (સ્યા॰), એત્થ કણ્ડુવનદુક્ખં વિનેતીતિ અત્થો],.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, યસ્મિં સમયે ભિક્ખુ આકિણ્ણો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ ભિક્ખુનીહિ ઉપાસકેહિ ઉપાસિકાહિ રઞ્ઞા રાજમહામત્તેહિ તિત્થિયેહિ તિત્થિયસાવકેહિ, તસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે ભિક્ખુસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો એતરહિ આકિણ્ણો વિહરામિ ભિક્ખૂહિ ભિક્ખુનીહિ ઉપાસકેહિ ઉપાસિકાહિ રઞ્ઞા રાજમહામત્તેહિ તિત્થિયેહિ

તિત્થિયસાવકેહિ. યંનૂનાહં એકો ગણસ્મા વૂપકટ્ઠો વિહરેય્ય’ન્તિ. સો વિવિત્તં સેનાસનં ભજતિ અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં પબ્બતં કન્દરં ગિરિગુહં સુસાનં વનપત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં . સો અરઞ્ઞગતો વા રુક્ખમૂલગતો વા સુઞ્ઞાગારગતો વા નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા.

‘‘સો અભિજ્ઝં લોકે પહાય વિગતાભિજ્ઝેન ચેતસા વિહરતિ, અભિજ્ઝાય ચિત્તં પરિસોધેતિ; બ્યાપાદપદોસં પહાય અબ્યાપન્નચિત્તો વિહરતિ સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી, બ્યાપાદપદોસા ચિત્તં પરિસોધેતિ; થિનમિદ્ધં પહાય વિગતથિનમિદ્ધો વિહરતિ આલોકસઞ્ઞી સતો સમ્પજાનો, થિનમિદ્ધા ચિત્તં પરિસોધેતિ; ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં પહાય અનુદ્ધતો વિહરતિ અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચા ચિત્તં પરિસોધેતિ; વિચિકિચ્છં પહાય તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિહરતિ અકથંકથી કુસલેસુ ધમ્મેસુ, વિચિકિચ્છાય ચિત્તં પરિસોધેતિ. સો ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો અત્તમનો સોણ્ડં સંહરતિ [કણ્ડું સંહન્તિ (સી॰ પી॰), કણ્ડું સંહનતિ (સ્યા॰), એત્થ કણ્ડુવનસદિસં ઝાનપટિપક્ખં કિલેસદુક્ખં વિનેતીતિ અત્થો]. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં… તતિયં ઝાનં… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો અત્તમનો સોણ્ડં સંહરતિ.

‘‘સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો અત્તમનો સોણ્ડં સંહરતિ. સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ… સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ… સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ… સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. સો અત્તમનો સોણ્ડં સંહરતી’’તિ. નવમં.

૧૦. તપુસ્સસુત્તં

૪૧. એકં સમયં ભગવા મલ્લેસુ વિહરતિ ઉરુવેલકપ્પં નામ મલ્લાનં નિગમો. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય ઉરુવેલકપ્પં પિણ્ડાય પાવિસિ. ઉરુવેલકપ્પે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ‘‘ઇધેવ તાવ ત્વં, આનન્દ, હોહિ, યાવાહં મહાવનં અજ્ઝોગાહામિ દિવાવિહારાયા’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. અથ ખો ભગવા મહાવનં અજ્ઝોગાહેત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસીદિ.

અથ ખો તપુસ્સો ગહપતિ યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો તપુસ્સો ગહપતિ આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ –

‘‘મયં, ભન્તે આનન્દ, ગિહી કામભોગિનો કામારામા કામરતા કામસમ્મુદિતા. તેસં નો, ભન્તે, અમ્હાકં ગિહીનં કામભોગીનં કામારામાનં કામરતાનં કામસમ્મુદિતાનં પપાતો વિય ખાયતિ, યદિદં નેક્ખમ્મં. સુતં મેતં, ભન્તે, ‘ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે દહરાનં દહરાનં ભિક્ખૂનં નેક્ખમ્મે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’ [પસ્સતં (?)]. તયિદં, ભન્તે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ભિક્ખૂનં બહુના જનેન વિસભાગો, યદિદં નેક્ખમ્મ’’ન્તિ.

“અત્થિ ખો એતં, ગહપતિ, કથાપાભતં ભગવન્તં દસ્સનાય. આયામ, ગહપતિ, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિસ્સામ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતો એતમત્થં આરોચેસ્સામ. યથા નો ભગવા બ્યાકરિસ્સતિ તથા નં ધારેસ્સામા”તિ.

“એવં, ભન્તે”તિ ખો તપુસ્સો ગહપતિ આયસ્મતો આનન્દસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો તપુસ્સેન ગહપતિના સદ્ધિં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ –

“અયં , ભન્તે, તપુસ્સો ગહપતિ એવમાહ – ‘મયં, ભન્તે આનન્દ, ગિહી કામભોગિનો કામારામા કામરતા કામસમ્મુદિતા, તેસં નો ભન્તે, અમ્હાકં ગિહીનં કામભોગીનં કામારામાનં કામરતાનં કામસમ્મુદિતાનં પપાતો વિય ખાયતિ, યદિદં નેક્ખમ્મં’. સુતં મેતં, ભન્તે, ‘ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે દહરાનં દહરાનં ભિક્ખૂનં નેક્ખમ્મે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. તયિદં, ભન્તે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ભિક્ખૂનં બહુના જનેન વિસભાગો યદિદં નેક્ખમ્મ’”ન્તિ.

“એવમેતં, આનન્દ, એવમેતં, આનન્દ! મય્હમ્પિ ખો, આનન્દ, પુબ્બેવ સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – ‘સાધુ નેક્ખમ્મં , સાધુ પવિવેકો’તિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, નેક્ખમ્મે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘કો નુ ખો હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મે નેક્ખમ્મે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’? તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘કામેસુ ખો મે આદીનવો અદિટ્ઠો, સો ચ મે અબહુલીકતો, નેક્ખમ્મે ચ આનિસંસો અનધિગતો, સો ચ મે અનાસેવિતો . તસ્મા મે નેક્ખમ્મે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘સચે ખો અહં કામેસુ આદીનવં દિસ્વા તં બહુલં કરેય્યં [બહુલીકરેય્યં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], નેક્ખમ્મે આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવેય્યં, ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ યં મે નેક્ખમ્મે ચિત્તં પક્ખન્દેય્ય પસીદેય્ય સન્તિટ્ઠેય્ય વિમુચ્ચેય્ય એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’. સો ખો અહં, આનન્દ, અપરેન સમયેન કામેસુ આદીનવં દિસ્વા તં બહુલમકાસિં, નેક્ખમ્મે આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવિં. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, નેક્ખમ્મે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. સો ખો અહં, આનન્દ, વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, ઇમિના વિહારેન વિહરતો કામસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો . સેય્યથાપિ, આનન્દ, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ મે કામસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો.

“તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય’ન્તિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, અવિતક્કે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘કો નુ ખો હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મે અવિતક્કે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’? તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘વિતક્કેસુ ખો મે આદીનવો અદિટ્ઠો, સો ચ મે અબહુલીકતો, અવિતક્કે ચ આનિસંસો અનધિગતો, સો ચ મે અનાસેવિતો. તસ્મા મે અવિતક્કે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ

પસ્સતો’. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘સચે ખો અહં વિતક્કેસુ આદીનવં દિસ્વા તં બહુલં કરેય્યં, અવિતક્કે આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવેય્યં, ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ યં મે અવિતક્કે ચિત્તં પક્ખન્દેય્ય પસીદેય્ય સન્તિટ્ઠેય્ય વિમુચ્ચેય્ય એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’. સો ખો અહં, આનન્દ, અપરેન સમયેન વિતક્કેસુ આદીનવં દિસ્વા તં બહુલમકાસિં, અવિતક્કે આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવિં. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, અવિતક્કે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. સો ખો અહં, આનન્દ, વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, ઇમિના વિહારેન વિહરતો વિતક્કસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ, આનન્દ, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ મે વિતક્કસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો.

‘‘તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરેય્યં સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેય્યં યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારીતિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય’ન્તિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, નિપ્પીતિકે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘કો નુ ખો હેતુ કો પચ્ચયો , યેન મે નિપ્પીતિકે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’? તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘પીતિયા ખો મે આદીનવો અદિટ્ઠો, સો ચ મે અબહુલીકતો, નિપ્પીતિકે ચ આનિસંસો અનધિગતો, સો ચ મે અનાસેવિતો. તસ્મા મે નિપ્પીતિકે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘સચે ખો અહં પીતિયા આદીનવં દિસ્વા તં બહુલં કરેય્યં, નિપ્પીતિકે આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવેય્યં, ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ યં મે નિપ્પીતિકે ચિત્તં પક્ખન્દેય્ય પસીદેય્ય સન્તિટ્ઠેય્ય વિમુચ્ચેય્ય એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’. સો ખો અહં, આનન્દ, અપરેન સમયેન પીતિયા આદીનવં દિસ્વા તં બહુલમકાસિં, નિપ્પીતિકે આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવિં. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, નિપ્પીતિકે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. સો ખો અહં, આનન્દ, પીતિયા ચ વિરાગા…પે॰… તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, ઇમિના વિહારેન વિહરતો પીતિસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ, આનન્દ, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ મે પીતિસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો.

‘‘તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય’ન્તિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, અદુક્ખમસુખે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘કો નુ ખો હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મે અદુક્ખમસુખે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’? તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘ઉપેક્ખાસુખે ખો મે આદીનવો અદિટ્ઠો, સો ચ મે અબહુલીકતો, અદુક્ખમસુખે ચ આનિસંસો અનધિગતો, સો ચ મે અનાસેવિતો. તસ્મા મે અદુક્ખમસુખે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘સચે ખો અહં ઉપેક્ખાસુખે આદીનવં દિસ્વા તં બહુલં કરેય્યં, અદુક્ખમસુખે આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવેય્યં, ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ યં મે અદુક્ખમસુખે ચિત્તં

પક્ખન્દેય્ય પસીદેય્ય સન્તિટ્ઠેય્ય વિમુચ્ચેય્ય એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’. સો ખો અહં, આનન્દ, અપરેન સમયેન ઉપેક્ખાસુખે આદીનવં દિસ્વા તં બહુલમકાસિં અદુક્ખમસુખે આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવિં. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, અદુક્ખમસુખે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. સો ખો અહં, આનન્દ, સુખસ્સ ચ પહાના...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, ઇમિના વિહારેન વિહરતો ઉપેક્ખાસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ, આનન્દ, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ મે ઉપેક્ખાસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો.

‘‘તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘‘અનન્તો આકાસો’’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય’ન્તિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, આકાસાનઞ્ચાયતને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘કો નુ ખો હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મે આકાસાનઞ્ચાયતને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’? તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘રૂપેસુ ખો મે આદીનવો અદિટ્ઠો, સો ચ અબહુલીકતો, આકાસાનઞ્ચાયતને ચ આનિસંસો અનધિગતો, સો ચ મે અનાસેવિતો. તસ્મા મે આકાસાનઞ્ચાયતને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘સચે ખો અહં રૂપેસુ આદીનવં દિસ્વા તં બહુલં કરેય્યં, આકાસાનઞ્ચાયતને આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવેય્યં, ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ યં મે આકાસાનઞ્ચાયતને ચિત્તં પક્ખન્દેય્ય પસીદેય્ય સન્તિટ્ઠેય્ય વિમુચ્ચેય્ય એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’. સો ખો અહં, આનન્દ, અપરેન સમયેન રૂપેસુ આદીનવં દિસ્વા તં બહુલમકાસિં, આકાસાનઞ્ચાયતને આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવિં. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, આકાસાનઞ્ચાયતને ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. સો ખો અહં, આનન્દ, સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, ઇમિના વિહારેન વિહરતો રૂપસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ, આનન્દ, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ મે રૂપસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો.

‘‘તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય’ન્તિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘કો નુ ખો હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મે વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’? તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘આકાસાનઞ્ચાયતને ખો મે આદીનવો અદિટ્ઠો, સો ચ અબહુલીકતો, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને ચ આનિસંસો અનધિગતો, સો ચ મે અનાસેવિતો. તસ્મા મે વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘સચે ખો અહં આકાસાનઞ્ચાયતને આદીનવં દિસ્વા તં બહુલં કરેય્યં, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવેય્યં, ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ યં મે વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને ચિત્તં પક્ખન્દેય્ય પસીદેય્ય સન્તિટ્ઠેય્ય વિમુચ્ચેય્ય એતં સન્તન્તિ પસ્સતો’. સો ખો અહં, આનન્દ, અપરેન સમયેન આકાસાનઞ્ચાયતને આદીનવં દિસ્વા તં બહુલમકાસિં, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવિં. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને ચિત્તં

પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. સો ખો અહં, આનન્દ, સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'અનન્તં વિઞ્ઞાણ'ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, ઇમિના વિહારેન વિહરતો આકાસાનઞ્ચાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ, આનન્દ, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય ; એવમેવસ્સ મે આકાસાનઞ્ચાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો.

''તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ નત્થિ કિઞ્ચીતિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય'ન્તિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – 'કો નુ ખો હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મે આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો'? તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – 'વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને ખો મે આદીનવો અદિટ્ઠો, સો ચ મે અબહુલીકતો, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને ચ આનિસંસો અનધિગતો, સો ચ મે અનાસેવિતો. તસ્મા મે આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો'. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – 'સચે ખો અહં વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને આદીનવં દિસ્વા તં બહુલં કરેય્યં, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવેય્યં, ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ યં મે આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને ચિત્તં પક્ખન્દેય્ય પસીદેય્ય સન્તિટ્ઠેય્ય વિમુચ્ચેય્ય એતં સન્તન્તિ પસ્સતો'. સો ખો અહં, આનન્દ, અપરેન સમયેન વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને આદીનવં દિસ્વા તં બહુલમકાસિં, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવિં. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. સો ખો અહં, આનન્દ, સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'નત્થિ કિઞ્ચી'તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, ઇમિના વિહારેન વિહરતો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ, આનન્દ, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ મે વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો.

''તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય'ન્તિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – 'કો નુ ખો હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મે નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો'? તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – 'આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને ખો મે આદીનવો અદિટ્ઠો, સો ચ મે અબહુલીકતો, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને ચ આનિસંસો અનધિગતો, સો ચ મે અનાસેવિતો. તસ્મા મે નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો'. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – 'સચે ખો અહં આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને આદીનવં દિસ્વા તં બહુલં કરેય્યં, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવેય્યં, ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ યં મે નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને ચિત્તં પક્ખન્દેય્ય પસીદેય્ય સન્તિટ્ઠેય્ય વિમુચ્ચેય્ય એતં સન્તન્તિ પસ્સતો'. સો ખો અહં, આનન્દ, અપરેન સમયેન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને આદીનવં દિસ્વા તં બહુલમકાસિં, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવિં. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. સો ખો અહં, આનન્દ, સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ

નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, ઇમિના વિહારેન વિહરતો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો. સેય્યથાપિ, આનન્દ, સુખિનો દુક્ખં ઉપ્પજ્જેય્ય યાવદેવ આબાધાય; એવમેવસ્સ મે આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ. સ્વસ્સ મે હોતિ આબાધો.

''તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય'ન્તિ. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – 'કો નુ ખો હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મે સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો'? તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – 'નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને ખો મે આદીનવો અદિટ્ઠો, સો ચ મે અબહુલીકતો, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધે ચ આનિસંસો અનધિગતો, સો ચ મે અનાસેવિતો. તસ્મા મે સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ ન વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો'. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – 'સચે ખો અહં નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને આદીનવં દિસ્વા તં બહુલં કરેય્યં, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધે આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવેય્યં, ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ યં મે સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધે ચિત્તં પક્ખન્દેય્ય પસીદેય્ય સન્તિટ્ઠેય્ય વિમુચ્ચેય્ય એતં સન્તન્તિ પસ્સતો'. સો ખો અહં, આનન્દ, અપરેન સમયેન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને આદીનવં દિસ્વા તં બહુલમકાસિં , સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધે આનિસંસં અધિગમ્મ તમાસેવિં. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ વિમુચ્ચતિ એતં સન્તન્તિ પસ્સતો. સો ખો અહં, આનન્દ, સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ, પઞ્ઞાય ચ મે દિસ્વા આસવા પરિક્ખયં અગમંસુ.

''યાવકીવઞ્ચાહં , આનન્દ, ઇમા નવ અનુપુબ્બવિહારસમાપત્તિયો ન એવં અનુલોમપટિલોમં સમાપજ્જિમ્પિ વુટ્ઠહિમ્પિ, નેવ તાવાહં, આનન્દ, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય 'અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો'તિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. યતો ચ ખો અહં, આનન્દ, ઇમા નવ અનુપુબ્બવિહારસમાપત્તિયો એવં અનુલોમપટિલોમં સમાપજ્જિમ્પિ વુટ્ઠહિમ્પિ, અથાહં, આનન્દ, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય 'અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો'તિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – 'અકુપ્પા મે ચેતોવિમુત્તિ [વિમુત્તિ (ક॰ સી॰ ક॰)], અયમન્તિમા જાતિ, નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો'''તિ. દસમં.

મહાવગ્ગો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

> દ્વે વિહારા ચ નિબ્બાનં, ગાવી ઝાનેન પઞ્ચમં;
> આનન્દો બ્રાહ્મણા દેવો, નાગેન તપુસ્સેન ચાતિ.

૫. સામઞ્ઞવગ્ગો

૧. સમ્બાધસુત્તં

૪૨. એકં સમયં આયસ્મા આનન્દો કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. અથ ખો આયસ્મા ઉદાયી યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા ઉદાયી આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘વુત્તમિદં, આવુસો, પઞ્ચાલચણ્ડેન દેવપુત્તેન –

‘‘સમ્બાધે ગતં [સમ્બાધે વત (સી॰)] ઓકાસં, અવિદ્વા ભૂરિમેધસો;
યો ઝાનમબુજ્ઝિ બુદ્ધો, પટિલીનનિસભો મુની’’તિ.

‘‘કતમો, આવુસો, સમ્બાધો, કતમો સમ્બાધે ઓકાસાધિગમો વુત્તો ભગવતા’’તિ? ‘‘પઞ્ચિમે, આવુસો, કામગુણા સમ્બાધો વુત્તો ભગવતા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા, સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા…પે॰… ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા… જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા… કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. ઇમે ખો, આવુસો, પઞ્ચ કામગુણા સમ્બાધો વુત્તો ભગવતા.

‘‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ…પે॰… પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, સમ્બાધે ઓકાસાધિગમો વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન. તત્રાપત્થિ સમ્બાધો. કિઞ્ચ તત્થ સમ્બાધો? યદેવ તત્થ વિતક્કવિચારા અનિરુદ્ધા હોન્તિ, અયમેત્થ સમ્બાધો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, સમ્બાધે ઓકાસાધિગમો વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન . તત્રાપત્થિ સમ્બાધો. કિઞ્ચ તત્થ સમ્બાધો? યદેવ તત્થ પીતિ અનિરુદ્ધા હોતિ , અયમેત્થ સમ્બાધો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા…પે॰… તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, સમ્બાધે ઓકાસાધિગમો વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન. તત્રાપત્થિ સમ્બાધો. કિઞ્ચ તત્થ સમ્બાધો? યદેવ તત્થ ઉપેક્ખાસુખં અનિરુદ્ધં હોતિ, અયમેત્થ સમ્બાધો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના…પે॰… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, સમ્બાધે ઓકાસાધિગમો વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન. તત્રાપત્થિ સમ્બાધો. કિઞ્ચ તત્થ સમ્બાધો? યદેવ તત્થ રૂપસઞ્ઞા અનિરુદ્ધા હોતિ, અયમેત્થ સમ્બાધો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, સમ્બાધે ઓકાસાધિગમો વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન. તત્રાપત્થિ સમ્બાધો. કિઞ્ચ તત્થ સમ્બાધો? યદેવ તત્થ આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞા અનિરુદ્ધા હોતિ, અયમેત્થ સમ્બાધો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, સમ્બાધે ઓકાસાધિગમો વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન . તત્રાપત્થિ સમ્બાધો. કિઞ્ચ તત્થ સમ્બાધો? યદેવ તત્થ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞા અનિરુદ્ધા હોતિ, અયમેત્થ સમ્બાધો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, સમ્બાધે ઓકાસાધિગમો વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન. તત્રાપત્થિ સમ્બાધો. કિઞ્ચ તત્થ સમ્બાધો? યદેવ તત્થ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા અનિરુદ્ધા હોતિ, અયમેત્થ સમ્બાધો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, સમ્બાધે ઓકાસાધિગમો વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન. તત્રાપત્થિ સમ્બાધો. કિઞ્ચ તત્થ સમ્બાધો? યદેવ તત્થ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા અનિરુદ્ધા હોતિ, અયમેત્થ સમ્બાધો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, સમ્બાધે ઓકાસાધિગમો વુત્તો ભગવતા નિપ્પરિયાયેના’’તિ. પઠમં.

૨. કાયસક્ખીસુત્તં

૪૩. ‘‘‘કાયસક્ખી કાયસક્ખી’તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, કાયસક્ખી વુત્તો ભગવતા’’તિ? ‘‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ…પે॰… પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યથા યથા ચ તદાયતનં તથા તથા નં કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, કાયસક્ખી વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં… તતિયં ઝાનં… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યથા યથા ચ તદાયતનં તથા તથા નં કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, કાયસક્ખી વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યથા યથા ચ તદાયતનં તથા તથા નં કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, કાયસક્ખી વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન…પે॰….

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. યથા યથા ચ તદાયતનં તથા તથા નં કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, કાયસક્ખી વુત્તો ભગવતા નિપ્પરિયાયેના’’તિ. દુતિયં.

૩. પઞ્ઞાવિમુત્તસુત્તં

૪૪. '''પઞ્ઞાવિમુત્તો પઞ્ઞાવિમુત્તો'તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, પઞ્ઞાવિમુત્તો વુત્તો ભગવતા''તિ?

''ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચ નં પજાનાતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, પઞ્ઞાવિમુત્તો વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન...પે॰....

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ, પઞ્ઞાય ચ નં પજાનાતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, પઞ્ઞાવિમુત્તો વુત્તો ભગવતા નિપ્પરિયાયેના''તિ. તતિયં.

૪. ઉભતોભાગવિમુત્તસુત્તં

૪૫. '''ઉભતોભાગવિમુત્તો ઉભતોભાગવિમુત્તો'તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, ઉભતોભાગવિમુત્તો વુત્તો ભગવતા''તિ?

''ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યથા યથા ચ તદાયતનં તથા તથા નં કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચ નં પજાનાતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, ઉભતોભાગવિમુત્તો વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન...પે॰....

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. યથા યથા ચ તદાયતનં તથા તથા નં કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચ નં પજાનાતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, ઉભતોભાગવિમુત્તો વુત્તો ભગવતા નિપ્પરિયાયેના''તિ. ચતુત્થં.

૫. સન્દિટ્ઠિકધમ્મસુત્તં

૪૬. '''સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો'તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો વુત્તો ભગવતા''તિ?

''ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન...પે॰....

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો વુત્તો ભગવતા નિપ્પરિયાયેના''તિ. પઞ્ચમં.

૬. સન્દિટ્ઠિકનિબ્બાનસુત્તં

૪૭. '''સન્દિટ્ઠિકં નિબ્બાનં સન્દિટ્ઠિકં નિબ્બાન'ન્તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, સન્દિટ્ઠિકં નિબ્બાનં વુત્તં ભગવતા''તિ?

‘‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, સન્દિટ્ઠિકં નિબ્બાનં વુત્તં ભગવતા પરિયાયેન...પે॰....

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, સન્દિટ્ઠિકં નિબ્બાનં વુત્તં ભગવતા નિપ્પરિયાયેના’’તિ. છટ્ઠં.

૭. નિબ્બાનસુત્તં

૪૮. ‘‘‘નિબ્બાનં નિબ્બાન’ન્તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ...પે॰.... સત્તમં.

૮. પરિનિબ્બાનસુત્તં

૪૯. ‘‘‘પરિનિબ્બાનં પરિનિબ્બાન’ન્તિ...પે॰.... અટ્ઠમં.

૯. તદઙ્ગનિબ્બાનસુત્તં

૫૦. ‘‘‘તદઙ્ગનિબ્બાનં તદઙ્ગનિબ્બાન’ન્તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ...પે॰.... નવમં.

૧૦. દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનસુત્તં

૫૧. ‘‘‘દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાન’ન્તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં વુત્તં ભગવતા’’તિ?

‘‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં વુત્તં ભગવતા પરિયાયેન ...પે॰....

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં વુત્તં ભગવતા નિપ્પરિયાયેના’’તિ. દસમં.

સામઞ્ઞવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

સમ્બાધો કાયસક્ખી પઞ્ઞા,
ઉભતોભાગો સન્દિટ્ઠિકા દ્વે;
નિબ્બાનં પરિનિબ્બાનં,
તદઙ્ગદિટ્ઠધમ્મિકેન ચાતિ.

પઠમપણ્ણાસકં સમત્તં.

૨. દુતિયપણ્ણાસકં

(૬) ૧. ખેમવગ્ગો

૧. ખેમસુત્તં

૫૨. '''ખેમં ખેમ'ન્તિ , આવુસો, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, ખેમં વુત્તં ભગવતા''તિ?

''ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, ખેમં વુત્તં ભગવતા પરિયાયેન...પે॰....

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, ખેમં વુત્તં ભગવતા નિપ્પરિયાયેના''તિ. પઠમં.

૨. ખેમપ્પત્તસુત્તં

૫૩. ખેમપ્પત્તો ખેમપ્પત્તોતિ, આવુસો, વુચ્ચતિ...પે॰.... દુતિયં.

૩. અમતસુત્તં

૫૪. અમતં અમતન્તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ...પે॰.... તતિયં.

૪. અમતપ્પત્તસુત્તં

૫૫. અમતપ્પત્તો અમતપ્પત્તોતિ, આવુસો, વુચ્ચતિ...પે॰.... ચતુત્થં.

૫. અભયસુત્તં

૫૬. અભયં અભયન્તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ...પે॰.... પઞ્ચમં.

૬. અભયપ્પત્તસુત્તં

૫૭. અભયપ્પત્તો અભયપ્પત્તોતિ, આવુસો, વુચ્ચતિ...પે॰.... છટ્ઠં.

૭. પસ્સદ્ધિસુત્તં

૫૮. પસ્સદ્ધિ પસ્સદ્ધીતિ, આવુસો, વુચ્ચતિ...પે॰.... સત્તમં.

૮. અનુપુબ્બપસ્સદ્ધિસુત્તં

૫૯. અનુપુબ્બપસ્સદ્ધિ અનુપુબ્બપસ્સદ્ધીતિ, આવુસો, વુચ્ચતિ...પે॰.... અટ્ઠમં.

૯. નિરોધસુત્તં

૬૦. નિરોધો નિરોધોતિ, આવુસો, વુચ્ચતિ...પે॰.... નવમં.

૧૦. અનુપુબ્બનિરોધસુત્તં

૬૧. '''અનુપુબ્બનિરોધો અનુપુબ્બનિરોધો'તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, અનુપુબ્બનિરોધો વુત્તો ભગવતા''તિ?

''ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અનુપુબ્બનિરોધો વુત્તો ભગવતા પરિયાયેન...પે॰... .

''પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અનુપુબ્બનિરોધો વુત્તો ભગવતા નિપ્પરિયાયેના''તિ. દસમં.

૧૧. અભબ્બસુત્તં

૬૨. ''નવ, ભિક્ખવે, ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો અરહત્તં સચ્છિકાતું. કતમે નવ? રાગં, દોસં, મોહં, કોધં, ઉપનાહં, મક્ખં, પળાસં, ઇસ્સં, મચ્છરિયં – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, નવ ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો અરહત્તં સચ્છિકાતું.

''નવ, ભિક્ખવે, ધમ્મે પહાય ભબ્બો અરહત્તં સચ્છિકાતું. કતમે નવ? રાગં, દોસં, મોહં, કોધં, ઉપનાહં, મક્ખં, પળાસં, ઇસ્સં, મચ્છરિયં – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, નવ ધમ્મે પહાય ભબ્બો અરહત્તં સચ્છિકાતુ''ન્તિ. એકાદસમં.

ખેમવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

ખેમો ચ અમતઞ્ચેવ, અભયં પસ્સદ્ધિયેન ચ;
નિરોધો અનુપુબ્બો ચ, ધમ્મં પહાય ભબ્બેન ચાતિ.

(૭) ૨. સતિપટ્ઠાનવગ્ગો

૧. સિક્ખાદુબ્બલ્યસુત્તં

૬૩. ‘‘પઞ્ચિમાનિ , ભિક્ખવે, સિક્ખાદુબ્બલ્યાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? પાણાતિપાતો, અદિન્નાદાનં, કામેસુમિચ્છાચારો, મુસાવાદો, સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાનં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ સિક્ખાદુબ્બલ્યાનિ.

‘‘ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં સિક્ખાદુબ્બલ્યાનં પહાનાય ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવેતબ્બા. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; વેદનાસુ...પે॰... ચિત્તે...પે॰... ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં સિક્ખાદુબ્બલ્યાનં પહાનાય ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવેતબ્બા’’તિ. પઠમં.

૨. નીવરણસુત્તં

૬૪. ‘‘પઞ્ચિમાનિ, ભિક્ખવે, નીવરણાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? કામચ્છન્દનીવરણં, બ્યાપાદનીવરણં, થિનમિદ્ધનીવરણં , ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચનીવરણં, વિચિકિચ્છાનીવરણં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ નીવરણાનિ.

‘‘ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં નીવરણાનં પહાનાય ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવેતબ્બા. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; વેદનાસુ...પે॰... ચિત્તે...પે॰... ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં નીવરણાનં પહાનાય ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવેતબ્બા’’તિ. દુતિયં.

૩. કામગુણસુત્તં

૬૫. ‘‘પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, કામગુણા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા, સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા...પે॰... ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા... જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા... કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ કામગુણા.

‘‘ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં કામગુણાનં પહાનાય...પે॰... ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવેતબ્બા’’તિ. તતિયં.

૪. ઉપાદાનક્ખન્ધસુત્તં

૬૬. ‘‘પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, ઉપાદાનક્ખન્ધા. કતમે પઞ્ચ? રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા.

‘‘ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં પહાનાય...પે॰... ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવેતબ્બા’’તિ. ચતુત્થં.

૫. ઓરમ્ભાગિયસુત્તં

૬૭. ''પઞ્ચિમાનિ, ભિક્ખવે, ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? સક્કાયદિટ્ઠિ, વિચિકિચ્છા, સીલબ્બતપરામાસો, કામચ્છન્દો, બ્યાપાદો – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચોરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ.

''ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પહાનાય...પે॰... ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવેતબ્બા''તિ. પઞ્ચમં.

૬. ગતિસુત્તં

૬૮. ''પઞ્ચિમા, ભિક્ખવે, ગતિયો. કતમા પઞ્ચ? નિરયો, તિરચ્છાનયોનિ , પેત્તિવિસયો, મનુસ્સા, દેવા – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ ગતિયો.

''ઇમાસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં ગતીનં પહાનાય...પે॰... ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવેતબ્બા''તિ. છટ્ઠં.

૭. મચ્છરિયસુત્તં

૬૯. ''પઞ્ચિમાનિ, ભિક્ખવે, મચ્છરિયાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? આવાસમચ્છરિયં, કુલમચ્છરિયં, લાભમચ્છરિયં, વણ્ણમચ્છરિયં, ધમ્મમચ્છરિયં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ મચ્છરિયાનિ.

''ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં મચ્છરિયાનં પહાનાય...પે॰... ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવેતબ્બા''તિ. સત્તમં.

૮. ઉદ્ધમ્ભાગિયસુત્તં

૭૦. ''પઞ્ચિમાનિ , ભિક્ખવે, ઉદ્ધમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? રૂપરાગો, અરૂપરાગો, માનો, ઉદ્ધચ્ચં, અવિજ્જા – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચુદ્ધમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ.

''ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં ઉદ્ધમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પહાનાય...પે॰... ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવેતબ્બા''તિ. અટ્ઠમં.

૯. ચેતોખિલસુત્તં

૭૧. [અ॰ નિ॰ ૫.૨૦૫; દી॰ નિ॰ ૩.૩૧૯; મ॰ નિ॰ ૧.૧૮૫] ''પઞ્ચિમે , ભિક્ખવે, ચેતોખિલા [ચેતોખીલા (ક॰)]. કતમે પઞ્ચ? ઇધ ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સત્થરિ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સત્થરિ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય , અયં પઠમો ચેતોખિલો.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મે કઙ્ખતિ...પે॰... સઙ્ઘે કઙ્ખતિ... સિક્ખાય કઙ્ખતિ... સબ્રહ્મચારીસુ કુપિતો હોતિ અનત્તમનો આહતચિત્તો ખિલજાતો. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્રહ્મચારીસુ કુપિતો હોતિ અનત્તમનો આહતચિત્તો

ખિલજાતો, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, અયં પઞ્ચમો ચેતોખિલો.

''ઇમેસં, ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં ચેતોખિલાનં પહાનાય...પે॰... ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવેતબ્બા''તિ. નવમં.

૧૦. ચેતસોવિનિબન્ધસુત્તં

૭૨. ''પઞ્ચિમે , ભિક્ખવે, ચેતસોવિનિબન્ધા [ચેતોવિનિબદ્ધા (સારત્થદીપનીટીકા) અ॰ નિ॰ ૫.૨૦૬; દી॰ નિ॰ ૩.૩૨૦]. કતમે પઞ્ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કામેસુ અવીતરાગો હોતિ અવિગતચ્છન્દો અવિગતપેમો અવિગતપિપાસો અવિગતપરિળાહો અવિગતતણ્હો. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કામેસુ અવીતરાગો હોતિ અવિગતચ્છન્દો અવિગતપેમો અવિગતપિપાસો અવિગતપરિળાહો અવિગતતણ્હો, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, અયં પઠમો ચેતસોવિનિબન્ધો.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે અવીતરાગો હોતિ...પે॰... રૂપે અવીતરાગો હોતિ... યાવદત્થં ઉદરાવદેહકં ભુઞ્જિત્વા સેય્યસુખં પસ્સસુખં મિદ્ધસુખં અનુયુત્તો વિહરતિ ... અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં પણિધાય બ્રહ્મચરિયં ચરતિ – 'ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા દેવો વા ભવિસ્સામિ દેવઞ્ઞતરો વા'તિ. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં પણિધાય બ્રહ્મચરિયં ચરતિ – 'ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા દેવો વા ભવિસ્સામિ દેવઞ્ઞતરો વા'તિ, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, અયં પઞ્ચમો ચેતસોવિનિબન્ધો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ ચેતસોવિનિબન્ધા.

''ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં ચેતસોવિનિબન્ધાનં પહાનાય ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવેતબ્બા. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; વેદનાસુ...પે॰... ચિત્તે...પે॰... ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં ચેતસોવિનિબન્ધાનં પહાનાય ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવેતબ્બા''તિ. દસમં.

સતિપટ્ઠાનવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

સિક્ખા નીવરણાકામા, ખન્ધા ચ ઓરમ્ભાગિયા ગતિ;
મચ્છેરં ઉદ્ધમ્ભાગિયા અટ્ઠમં, ચેતોખિલા વિનિબન્ધાતિ.

(૮) ૩. સમ્મપ્પધાનવગ્ગો

૧. સિક્ખસુત્તં

૭૩. ''પઞ્ચિમાનિ , ભિક્ખવે, સિક્ખાદુબ્બલ્યાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? પાણાતિપાતો ...પે॰... સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાનં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ સિક્ખાદુબ્બલ્યાનિ.

''ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં સિક્ખાદુબ્બલ્યાનં પહાનાય ચત્તારો સમ્મપ્પધાના ભાવેતબ્બા. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં સિક્ખાદુબ્બલ્યાનં પહાનાય ઇમે ચત્તારો સમ્મપ્પધાના ભાવેતબ્બા''તિ. પઠમં.

૭૪-૮૧. (યથા સતિપટ્ઠાનવગ્ગે તથા સમ્મપ્પધાનવસેન વિત્થારેતબ્બા.)

૧૦. ચેતસોવિનિબન્ધસુત્તં

૮૨. ''પઞ્ચિમે , ભિક્ખવે, ચેતસોવિનિબન્ધા. કતમે પઞ્ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કામેસુ અવીતરાગો હોતિ... પે॰... ઇમે ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ ચેતસોવિનિબન્ધા.

''ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં ચેતસોવિનિબન્ધાનં પહાનાય ચત્તારો સમ્મપ્પધાના ભાવેતબ્બા . કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય... અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય... ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ . ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં ચેતસોવિનિબન્ધાનં પહાનાય ઇમે ચત્તારો સમ્મપ્પધાના ભાવેતબ્બા''તિ. દસમં.

સમ્મપ્પધાનવગ્ગો તતિયો.

(૯) ૪. ઇદ્ધિપાદવગ્ગો

૧. સિક્ખસુત્તં

૮૩. ‘‘પઞ્ચિમાનિ , ભિક્ખવે, સિક્ખાદુબ્બલ્યાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? પાણાતિપાતો…પે॰… સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાનં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ સિક્ખાદુબ્બલ્યાનિ.

‘‘ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં સિક્ખાદુબ્બલ્યાનં પહાનાય ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા ભાવેતબ્બા. કતમે ચત્તારો? ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, વીરિયસમાધિ… ચિત્તસમાધિ… વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં સિક્ખાદુબ્બલ્યાનં પહાનાય ઇમે ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા ભાવેતબ્બા’’તિ. પઠમં.

૮૪-૯૧. (યથા સતિપટ્ઠાનવગ્ગો તથા ઇદ્ધિપાદવસેન વિત્થારેતબ્બા.)

૧૦. ચેતસોવિનિબન્ધસુત્તં

૯૨. ‘‘પઞ્ચિમે , ભિક્ખવે, ચેતસોવિનિબન્ધા. કતમે પઞ્ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કામેસુ અવીતરાગો હોતિ… પે॰… ઇમે ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ ચેતસોવિનિબન્ધા.

‘‘ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં ચેતસોવિનિબન્ધાનં પહાનાય ઇમે ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા ભાવેતબ્બા. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, વીરિયસમાધિ… ચિત્તસમાધિ… વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં ચેતસોવિનિબન્ધાનં પહાનાય ઇમે ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા ભાવેતબ્બા’’તિ. દસમં.

ઇદ્ધિપાદવગ્ગો ચતુત્થો.

યથેવ સતિપટ્ઠાના, પધાના ચતુરોપિ ચ;
ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા ચ, તથેવ સમ્પયોજયેતિ.

(૧૦) ૫. રાગપેય્યાલં

૯૩. ‘‘રાગસ્સ , ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય નવ ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે નવ? અસુભસઞ્ઞા, મરણસઞ્ઞા, આહારે પટિકૂલસઞ્ઞા, સબ્બલોકે અનભિરતસઞ્ઞા, અનિચ્ચસઞ્ઞા, અનિચ્ચે દુક્ખસઞ્ઞા, દુક્ખે અનત્તસઞ્ઞા, પહાનસઞ્ઞા, વિરાગસઞ્ઞા – રાગસ્સ, ભિક્ખવે અભિઞ્ઞાય ઇમે નવ ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ.

૯૪. ‘‘રાગસ્સ, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય નવ ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે નવ? પઠમં ઝાનં, દુતિયં ઝાનં, તતિયં ઝાનં, ચતુત્થં ઝાનં, આકાસાનઞ્ચાયતનં, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધો – રાગસ્સ, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય ઇમે નવ ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ.

૯૫-૧૧૨. ‘‘રાગસ્સ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞાય...પે॰... પરિક્ખયાય...પે॰... પહાનાય...પે॰... ખયાય...પે॰... વયાય...પે॰... વિરાગાય...પે॰... નિરોધાય...પે॰... ચાગાય...પે॰... પટિનિસ્સગ્ગાય...પે॰... ઇમે નવ ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’.

૧૧૩-૪૩૨. ‘‘દોસસ્સ...પે॰... મોહસ્સ... કોધસ્સ... ઉપનાહસ્સ... મક્ખસ્સ... પળાસસ્સ... ઇસ્સાય... મચ્છરિયસ્સ... માયાય... સાઠેય્યસ્સ... થમ્ભસ્સ... સારમ્ભસ્સ... માનસ્સ... અતિમાનસ્સ... મદસ્સ... પમાદસ્સ અભિઞ્ઞાય...પે॰... પરિઞ્ઞાય... પરિક્ખયાય... પહાનાય... ખયાય... વયાય... વિરાગાય... નિરોધાય ... ચાગાય... પટિનિસ્સગ્ગાય...પે॰... ઇમે નવ ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ.

રાગપેય્યાલં નિટ્ઠિતં.

નવકનિપાતપાળિ નિટ્ઠિતા.